

bokselskap.no, Oslo 2018

Regine Normann: *Eiler Hundevart*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1913 (Kristiania, Aschehoug).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-405-0 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-406-7 (epub),

978-82-8319-407-4 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Regine Normann

Eiler Hundevart

bokselskap.no

Oslo 2018

[1]

En forsommersøndag sent på ettermiddagen kom Eiler Hundevart ruslende stien under Malnesberget. Han hadde fulgt et par kjendinger fra Nykvaag et stykke paa hjemveien og eslet sig tilbake til Malnes.

Presten og almuen var længe siden reist, og gaarden laa som utdød med græsset nedtraaket en drug bete utenom kirkebakken av de mange, som hadde søkt høimessen for siste gang, mens kirken stod derute i havskjærene.

Naar klokken næste gang ringte sammen en helgsøndag, blev det paa Eidet. For nu hadde fjordingerne endelig faat fremmet viljen sin, og kirken skulde flyttes fra Malnes, dit faatallet av menigheten orket slite sig frem til alle aarets tider og nyde velsignelsen av ordet og sakramenterne, og tilbake til Eidet, hvor

der endnu syntes tuft efter gudshus fra gammel tid.

[2] Og for at faa kirkeeieren til villigere at gi sit jaord hadde fjordingerne ved siste visitas tilbudt sig at foreta flytningen paa egen bekostning; og bispen hadde, rørt over den makeløse offervilje, lovt dem al den hjælp og støtte han formaadde at yde.

Likevel svandt der fire samfulde aar fra løftet blev git, og til den dag Jochum Telman fra prækestolen kunde meddele tilladelsen, og paalægge sine hipne sognebørn at fare varlig med det hellige hus, saa intet forfores og gik tilspilde.

Fjordingerne stod rede til at ta ifærd med arbeidet paa flyvende flekken. De vilde ha værste maset undagjort før høionnen. Og Jochum Telman, som ikke ønsket staa tilbake for dem i offervillighet, da han jo selv kom til at nyde godt av flytningen og for altid bli skaanet for den slitsomme tur ut fjorden i alskens veir efter først at ha trasket milelangt i myr og ulænde, bragte mand med til arbeidslaget. Det var Eiler Hundevart, sommerkaren hans; han var hag og hændig i alt han tok sig fore, og svært snild og omgjængelig.

Presten hadde paalagt Eiler at fjerne kirkens nagelfaste prydelser, inden de skred igang med nedrivningen; men selv tok han de hellige kar i forvaring og messeskrudet og [3] alterduken med den smale, kniplede tagg rundt kanten.

Bortved vinterfjøset møtte Eiler kjærringen paa gaarden med melkebøtten og en unge paa armen; en smaagut, som vel kunde være en tre fire aar paa lag, leidde hun ved haanden.

Hun eslet sig sør i Brækken for at ta mot krøtturte, pratet hun muntert. Manden og de øvrige ungerne hadde alt begit sig til Hovdekramboden; der var alltid leven og moro paa bua hos Brun en søndag kveld, kanskje blev det dans, saa Eiler fik da se til at ha sig ivei han med og ikke stulle her mutters alene og krepere av kjedsomhet.

Eiler gjespet langt. Han var saa litet oplagt til moro, og kjendte han fjordingerne ret, var ene arbeidslaget paa pletten før kveld var omme. Resten kom sikkert sættende i morgen betids med fembøringerne, de agtet fragte kirkebollingen sin paa, saa han for sin del fik vel gaa i gang med det presten hadde paalagt ham at utføre.

«Aa jøie mæg,» suttret kjærringen, «nu blir her saa fortærendes ødslig og tomt for folk. E det ikkje besæt, Eiler, at de skal ha lov tel aa ta kjerka fraa os?»

«Du veit det. Men imot overmagta raar ingen.»

[4] «Nei – – Men neigu om de ska bekom melkedøgga mens de driv paa med ruddeneringa si,» svor hun hidsig, slet ungen med sig og travet rapføtt sørover stien.

Eiler saa langt efter hende. Det var svært som det snilde, godslige mennesket var opspilt og harm. Men ødslig blev det paa gaarden uten prækensøndagene, det hadde hun sandelig ret i.

Fra prestekammerset hentet han verktøikassen sin og gik med den under armen til kirken, som laa klos indved bratteste berget. Den var bygd av svært furutømmer og tjærebræd med hvite vindusklædninger og lignet mere en vældig laave end et tempel for Vorherre. Ikke for det, den var bra nok til annekskirke, men den nye kirken i Bø var mange, mange ganger penere.

Paa stentrappen stanset han, grov snusdaasen frem av lommen og la en dygtig klype snus langs tandkjøttet i øvremunden, klemte lokket igjen og blev staaende med daasen i næven og glane på sjøen. Langt, langt utpaa skimtet han riggen av et stort fartøi med alle seil oppe.

En Arkangelfarer paa vei til England med tømmer gjettet Eiler og fulgte med blikket skibet, som langsomt fjernet seg.

[5] Aa, den der var skipper ombord paa den skuten! For et liv mot at gaa her og slite dagene til ingen verdens nytte – –

Far hans, han hadde faret som skipper med egen skute baade til Bergen og længer sør. Men jægten forliste, og faren blev borte, da Eiler var smaagut. – Gaarden blev pantet og gjæld til gjestgiveren og solgt i nødsaarene, og mor hans var glad til at nøies med en husmandsplads for at frelse liv i sig og gutten. Og aldrig hadde Eiler været mand for at faa gaarden tilbake, alt det han hadde været om sig efter fortjeneste siden han blev kar for at livnære sig selv. Det samme kunde det være; kjærringen døde ifjor – Men jægt – Aa bætter jor, den som aatte ei jægt!

Det brede, godslige ansikt stivnet i drøm. Førre jægt – – – Fare som skipper med egen skute. Aa du, aa du – – –

Der var en mand, som under opveksten stod for ham som den gjæveste Vorherrre hadde skapt. Det var bygdefarskipperen Jon Røst Schjelderup. Engang hadde han klappet Eiler paa haaret og lovt ta sig av ham, naar han blev voksen og vilde ut. Men inden Eiler vandt saa langt, hadde Jon Røst Schjelderup begit sjøen selv om slaat sig paa gjestgiveri, og han gadd ikke reise til ham og minde om løftet.

Med et iltert kast hyfset han den lyse, krøllete luggen fra panden, knep munden hardt sammen, og blikket fulgt gløgt skibet som seilte lukt ind i den grønklare vesthimmel.

Ja visst hadde han været seggelt baade til Bergen og Trondhjem; men hvad fremtid var der i det, naar en ikke fik føre skute selv. Men det rak han aldrig, slik horg med unger storkarene hadde at forsørge. De holdt sammen de, og slap ikke en kjæft frem, der en av deres egne kunde hente levebrødet – –

Huf nei, stod han ikke nu igjen og tænkte sig lei og saar paa det han aldrig magtet naa, og glemte arbeidet han hadde fore. «Paa denne fattige strimmel jord under fjeldet skal du slite livet, Eiler Hundevart, og ikke paa det frie, blaanende hav,» mumlet han i en saar flir, stak nøklen i laasen og aapnet.

Forsiktig skjøv han døren igjen efter sig, strøk luen av, skottet sky til de tomme stolerader og tren langsomt efter midtgangen op mot koret. Hvert skridt han tok klang lydt i det tomme hus, endda han traadte svært let for ikke at vække unødige støi paa saa hellig et sted.

Ved kordørstokken stanset han uviss. Gjennem vinduet i vestgavlen flømmede solskinnet og la en bred lysstripe under skibets sperreloft. [7] De fete furubjelker fanget dypere lød, der lyset traf dem, og i klokkens irrete malm tændtes hett skjær av dunkelt rødt.

Over koret og alteret spredde stripen overdaadig glans og synte tydelig den fattigslige, falmede uldfrynse rundt prækestolens øvre kant og alle de avskallede flekker paa begge de blaaringede draker, som dannet ramme og alterets umalte midtfelt.

Inde i feltet paa et sort, kluntet kors hang Frelseren, skaaret i træ og graamalt. Ansigtet var fordreiet i dødens ve, og der var malt levrete blodsdraaper paa kind og lænd og ved naglegapene i hænder og føtter.

Til høire og venstre for den lidende Gudssøn stod Moses og Aron paa hver sin liten hyld. Dem blev det ikke fuldt saa nifst at røre ved. Høihellig som han paa korset var de da ikke, men godslig og mild i opsynet og fet paa kroppen at dømme efter hænder og føtter. De folderike klædebonnene deres aatte stænk av forgyldning, og Aron maatte bestemt ha baaret guldskjeg den tid han var i sit fir-spilder-ny. Om det samme hadde været tilfældet med Moses, skulde Eiler la være usagt, men tænkelig var det, saapas likt som de ellers var ustaffert.

Koret var helligere end skibet, og over [8] alteret tronte Gud Fader i usynlig majestæt, var det blit forklaret ham under konfirmationsforberedelsen, og det grøsset gjennom Eiler av ærefrygt, da han steg ind i alterkrinsen. Smaahakket brisk laa frisk og urørt paa det hvitskurte gulv, saa nær som der presten hadde staat, der var nogen faa dusker traaket flat.

Han stilte verktøikassen paa gulvet, valgte sig det han hadde bruk for, og kløv op paa det med grøn bai klædte alterbord. Og uvilkaarlig sukket han til Gud og gjorde korsets tegn for sit ansigt og bryst, som han laa der paa knæ foran krusifikset, rent øm om hjertet ved beskuelsen av al den smerte han maatte lide, som uskyldig sonde for verdens skyld og store brøde.

Med dirrende fingre løsnet han det høihellige træ og la det varlig på knæfaldet, inden han gik i gang med at ta ned Moses og Aron. De var plugget til hylderne med lange trænagler, og han fik bruke baade meisel og tang før han fikk rikket dem fra deres trygge stade.

Saa var det det grønne alterklæde – – Det gjaldt om ikke ved ringeste uagtsomhet spolere det kostbare tøy, som desforuten var helliget Vorherre, og omstændelig løsnet han nudd for nudd og la dem i en liten rund næverøske han hadde med til det bruk.

[9] Like ved der presten brukte lægge hænderne, naar han knælte, laa noget flatt, firkantet under klædet. Eiler kjendte det aldeles tydelig naar han strøk over stedet med fingertupperne, og han undret sig over, at Jochum Telman ikke

hadde undersøkt, hvad det var som laa gjemt der.

I en fart fik han løsnet resten. I omslag av fingervet lammeskind laa nogen tætskrevne blade i kvart format. Var det Guds eget ord eller var det selveste Svarteboken? tænkte Eiler, og fælske isnet langs ryggraden.

Av de fire første blade var der bare nogen slitte stumper i behold. Paa den første var skrevet med snirklete bokstaver:

Cyprianus
Rette Frie Kons – – –
ud Given udi – –

Resten manglet.

Paa neste stod:

Indeholder at mane og ud løse Aanderne av Helvete naar mand deris tjeneste behøver, samdt at binde dem igjen naar deris tjenest – – –

Ræd slap han heftet og strøk med høire ærmet over panden, hvor sveden tytet i tætte draaper. Du store alstyrende skaper, hvad var dette for noget, og hvad vilde Jochum ^[10] Telman si, naar han tedde ham fundet? Bare han nu ikke selv uforvarende kom i skade for at løse Hinmanden, for blade igjennem boken vilde han.

De slitte stumper hoppet han over og vendte forsigtig blad for blad. Der var tre og tredive i alt. Saa talte han opskrifterne: hundre og en og tyve fik han det til. Prentingen var klar og letlæselig, og av overskrifterne at dømme, blev den mand, som turde bruke dem, velberget under jordelivets mange tilskikkelser, for de omhandlet alt et syndig menneske kunde fæste sin hug ved og ønske at opnaa.

Bare han turde læse om ikke flere end et par av de mest nyttige. De kunde bli til stor nytte for ham, en enslig kar, uten forældre og slegtninger han kunde be om en haandsrækning. Og kanskje – – kanskje fik han sig skute – – –

Det smaldt braat i en av stoleraderne, og en golvplanke gav sig i solvarmen. Eiler slap heftet og snudde sig mot skibet, sikker paa at møte skrømt.

Men ikke en levende sjæl var at se. Døren var igjen, solskin var det og lyse

dagen.

Men skulde saa galt hende, at Hinmanden kom anstigende, fik han naturligvis sætte ham til arbeide, mens han selv fik hente hjælp.

[11] Tjenestjenten til Petter Dass bad ham øse sjø til hun vandt varsle husbonden sin; men Eiler, hvad for et gjøremaal hadde han ved haanden.

Fortænkt klødde han sig i haargaren med pekefingeren og rynket brynene. Saa klarnet ansigtet i et lystig smil: Flytte kirken! Ja saa bætter jor og jarn skulde han ikke sætte han Gamle-Erik til at rive kirken og bygge den op paa Eidet, og ikke en flis, ikke en nagle maatte der mangle. Aldrig i en evighet vaagde han Tykje røre ved korset, saa det blev rundelig tid at hente presten og faa styggelset manet dit han kom fra, inden større skaden var skedd.

Han smaalo seiersikker, grep heftet og aapnet paa slump.

«Vilt du have en Pung som aldrig skal fattes Penge,» læste han, «Saa tag en kulsort Høne, hvorpaa ingen hvide Fjeder findes. Steg og tilred den, som stegt Høne allerbedst bør være, læg den mellem tvende Lurfade. Gak saa en Torsdagaften, naar Solen er gaat ned, til en Korsvei og grav den ned midt i Veien. Den gende Dag derefter, naar Solen er undergaat, graver du den op igjen, saa finder du i fadene en Tudse eller frø havende noget i Munden lig en Pung. Tag den og gak hjem.

[12] Om du kjøber den sorte Høne, da skal du give for den, hvad de begjærer, og du skal stege den saa at ingen ser eller faar det vide.»

Uskyldig lød ordene uten spor av paakaldelse av Gud, og ikke av Fanden heller. Og forgjæves skulde han ikke ha læst den opskriften, tænkte han glad. Det kunde bli til skute og mere til, fik han den pungen.

Atter aapnet han paa maa faa.

«At Gjæs skal formere sig og ikke faa Misvest.

Naar du vil lægge Æg under Gjæs, da kast først Ild og Hvidløg i reden; læg Æggene under Gaasen paa den Dag i Ugen, som Juledag falder ind paa samme Aar, men ikke paa Fredag eller Løverdag, ikke heller paa den Dag, Nyet antændes. Saa naar alle Gjæslingerne ere udklækket, saa tag Æggeskallene, bind

dem i et Stykke Fiskegarn og hæng dem op paa dit Loft eller i Skorstenen Aaret igjennem. Og giv Ungerne Havregryn og Hvidløg tilsammens; og naar du sætter dem første Gang paa Græs, da sig disse Ord 3 Gange:

Frede mig og mine
Jeg vil frede dig og dine

Fra Ravn, Krager og Skader, fra Høker og Glenter, fra Ræve og tyve samt fra alle Dyr, som dem ere skadelige.

[13] *In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen.*»

Smørblid vilde fru Telman bli, om Eiler forlente hende med denne kundskaben, slik vantrivsel hun støtt hadde paa gaaspistan sine. Enten kreperte de som smaa, eller saa tok ræven dem som voksen, og de faa hun fik lykke at beholde, var jammen baade usle og skrinne –

«Næverskrukkerne til mor,» hadde presten døpt dem, og «Ho sjøl» svelgte haanen stiltiende og fordoblet bare omsorgen for de hardfødte krek ikke mere det monnet.

Mødig av at staa opreist skorte Eiler kroppen mot alterbordet og kvilte den ene foten paa snippen av bedeskamlen. Som var det idag, husket han sommeren, han som gjætergut fra prestegaarden første gang traf sammen med fruen paa sæteren i Jørlandsdalen. Margrete Christendatter Maarsund nævntes hun for den gang, og det var førend det blev avgjort at hun og Jochum Telman skulde faa lov at faa hinanden.

Hun gikk der sturen og stullet med sæterstellet mæt av vemod og sorg. Men snildere kvindfolk til at gi mat end Margrete den sommeren hadde Eiler aldrig raaket. – Og så forbaskende vakker som hun var!

[14] Han lo igjen og mindtes blygt sin egen gutteforelskelse og sin bitre sorg, da mor til Margrete kom og hentet datteren hjem til bryllupsstaaket.

Nu hadde han anledning til at lønne hende igjen – – Og gamle, snilde jomfru Stoltz, som altid var saa god mot ham den tid hun stod for styret i prestegaarden, hun vilde ogsaa bli glad, naar hun saa gaasen smekfet vagge forbi jomfrukammersvinduet. Nikke blidt til ham vilde hun og si med det gode smilet

sit:

«Den Eiler, den Eiler, han kan oran. Jeg handlet ikke møst, da jeg tok mig av ham under opveksten.»

– – – Aa nei for hæder og magt og værdighet kundskapen forlente den med, som aatte visdom til at bruke den paa rette maaten. Sandelig hadde han mest lyst at beholde boken for sin egen del og ikke gi den fra sig.

Presten eide magt nok før, han, og trængte ikke øke den. Men en fattig strik som Eiler Hundevart, han kunde drage sig slik lærdom til nytte – Komme sig op og naa samme vyrdnad i sambygdingernes omdømme som far hans hadde aat.

– – Kjøpe gaard, eie egen jægt – omgaaes storkarene som likemand. Kanskje bli gift med en fin jomfru, for her fandtes da vel ^[15] endelig anvisning paa at vække pikers kjærlighet og vende deres hug og hjerte dit en vilde.

Modig skiftet han fot og bladet snøgt – Aa for en braate tilfælder her var raad for. Forsvergelseerne bar rød overskrift, han streifet dem bare med blikket, for det var kanske tryggest at te sig forsigtig likevel.

Der fandt han det han vilde.

«At komme en pige til at have fuldkommen Kjærlighet til dig.

Tag en Spansk-flue og giv hende den i Mjød. Da skal hun have dig hjertelig kjær. Probat.»

Nei det passet ikke for ham, og søkende strøk blikket over de tre følgende sider.

Forberedelse til Trolddoms Konst.

«At faa en pike til at løfte op.»

«Fadervor bakvendt.»

«At se om en pike er mø.»

«At døive sverd.»

«Konsten at mane Fanden.»

«Om kjærlighet.»

«Tag dit blod og muldvarpblod og skriv i din haand hendes navn og dit navn og giv hende saa haanden og sig disse ord:

Give din med min Kjærlighed kunde blive saa beblandet, som mit og muldvarpens blod ^[16] er beblandet. I navn Gud Fader, Søns og Helligaands, Amen.»

Den var let at utføre. Men hvad stod der i den som kom efter?

«Held og yndest at vinde.

Om morgenen før du staar op skal du læse 3 gange disse ord:

Jeg inden fire vægger befale mig i Jesu Kristi Hænder. Himlen være mig blid. Alverden være mig god ligesom Jesu Kristi legem og blod. Alle mænd, kvinder, piger og drenge, unge og gamle, smaa og store. Fattige og rige, ja alle kreaturer skal neie og bukke for mig, ligesom englene neiede for jomfru Marie ved hendes velsignede søn Jesum Kristum og jeg N. N. skal vinde held og yndest ved Gudfader, Søn og Helligaand. Amen.»

For en skat av en bok. Et barn kunde trygt ta disse ord i sin mund og en voksen være glad ved at lægge sig dem paa minde.

Den næste opskrift var prentet med røde, snirklete bokstaver, Eiler hadde vanskelig at tyde. «Kontrakt med Fanden» fik han det til, og ikke sig selv mægtig læste han videre:

«Jeg N. N. forlanger tjeneste av dig, du unge Lucifer og Lukemborgs Hovmester, ved den levende Gud, saa fremt du er mig lydig, at høre dig med liv og blod til i Evighet – –.»

^[17] En sint guttestemme brølte utfor væggen: «Mor, kor e du, æg vil ha kvelsmat!» og vakte Eiler til sans og samling. Han slog boken igjen, pakket den ind i omslaget og la den paa barmen indenfor uldskjorten.

Der var ansvar ved at beholde den, det skjønte han nu, og levde han til helgen, skulde Jochum Telman faa den av Eilers egen haand.

Omhyggelig brettet han det grønne klæde sammen, la det og Moses og Aron ovenpaa verktøikassen; tok saa vørdsløst om korset med andre inæven, som var det en ret og slet træbete og ikke kirkens allerhelligste klenodie, og trampet med

tunge steg ut av kirken.

[2]

[18] Fem dage tok det at rive kirken og faa den bragt ombord. Den sjette dags morgen vatt fjordingerne seil og nyttet solbrisen, mens den varte. Siden tok de til aarerne.

Men de tunglastede baater ség trægt i dødstillen, og ved middagsleitet var de ikke naadd længer end til Spjoten, søndenfor Nykene. Der la de bi i haab om at havgulen skulde blafre op mot kvelden og lette dem slitet den beten de endnu hadde igjen.

Der var fire fembøringer i alt, og to lastede seksringer hadde de med paa slæp. Joen Rask var hovedsmand paa Rise fembøringen, paa den fra Husvaagen var det Matz Matzen og den fra Sandviken Jakob Rubbertsen. Eids fembøringen førtes av Nils Sjurssøn som til daglig gik under navn av Nila. – Han var liten og amper og av finneæt, men gift med bumandsjente og aatte gaard. Baaten hans var større end de andre fembøringer i fjerdingen, slankere [19] av skabelon og en brand til at ta sig frem med i alskens veir. Selv hadde Nila bygget den, og kry var han av verket sit. Ombord hos ham var Eiler Hundevart.

En tæt sky av opskræmt sjøfugl, som hadde reir paa Spjoten, fløi skrikende om baaten, da de la til paa læ siden av bratberget, og bedre blev det ikke, da otte og tyve karer steg paa land for at ræke sig egg til middagsmat og samtidig strække de arbeidsstøle kropper, som var blit rent lemster av at sitte sammenstuvet paa de fuldlastede baater.

Maase og terne fulgte dem, hvor de snudde sig, hugg med neb og basket dem om ørene med de lange, spidse vinger. Kjeld trippet pipende mellem tuerne, som

tagg den om skaansel for de egg den selv forraadte ved sin ustyrlige angst, skarv strakte hals og skrek kort og skarpt sit vante varselsskrik for overhængende fare, ærfugl hukte hjælpeløs hodet ned i fjærene, de saare vinger dugde litet til flugt, og rappe ilinger av dødsfrygt jog over de blaasvarte øine hvergang fottrin nærmet sig dit den laa; men alke og teiste forlot alt og lettet i flok, og havet stod i sprøit, der de skar plogfure i dets blanke glar.

Storslumpen av karene stimte op mot græslien, der lunden hækket. Dens egg holdtes [20] for de mest velsmakende av alle utfuglegg, men var vanskelig at faa tak i og maatte pilkes frem ett for ett fra de dype jordhuller, hvor lunden selv sat vakt. Den hvæste og bet og raae hyl brakk ned over det arme krypet, som faafængt vaagde verge avkommet sit mot overmagten.

For dem som valgte flaten skred reksten fort unda haand. Reirene laa taalig tæt, og paa sandstranden inde i viken, der ternen verpet, blev det knapt rum for folkefot mellem hvert litet søkk med spraglete egg paa bunden. Hatter og huer blev fyldt i en fei og karene søkte tilbake dit baatene laa, gjorde op varme paa stranden og kokte utbyttet av reksten. Tolv egg til mands var det mindste en regnet med, og der var dem tilstede som upruttet aat sneset og vel saa det.

Mens gryterne laget sig til kok, hentet Joen Rask brændevinsdunken, han før avreisen hadde faat fyldt paa kramboden hos gjestgiveren i Hovden, og lot den gaa rundt for at korte ventetiden.

Maten lokket og brændevinet kvikket – De sprækeste unggutter bød sig kaat frem til rygtak med støe, tilkomne mænd, men blev godmodig vist tilrette for sit utidige flokseri. Hadde de endda ikke rukket lægge sig paa [21] minde, at det litet anstod sig vetuge folk at drive ablegøier og utidig sprel foran nydelsen av Guds rike gaver, saa var det sandelig paa tide de lærte det nu.

Men drøi skjemt og livsglad latter vanket der i fuldt mon, like til karene mæt og døsig dormet av i det tætte, stride strandgræs.

Om dem flakset fugleskaren opskræmt og fredløs. Snart var den inde ved land, der tang og tare vugget i dragsuget og lekende baarer brast i sprøde blærer mot den hvite sand, snart utpaa dypet, der havet pustet i lang, rolig dønning, saa rastløs tilbake til græslien og stranden, og de saare fugleskrik ynket i trøstesløs vé

over de plyndrede reir.

Eiler Hundevart laa og fulgte flokken med øinene fra kvilepladsen, han hadde valgt. Han hadde vondt av de hjelpeløse kryp og angret næsten at han hadde rørt ved eggene, endda alle visste Vorherre hadde eslet dem til folkeføde – Han hadde været ute av humør før idag – Det var imorges tidlig, da de la fra land, og smaabarnene paa Malnes stod paa fjæren og graat og hyttet med knytnæven efter baatene, som førte bort kirken deres. De lignet hinanden smaabarnene og fuglene i sorgen – Samme saare faafængte kves mot overmagten der som her.

[22] Hvor barn var vanskelig at bli klok paa. Mens nedrivningen varte, var alt moro, men ikke før laa tomten ryddet og bar, saa meldte sorgen sig hos ungerne og brændende harm krævede de kirken sin av dem som hadde revet den, skrek og høljet med skjeldsord og [ni](#) var ikke til at stagge.

De voksne tedde sig tver og vrien fra første stund fjordingerne rørte ved gudshuset; negtet sælge dem melk, negtet laane hus, saa hadde fjordingerne ikke aat rorboderne sine at ty til, hadde de vakkert faat ligge under aapen himmel. Ja, selv gjestgiver Brun blev olm og undte dem knapt brændevinstinten mot kontant betaling. Om det saa var jenterne, tedde de sig knipsk og kneiste haansk med nakken. De gromme fjordingerne trængte ikke bry sig med dem!

Og Eiler forstod dem saa vel. Det blev ødslig ute i havskjærene uten den opkvikkelse, som fulgte med messesøndagen, jamen blev det det – – –

Var han rik og aatte han magten som han aatte agten, saa skulde han fluksens reise et bedehus paa den ryddige tomten under fjeldet. – Nei en aparte fin kirke skulde det bli med alskens sir og vakre utskjæringer baade indvendig [23] og utvendig. Og bak alteret vilde han prente med store bokstaver:

«Denne kirke er foræret av Eiler Hundevart Gud til ære og menigheten til velbehag.»

Huf nei, dette evendelige fugleskrik tok paa at bli brysomt – lignet grandgivelig folkemaal og var bare fugl.

Da han engang som barn plyndret en trostebolle og kry syntte farmor fangsten, bad hun ham indstændig lægge eggene tilbake i bollen. Trosten han

skrek for eggene til blodsdraapen trillet fra nebbet, og det hændte den døde av sorg, det sa farmor.

Men sjøfuglene, de var jo skapt for at tjene folk til føde, saa syndig gjerning hadde ingen av dem her laa øvd idag – – –

Klarvaaken og saar paa sindet satte han sig overende og foldet hænderne om knæet. Rundt ham laa mændene og sov, nogen paa ryg, andre paa gruv. Somme hadde dækket ansigtet, somme laa med det bart i solsteken.

En frynset sky seilte ind i himmelblaaet fra sydvest, flere kom efter. Han sat og stirret mot dem, og det var ikke skyer, men skibe med spilte seil. Hans skibe var det, og lastet med hvete og rug, hamp og hør og allehaande ønskelige ting vendte de hjem fra fremmede land og fra Bergens by. Men Eiler ^[24] Hundevart var gjestgiveren, stormægtig og grom som aatte dem alle.

«For en rigdom, for en pragt,» mumlet han henvørt. «Kom saa nokken aa sei, at han Eiler Hundevart ikkje aatte fremfærd til aa bli like god mand som far før ham hadde vorre.»

Snøgt skottet han rundt for at se om alle sov, stak venstre haand indpaa barmen og strøk med ytterste fingertuppene mot en flat pakke i skind, smilte glad og strakte sig saa lang han var paa ryg med vidtaapne øine og høire arm under nakken.

Intet i verden var uopnaaelig mer med den nøklen han nu bar paa barmen, og han tænkte bruke den!

Engang belteremmen ikke var forsvarlig spændt, gled boken ned i bukserne og deiset i marken. Men da tok han naal og traad og fæstet den til uldskjorten, at ulykken ikke skulde gjenta sig, og andre faa rede paa skatten han gjemte og kanskje fatte lyst til den. Nei det skulde, det maatte aldrig ske – Saa altfor dyrebar var den at miste, og naar han nu fik tiden for sig, vilde han lære utenad alle de opskrifter han kunde faa mest bruk for. En pung som var fuld og aldrig tom fik bli det første han skaffet sig – saa magten til at hugvende jenterne, klomse fisk, fjetre fugl, ^[25] vise tyven – Kurere folk og fæ for sjukdom, og rense aker og eng for aame. Drive løier og synkverving, peke ut de jenter som aatte mødommen sin i behold og tvinge høitidelige kvindfolk til at lette op stakken til beltestedet midt i

tætteste karfolksværmen.

«Ha, ha, ha!» lo han høit; men sanset sig og lot som han laa og bar sig i søvne, da Joen Rask streng i mælet krævede stilhet for dem som hadde kvilen nødvendig.

[3]

[26] To fjorder førte ind til Eidet.

Malnesfjorden, som kom fra havet i nord, hadde vidt gap med stupbratte fjeld.

Indover vek fjeldet mer og mer og levnet plads for dyrkbar strandstrimmel, baade myr og vold og skrin lyngrabbe. Og i dalsøkkene stod frodige skogsnar.

Et par steder snurpet fjorden sammen til smal strøm, men videt sig atter og endte som bred kile dypt inde mellem myr og lav aas.

Dyster og veirhaard var fjorden, befængt med issørpe det halve av vinteren og stappet med havskodde og nordenblaast.

Men vaar og sommer, naar vindene dormet av, og havet pustet lindt mot land, var fjorden vakker. Aller vakrest var den, naar midnatssolen rullet forbi det vide gap og fylgte den med sin rødgyldne glans, saa dyrket strand og nakent fjeld, og himlens fjerne høie blaane speilet sig i sjø av guld.

[27] Aasanfjorden kom fra havet i vest. Som et bredt, bugtet baand var den mellem to rækker fjeld. Somme steder stupte berget lukt i sjøen, andre steder var der litt bakket undlænde mellem fjæren og den svære ur. Odde og nes stak ut i vandet, nogen øer laa tversover gapet og tok av for sjøbrott, saa fjorden blev farbar gaard imellem selv en uveirsdag.

Naar solen mot kveld gik ned i vesterhavet bak tætnende skyer med brem av guld, og himlen flammet i luende glød, gik menneskene ved fjordens bredd og suget farvepragten og blev vék av utlængsel og drøm.

*

Kvinderne fra hele indrebygden hadde sanket sig til Eidet for at ta mot karene og hjelpe dem med at skipe kirkebollingen paa land og bære det haandterligste av hustømret op bakken til bortenfor stuelaannen hans Nils Sjurssøn. Der var der synbar tuft av at kirke hadde staat i gamle dage, og paa samme tomten skulde den atter reises.

Tæt som kraaker paa garstaur sat de i strandrenen og bidde mændene, og grøtdaller og melkespand og alle de fuldstappede kurver med tørmat hadde de stillet fra sig i græsset og bredt stortørklær over dallene, at rømmefettet [28] ikke skulde størkne, inden karfolkene indfandt sig.

Aller helst burde det været kveite og melkevelling de disket op med; men det var sørgelig smaat om den herlighet akkurat nu, saa de fik ta til takke med rømmegrøt og lefseklining og hvad andet matrusk kjærringerne formaadde skrape tilveie. Det var dem godt undt, saa saart de trængte til litt vellevnet efter hele ottedags bål og slit med nedriving og fragting av det svære huset.

Det var ellers bare moro at komme sammen til en slik aparte sjau, som dette med at bære kirken. Men saa mange de var, sat ikke en eneste av dem tomhændt; de hadde bundingen med, og strikkepinderne raslet mellem de flittige fingre, mens de høimælt kortet ventestunden.

Hoftedrug og herdebred og ferm som den stauteste kar tronte Skaalbrækkjærringen. Tolv sønner og en datter hadde hun født manden sin; men ungehorgen var mindreaarig, saa nær som han Petter Kristian, som var seggelt for første gang, og hun Petronelle Karine, som fik være med moren hit ikveld.

Langlet og blek med svært, ramnsvart haar under silkehuen sat Husvaagkjærringen, og seks ansigtvakre døtre hadde hun jevnside [29] sig. De fire fuldvoksne sønnerne var med faren, og de fem mindste barnene hjemme og i seng.

Aasankjærringen var rødhaaret og kriddende hvit i huden, mjuk i hvert et leddemot og vel vant ved at ta karstak, om det knep, siden gaarden laa langt unda alfarvei. To døtre og tjenestjenta hadde hun mønstret.

Joen Rask sin Sara var av storkarsslaget og dugde litet til drefsarbeide. Men fetere rømmegrøt og smakeligere lefser kunde ingen lage, saa velset var hun av kar som av kvindfolk. De fire Sundskjærringerne var med barn, og hadde rasket med sig en flok halvvoxen ungdom, siden de ikke selv aatte fuld førlighet til tunge løft, og gjerne vilde gjøre ret for sig.

Fra Rise, Bønna og Grimstad møtte hele femten, gammelt og ungt om hverandre.

Begge Sandvikkjærringerne og hun fra Kvalviken og datteren paa Gustad var netop lagt til lands og kunde berette at baatene var synlig ret ut for Spjoten, og børen taalig frisk. Nu varte det ikke svært længe før de kunde sees herfra ogsaa.

Det blev velsignet letvint at faa saan kort vei til kirke, pratet Skaalbrækkjærringen og holdt bundingen op mot lyset for at tælle omfarene fra sidste feiding. Fik de saa sandt ^[30] kirkegaard utlagt med det samme, saa de og deres slap at ligge paa flot som andet vrakgods i bløtmyren paa Malnes, naar Vorherre engang kaldte sjælen hjem til sig.

«I kan saa sei,» mælte en av Sundskjærringerne med trist røst. «Nu blir det akkurat et aar til Mikkelsmess si ho litl-Amalja mi døidd; men kver einaste nat, saa sekkert som klokka slaar tolv, kjem bankjonet treppanes i de søkvaate likklean og vil ha tørt paa seg.»

«Aa Herre Gud!»

«De var nokken som sa æg skul' ta en ny banserk, som æg har borre paa brøstet tre torsdagsnætter, og læg den i grava. – Æg ha gjort det, men bane ha ikkje faat ro.»

«Aa nei, aa nei! Stakkars baade dæg og baane,» ynket kvindene i kor.

«Ha dokker hørt at ho gammel madam Falk paa Vinje e slokna?» spurte en av Husvaag-jenterne.

Nei det hadde ingen. Naar skedde det?

«I gaar nat klokka trekvart i et andtes ho.» Begge døtrene og han Falk sjøl var hos hende. Han var fuld som han pleide, men han sanset sig da til at aapne slagvinduet og slippe ut sjælen. Hun Lorentse, tremeningen deres kom over myren igaar, og hun var det som berettet, det for dem.

[31] Aasankjærringen lot bundingen synke og sa fortænkt.

«Ka trur dokker de gromme steddøtrene skal sei, om Falken nu tar sæg ei kunne ette set hjertes behag. Mor deres var gammel og skrin, ho, daa han steg i brurseng med hende, og det var pengan og ikkje løsten som bestemte det giftermaalet.»

«Hun var et klokt menneske, og hun var et vakkert menneske,» faldt Joen Rask sin Sara hende brydd i talen. Hun taalte ikke høre almuesfolk tale nedsættende om det lag hun selv var kommet av.

Nogen unggutter kneiste ytterst paa vorren, sprikte med benene og less karslig. De hadde slik brændende lyst at ta rygtak og faa avgjort, hvem der nu var den sterkeste, men undsaa sig for kvindfolkene.

Paa et landgrodd skjær straks ved lekte noen smaaunger, og en ropte over til de voksne.

«Her veks Tykje si blokkebær, kom hit skal dokker sjaa.»

«Fyss, sei blokkebær blaa med Jesu kors paa,» formante en gammel kone.

«Her e tiriltunga, som han Tykje tørka seg me,» gneldret ungen erten.

«Den heit ikkje tiriltung, men jomfru Marjas guldsko,» suttret en anden barnestemme.

[32] «Han morfar fortælt mæg, daa æg var lita, koffer den skal heit jomfru Marjas guldsko og ikkje tiriltunge,» sa datteren paa Skaalbrækken og blev sprutrød av undseelse i det samme hun sa det.

«Ka sa han, fortæl!»

«Jau, daa Vorherre sin engel om hausten gik og stедde blomsterne til kvile for vinteren, saa glømt han tiriltunga. Ette-paa kom han Tykje flyganes, og han fandt den.

Alt det Vorherre gløm' e met, sa han Tykje, og til natta kjem æg og henta dæg.

Dermed saa flaug han.

Men om kvelden, daa alle englan hadde lagt seg og dørra til det allerhelligste var igjenlukt, gik jomfru Marja og stulla barbent og fletta haaret sit for natta.

Daa syntes ho saa tydelig at nokken ropte paa ho. Jomfru Marja, kom og frels mæg! Jomfru Marja, kom og frels mæg! sa det.

Ho slog kaapa om sæg, og akte til jora. Og dokker kan tænk, han morfar sa ho sat paa straaln til ei stjerne.

Over marka og gjønna skogen vandra ho, og det var saa fælt kaldt paa fotan hendes, for der laag rim paa kvert einaste straa.

Borti en bakke fandt ho blomsten, han sto endaa og graat.

[33] E det du som ropa paa mæg? spurt jomfru Marja, ka e det du vil, og koffer gret du saa saart.

Engelen glømt mæg, og til natta kjem han Tykje og tar mæg. Æg e saa fælt reidd.

Han skal ikkje faa lov til aa ta dæg, sa jomfru Marja, for nu skal æg lægg dæg til kvile og sitt hos dæg til du somna.

Tiriltunga blei saa glad, saa glad. Nokken saa nydelig pen som jomfru Marja hadde den aldrig set; ho hadde purpurkaape, sa han morfar, og øian hennes de skjein som sola.

Men daa den fik sjaa ho var berføtt, daa ba den om lov til at bli sko paa fotan hennes.

Og det fik den, og sian e det den heit jomfru Marjas guldsko.»

«Vi ser seggel!» ropte gutterne paa vorren.

Bundingerne sank i fang. – Over den flateste av øerne i fjordgapet stod fire spilte, brunbarkede seil. De to forreste var side om side, de to andre nogen favne bakefter. Det var tydelig at børen var god, for baatene rundet først øen og stod ret ind fjorden.

«Søng ei vise for os, mens vi venta, I Sara Rask, som søng saa pent,» tagg

Nils-Johanna, yngstekjærringen paa Eidet. Hun var netop kommen og stod med begge hænderne puttet ^[34] under verkenstørklæet hun hadde knyttet i kors over brystet.

«Ja gjør det,» bad flere.

Joen Rask sin Sara videt brystet i et langt pust og kremtet stemmen ren. Hun var ikke den som lot sig nøde, naar nogen bad om en stump, for synge var det herligste hun visste.

Vilde de høre den sangen, prosten Colban i Vaagan digtet til sønnen da han skikket ham fra sig paa skole i byen.

Ja den!

Og Joen Rask sin Sara sang med klar, fuldtonende røst, saa ingen aatte hjerte at skjæmme ved at nynne med, endda der jo var dem tilstede, der kunde baade tonen og ordene:

Farvel min søn, dig himlens Gud ledsage,
Glem ei din faders sidste ord til dig.
Ak giv jeg kunde dig igjen modtage,
den samme søn, du nu forlader mig.

Bliv dyden tro, da skal dit liv henflyde,
som dalens aa imellem blomster frem.
Din rolighed skal storme ei nedbryde,
thi under dydens værn du trodser dem.

Let slaar vort hjerte i de unge dage.
Som vokset er den ædle ynglings barm.
Et lystent smil, et kjælent blik kan drage
ham i vellystens kaade, falske arm.

^[35] Du rives med som lette spon af strømmen
til randen af et dybt og rædsomt sted.
Da vaagner du forskrækket op af drømmen,
og gyser ved at se i svelget ned.

Du bæver da og vilde gjerne vende,

men ak, men ak, det alt forsilde var.
En tordenrøst uddundrer se din ende
langmodighed alt længe varet har.

Farvel min søn, dig himlens Gud ledsage.
Glem ei din faders sidste ord til dig.
Ak giv jeg kunde dig igjen modtage
den samme søn, du nu forlader mig.

Baatene var omtrent midtfjords. De brunbarkete, spille seil over de høie
farmer hadde rødlig lød av kveldsolen som faldt skraat ind fjorden, men snart
vilde være i skjul bak bergakslen ytterst ute.

«Syng om Jefta,» bad Skaalbrækjenten, da Sara tidde.

«Ja, men da maa dere være med alle; det er saa tungt at synge alene.»

«Ta den passelig høi!»

Hun fandt tonen, og sammen sang de Petter Dass's bibelske vise om Jefta den
Gelias mand, en helt ikke vant til at sove, som for at faa krigslykke gjorde gud et
løfte det ikke var rimelig at holde.

[36]

Han siger til Herren saafremt at jeg faar,
en seier af Ammon at hente.
Hvad først af mit husets dør udgaar,
det gives skal Herren til rente.
I hvad det end er, hvad navn det end bær,
det har du til offer at vente.

De sang om kampen og krigernes rike herfang; men da hjemkomsten skulde
skildres, skalv røsten og øiet blev dugget hos mer end en.

Da Jefta tilbage fra slaget kom hjem,
hans datter i gylkede smykke
med sang og med dans det uskyldige lem
at ønske sin fader tillykke.
Da Jefta nu saa, sin datter der gaa,
begyndte hans hjerte at rykke.

Han sønderriver sine klær, tar datteren i sine armer og mindes al den glæde hun har spredt over hjemmet i de aar hun har levet. Saa fortæller han hende om sit løfte, han tør ikke rokke ved det, og hans hjerte slites av sorg.

Hun smiler, slænger trommen hun bærer i haanden, og sier sig rede til at dø. Bare det ber hun om, at han vil unde hende to maaneder at leve i, saa hun sammen med sine veninder kan drage til fjeldene og der begræte sin jomfrudom.

Det fik hun.

[37] Fuld av medlidenhet søkte digterpresten i det sidste vers at lempe paa Bibelens haarde ord og lot det være uvisst, om hun blev ofret eller ikke.

Lokket av sangen forlot smaaungerne skjæret og leiret sig hos de voksne, men unggutterne blev der de var. De skulde konfirmeres til vaaren og var altfor store til at sitte og synge i kvindfolkfløkken.

Det aller inderste av fjorden laa blyblank, langs fjeldsiderne hang rød fiolet skoddedis, lys der grunden var klædt, men mørk der fjeldet var nakent. Naar baatene naadde stillen, blev det at ta til aarerne igjen, men heldigvis blev det ingen drug bete de fik at ro.

Solen ség bak akslen, lysgløden svandt, og graa skygge la sig paa fjeld og fjord.

Godlynt hilste karene kvindfolkhorngen, som leende tok mot dem med god mat og fet melkedrikke. Det smakte saa rent forbaskende godt opi alt maset.

Men dryg blev de i munden og kaat i laderne eftersom natten skred, og de lubne kvindekropper hete og vaate av maset bøiet sig under de tunge løft og ihærdig bar stok for stok opfor bakken. Og brændevinskaggen [38] hans Joen Rasmussen blev tømt til sidste døggen.

Før hanen gol, var stranden ryddig. Og hver mand sanket sine, inderlig tilfreds med at ha fremmet viljen sin paa trods av Hovdefolket og Nykvaagingerne og alle de andre som hadde sat sig i mot at kirken skulde flyttes.

[39] Nils Sjurssøn og kjæringen hans laa og kvilte middag paa stuen, da Eiler Hundevart støl og urven av slitet og vaakenatten kom ruslende ned loftstigen til kjøkkenet.

Fremdøren stod oppe, og to jentunger sat og lekte kvanskjælspil paa trappehellen; en tredje laa paa maven, skorte haken i hænderne og saa paa spillet. Hun kunde vel være i konfirmationsalderen, var tynd og slaapen med sort, stridt haar og gulblek i ansigtshuden.

Hun sendte ham et rapt, gnistrende øiekast og gneldret vørdsløst.

«Et, vil dokker ha, der staar mat paa bordet!»

Gnelderstemmen skar i øret som rip av spiker mot stentavle, og arg tænkte han, at finneblodet fornegtet sig ikke. Hun var bra lik far sin, der hun laa, baade i stemme og ansigt.

Han tok en krakk og satte sig bortaat bordet; der stod rømmekolle, flatbrød og nogen [40] beter stegt haakjærringrekling; men maten smakte bare saa som saa, og mellem tuggerne sat han lange stunder og glante paa ungerne. De hadde hver sin skindpose fylldt med kvanskjæl, de hadde sanket av torskehoderne, moren kokte til krøtturte i vinter og vaar.

Ene jentungen puttet næven i pose, fylgte haanden og la den knyttet paa stenhellen og sa kjapt:

«Rider op for en port.»

«Luk den op,» svarte andre jentungen.

«Mange mand inde?» spurte hun med knytnæven. Motparten gjettet paa slump, traf hun tallet, fik hun de skjæl, som i haanden var og utspillet attaat; gjettet hun over eller under, maatte hun ut med differensen. Og spillet varte til en av poserne var tømt.

Over barnehoderne saa han litt av det græsgrodde tun spettet av slitt graastensknubb og med svarte furer efter nattens traakk.

Der tunet endte, skraanet volden og gled over i smal, dyrket myr. Andre siden

den var spraglet lyngmo med nogen torvsaater og blink av smaa kjønn med bredderne kriddende hvite av myrdun. Saa kom kratgrodd haug, saa et grønt jorde, hvor en svær, rødmalt laave ruvde mot himlen. Til venstre for laaven var brat skogklædt aas, tilhøire, og ^[41]langt, langt borte blaat fjeld med sne i et skar.

Solen saa han ikke fra der han sat, bare glansen og skyggen av sky, som drev over dens luende øie.

En hane gol, basket med vingerne og gol igjen høit og skingert. Eiler slængte hornskeen, han sat med i haanden, tørket stekefettet av tollekniven og stak den i sliren, knep en flatbrødbete og gik fort ut bislagdøren.

Hos Anders, naboen til Nils, røk det av pipen, men døren var atte og levende ikke at se, uten hønsene som trippet i næpehagen og kaklet og sparket og plukket.

Eiler mønstret dem nøie; men enten var de spraglete eller saa var de gulhvite og dugde ikke for hans behov.

Under laavebroen vagget kyllinghønen fulgt av ungeflokken, som pistret og trippet og kom straks moren kaldte. Eiler Hundevart nidstirret. Saa han møst, eller var den virkelig kol-bekkande svart.

Langsomt og vart gik han nærmere, smuldret flatbrødbeten og tippet og lokket rent myk i mælet. For han maatte ha tak i den og med egne øine forvisse sig om, at der ikke etsteds paa kroppen sat bortgjemt en dust ^[42]hvit fjærbust, som kunde ødelægge hele resultatet for ham.

Men hønen var skvætten og smatt skrikende unda grepet hans og flygtet med ungeflokken spredt til ymse kant.

Hønsene i næpehagen kaklet med i stort kor og varslet fare, et søvningrætten gammelmandsfjæs kek bak ruten hos Anders, og fra ene stueknuten hos Nils gneldret den slaapne jenten kvinende kvast:

«E dokker besætt! Vil dokker hut dokker til aa la hønsan vores i fred.»

Eiler less ikke høre gneldret, men slentret kaut med hænderne i klaffelommerne skoglien langs med stranden.

Ungerne smatt efter, lurte fra bjørkestamme til bjørkestamme, for at se, hvor fremmedkaren eslet sig hen. Men da han valgte stien til skaret, snudde de og

sprang hjem, for skaret var desværre skogbart.

Eiler naadde øverste heldingen, der krøkte han fra alfarveien og la over uren ind mellem bergnufserne. Skimtet han en revne i fjeldet eller en litt rummelig halder, kløv han bort til og tok sindig øiemaal; men ingen høvde til det han hadde fore.

Han kløv videre ind i et tverskar; det skraanet mot sør og hadde lyvd av fjeldet for [43] nordenblaast. Solen bakte stekende hett paa de bratte bergsider, i de græsgrodde skorer vokste slanke løvbusker, baade rogn, osp og heggebærtræ. Bergfruen hang hvit og fager i bergsprækkerne, teiebær rødnet over gruset, og mosebunden var isprengt faaeine blad og skjære smaa blommer.

Her var det fredelig og vakkert som i en ørliten verden for sig selv, hvor ingen anden end han hørte hjemme. Og makelig slentret Eiler indved fjeldvæggen i værste solsteken og hadde nær gaat hodestups i et svært hul, som gapte ovenom nogen stener, som var raknet fra fjeldet.

Han trak trøien av, la den paa en enerklonger og kasjetten ovenpaa der, og klatret ned. – Endelig hadde han fundet det han søkte!

Hullet førte til en bra rummelig hule i fjeldet. Bunden var strødd med stener, baade smaa og store, men taket lot til at være glat, ialfald saa langt han kunde se ved lyset fra aapningen. Han gik opreist mellom stenene og strakte armen for at maale høiden under taket, men naadde ikke op, og høiere blev det, deslænger ind han kom.

Da han hadde gaat en stund, satte han sig med ansigtet mot indgangen. Dagslyset var [44] hvitt der, med skimr av sølv; men der han sat, var det skumt som kveld, og bak ham fortsatte hulen i beksvart mørke. Stedet var som skapt for ham, med rimelig adkomst og passe skjult, og her kunde han trygt gjøre op ild og steke hønen, uten at en kjæft visste om det.

Og det som bedre var – her kunde han trygt lægge fra sig Svarteboken. Det blev plagsomt i længden at gaa med den paa barmen og andetsteds aatte han ikke at skjule den.

Han stod op og gik længer ind og famlet usikker i det minkende dagskjær

etter et tørt sted at lægge den paa. Fandt det i en haug fint grus bak en trang revne han bare saavidt fik klemt sig igjennem.

Om det var begyndelsen til en sidegang, han nu stod i, kunde han umulig avgjøre. Gjennem sprækken skimtet han langt borte en stripe hvitt lys, selv var han i mørke. Han grov med hænderne et hul til venstre for revnen, løsnet boken og la den nedi; saa sopte han sandgruset over, famlet om sig efter etpar smaastener og la dem som merke ovenpaa gruset. Længe blev det ikke før han kom med hønen, og da vilde han nytte leiligheten at lære utenad nogen flere av opskrifterne.

[5]

[45] Det var lørdagsefta samme uken.

Jomfru Elisabet Stoltz sat i kaar for rygverk paa jomfrukammerset og hadde vondt for at bevæge sig noget videre. Men hænderne kunde hun gudskelov bruke, og bundingstikkerne klirret mellem de flittige fingre mens hun avvekslende tittet i en opslaat storstilet bok som laa foran hende paa bordet, og paa smaagutterne, som slog ball paa bakken utenfor vinduet.

Det var overskyet himmel med regnilinger fra nord, og skodden sopte lavt i lierne. Riktig surt ruskeveir var det, og jomfruen hadde lagt et tår i ovnen og drysset et grand av potpourrikrukken i ovnsporten for at øke hyggen paa kammerset sit.

Fra kjøkkenet lød rokkedur, der sat budeien og kokkepiken og spandt. Mellempiken vov i indre spiskammerset paa en lerretsvæv, som skulde være færdig til slaatten begyndte, [46] og fra dagligstuen lød rappe, taktfaste slag fra fruens vævstol. Jomfru Stoltz sat og lyttet til duret og blev bitter i hu. Sanset

nogen nøre op i ovnen paa kontoret? Jochum Telman likte ha det lunt, naar han var optat med aandelig arbeide; men der gaves vel ikke stunder til at mindes ham, saa travelt hver hadde det med sit.

Hun sukket saart, og tørket væten av øiekriken med forklæsnippen. Meget fik en lære at finde sig i naar en blev gammel og laak paa legemet. Men hadde det ikke været for den forsvørta rygverken, kunde hun godt tat del i husets stel trods sine otte og halvfirsinstyve aar, og hendes elskede husbond bekommet det stel og pass han aatte ret til i sit eget hus. For med alle Margrete Christensdatters dyder ufortalt, hun var for likegyldig med at hygge om manden sin. Traakk og staak og dur av rok og slamr av vævstol og ikke et sekunds stilhet fra tidligste braaotta til sene kveld. Orket en mand trivs ved slikt! Nei at guddatteren hendes skulde blit saan dygtigkjærring, det hadde hun mindst av alt trodd, den gang hun efter fattig leilighet ivret for giftermålet.

De første aarene skrøt presten svært av konen sin og fremholdt hende som et mønster ^[47] paa kvindelig flid og omtanke. Vadmel, tilvirket av hendes flittige hænder, blev sendt til hans familie og til kjøbmanden i Bergen. De takket og roste gaven i velvalgte ord, og presten svang sin kone rundt og sa leende til jomfruen:

«Med min kone fik jeg hverken penger eller rigdom, men priselige kvindedyder, der har sparet mig mange utgifter.»

Da var det Margrete, stik mot jomfru Elisabets vilje, flyttet vævstolen sin ind paa dagligstuen. Og der var den blit staaende aar ut og aar ind med undtagelse av høitidshelgene og visitas.

Kanske Margrete stakkar, som var av bondeæt, aatte behov at syne dygtigheten sin for storkarene. Men ett var sikkert, Jochum Telman skrøt ikke fuldt saa kjapt av husfliden og fremholdt sjelden hustruen som et mønster til efterfølgelse, han var blit husvild i sit eget hus.

Jomfru Stoltz maalte lengden paa hoseleggen og strikket videre, og nu hang blikket andægtig ved linjerne i boken. Presten hadde baaret den op paa kammerset til hende, fordi hun kom til at nævne en sang, der stod; og boken var første bind av «Raadmand Christian Braunmann Tullins samtlige skrifter».

[48] Hun vendte bladet, fandt visen hun søkte, og sang med skjælvende, spinkel

stemme:

«Viger herfra i urolige Griller,
Viger alt hvad som forstyrrer vor Lyst:
Tanker om Tiden og Verden kun skiller
Sindet med Glæde og nager vort Bryst.
Hver med sin Nabo gjør som jeg med min:
Drukner Bekymring i dette Glas Vin.»

Verset gjemte minder fra aarene, hun selv stod for styret. De mangfoldige ganger hadde hun hørt visen sjunget i godt lag, mens punschen røk, og menneskene undte glæden maal og mæle. Vorherre tronte i himmelen, og kongen i Danmark, og deres undersaatte aatte rikelig anledning til lystighet og skjemt og forstod at bruke den – dengang – –

Nu snakket de konditionerte ikke andet end politik, blev hatske og ufordragelige i omgang, saa verden blev som omsnudd. Nei i gamle dage – i hendes opvekst, før alt dette syndige, ørkesløse kiv om menneskerettigheter og selvstyre og hvad de nu kaldte det altsammen kom paa, da var det fredelig og godt at leve.

Huf den slamringen – – At Margrete orket vanhellige en fredlyst lørdagseftermiddag paa det viset. Vilde hun aldrig lære at indse, at manden trængte ro til studeringen. For ikke at snakke om barnene, som næsten ^[49] aldrig fik nyde en koselig stund indendørs sammen med forældrene.

Iltet bladet hun i boken, kremtet og begyndte at synge paa den lange Sørgeode over General Major v. Lützow:

«Dit Støv fortjener Æreminde
Det veed jeg, dyre Lützow vel,
Det Støv som nylig lukte inde
Saa stor og ædelmodig Sjel;
Men om jeg her din Dyd afmaler
Omringet med Fortjenester.
Jeg dog kun blot et Echo er
Af det som Rygtet om dig taler.

Du var – nu er en Taare færdig

At offres hos den Krop jeg seer,
Den Rest af dig, som var saa værdig
At leve, men ei lever meer;
Du var, den Tid du os var givet,
Det Verden sjelden vise kan,
Helt, Patriot og ærlig Mand;
Kort sagt – du var for god for Livet.»

Jochum Telman stod utenfor døren og banket; men da han intet svar fik, traadte han ubedt ind. Faar jeg lov at røke en pipe hos Eder, bad han og stillet sig foran ovnen som om han frøs.

« Velsigne Dem, hr. pastor, røk saa meget dokker vil, hos mig er I hjertelig velkommen.»

«Fortsæt med sangen, jomfru Elisabet, bad ^[50]presten. Jeg stanset utenfor et øieblik og hørte paa.»

«Saa gjerne det, pastor, om min ringe kvæden kan være Dem til behag. Men først maa I gjøre mig den glæde at sitte ned og kveike pipen paa nyt.»

Han føiet sig lydig, og hun sang den lange ode tilende uten at se i boken en eneste gang.

Hendes storartede hukommelse overrasket ham høilig; visst hadde han mange ganger før under aarenes løp hørt jomfruen synge den stumpevis; men aldrig som nu vers til andet.

Hvor hadde hun lært den?

«Den sangen lærte jeg det aaret, jeg var hos presten Sigvard Kildal i Vaagan. Jeg gik i mit attende aar og skulde lære husholdning i prestegaarden. Kildal fik boken sendt fra raadmand Tullin, som nok var en ven av presten, om jeg ikke mindes feil.

Posten gik bare til Lødingen, derfra gik bipost. Den dagen, den kom frem til Vaagan, var Kildal syk og sengeliggende – han reiste sig aldrig fra det lægret, det var begyndelsen til enden –

Vi bar postvæsken ind i kammerset til ham, og da han fandt boken, husker jeg

han graat som et barn.

[51] Han var saa svær til at læse den manden, skal jeg si pastoren, og en bok betyde mere for ham end for andre mennesker, derfor var det vel han graat.

I den tiden han var prest i Vaagan, aste og stred han med ungdommens undervisning, holdt offentlig katekisation i kirken og hvilte ikke, før læsning inden i bok var blit almindelig. – Gud inderlig velsigne hans støv, der det ligger.

I skulde ha set det følge han fik til graven. Ung og gammel, fattig og rik, alle vilde være med. Og ikke et øie var tørt, det kan jeg sverge med min syndige sjæl, da Buksnespresten, den berømmelige Erik Gerhard Schytte, holdt talen ved graven.

I har vel hørt omtalt presten Schytte, pastor? Han som var saa makeløs flink til at dokterere, at folk kom til ham fra hele landsdelen nordenom Trondhjem. Ja, der gik det ord, at hans make ikke fandtes i Norges land og ikke i kongens Kjøbenhavn heller.

Menigmand badde slik fortroenhet til ham, at en kjærring kom bærende med grisen sin bent ind i kirken. Den hadde sat en næpeskalk i halsen og var næsten komna. Men presten steg ned av stolen han og frelste grisen, og fortsatte med prækenen som om intet var hændt.

[52] Men nok om det – – Kildal fik altsaa boken tilsendt fra digteren selv og laa og læste i den sent og tidlig. Han satte melodi til sangene, og jeg, som den gang aatte bra sangstemme, maatte lære tonen og ordene og sitte i kammerset hos ham og synge. Saan lærte jeg Maidagen, det vil si de enogtrediver vers som gik paa samme melodi, resten fandt han ikke tone til – og Sørgeoden over general major von Lützow.

Selvfølgelig lærte jeg mange flere; men de to jeg har nævnt voldte mig mest bry at faa lært. Og Dere maa tro han var nøie med at hvert ord blev uttalt klart og tydelig. Han gik ikke for intet under navn av «Læsepresten».

Jochum Telman moret sig hjertelig ved den gamles omstændelige maate at berette paa. Aandsfrisk holdt hun sig trods sin høie alder; men des ældre hun blev, des hyppigere vendte tanken sig mot længst svundne aar og drog frem træk for træk fra den tids dagligliv, det støtt var ham en fornøielse at lytte til.

Dertil aatte hun en dyrebar evne til at sprede hygge om sig. Frossen og ute av lag var han kommen, og nu sat han og koset sig som barn ved eventyr. Regnet drev mot ruten, røken sjev i graablaa flaker mellem vinduet og ovnen, og bjørkekubben, jomfruen ^[53] hadde puttet indpaa for at holde varmen ved like, ulmet i glo.

«Jammen tror jeg det er han Eiler Hundevart, som kommer der borte paa veien», meldte jomfruen og presset ivrig ansigtet mot glasset.

Presten reiste sig og saa ut. Det var Eiler, og nu vilde han si tak for sig og gaa ned og høre hvordan arbeidet med kirkebygningen paa Eidet skred fra haanden.

«Glem ikke at be Eiler komme op til mig, før jeg legger mig,» tagg hun, «jeg har saan brændende lyst til at spørre nyt fra Malnes.»

[6]

^[54] Jomfruen trakterte grust med kamferbrændevin og sukkerkringler, og Eiler, som kulset efter turen, likte sig paa det lune kammers og berettet villig det han aatte rede paa av alt det hun grov og spurte om.

Gjestgiver Brun i Hovden sin datter var hjemme paa besøk med fem av barnene, og han hørte ikke andet end det stod vel til med dem alle. Paa Nyke regjerte Barbro Fhyn, enken efter salig Joel Nilsen, omkap med Lars Ellingsen i Vaagen. De sa det manglet hende bare bukser for at være fuld kar, og rygtet vilde vite, hun var giftesjuk.

«Rygtet sier saa mangt det, Eiler; hun er et agtværdig kvindemenneske, det vet jeg.» – Men Sara Rask paa Rise, hadde han hørt eller set noget til hende?

Ja, han hadde da det, hun var med kvindfolkhorgen og bar paa

kirkebollingen. Og nu berettet han for jomfruen om velkomsten, som var [55] blit dem tildel, da de træt og utslitt kom førende med kirken. Og det vilde han si, maten til Joen Rask sin Sara smakte bedst av alt det som blev disket op med den kveld, og munter og tidig tedde hun sig den ganske nat.

Jammen kunde kvindfolk bli en sand husvalse baade for krop og sjæl, naar de la godviljen til; og enten jomfruen vilde tro ham eller ikke, saa laa mesteparten av hustømret ved tomten før hanen gol.

Og Skaalbrækfolket?

Kjærringen var et gasta kvindfolk, og en smeldvakker datter hadde hun. Dem sa datteren lignet morfaren, han salig Nils Johannesen, gammelkjæresten Jæres.

«Fyss, Eiler! Han kunde ha vore det; men han blev det aldrig.»

Eiler Hundevart flirte fult. Han hadde nu med egne øren hørt Mogens paa Skagen lægge ut om den gangen jomfruen kysset Nils Johannesen midt for øisjunet til presten.

Jomfruen blev streng i ansigtet. «Nu passer du din mund, Eiler. Hvordan lever folket paa Eidet?»

Bare bra. Han gammel Anders Andersen gik i barndommen, og dem sa at en av sønnerne hans Offer Lockert paa Snarset tænkte kjøpe gaarden.

[56] Men det var bedskedød sandt, han lovte spørre fra Nils-Johanna, hvordan hun skulde bære sig ad med at steke en høne, som høner aller bedst skal stekes.

Ordene føiet sig slik, uten at han tænkte at lyve, og spændt bidde han svar.

«En høne, » sa jomfru Elisabet oprømt i stemmen ved at nogen endnu spurte hende til raads, «kan stekes paa mange maater. Den kan stekes paa spidd og flittig dryppes med fløte. Den kan spækkes med flesk, fylles med plommer og stekes i gryte med lok over, og da maa man ta rundelig med smør og jevne sausen med rødvin, og skarpe krydderier maa ikke forglemmes. Eller man lægger hønen natten over i kjernemelk, tørrer den vel, bruner i smør og lar den putre over sagte ild i sur rømme og persille.

Man kan ogsaa paa jægermaner bake hele hønen med fjærene paa ind i lere og grave den ned i ildmørje. Jeg har aldrig selv forsøkt det; men jeg har hørt av

folk som forstod sig paa mat, at kjøttet skal smake aldeles fortræffelig. Naar man slaar lerklumpen i stykker, følger fjærene ved. Men nogenslags dyppelse faar man ikke med den fremgangsmaaten, det er sandt, og efter mit ringe skjøn, er en god saus uundværlig til et velsmakende maaltid.»

[57] Eiler Hundevart trak et sammenlagt papir op av lommen. Vilde jomfruen se en snodig opskrift paa at faa gaasa fet. Han hadde hørt den i Malnes og prentet den efter hukommelsen og den skulde da være rigtig.

Jomfruen tok papiret og læste. Den opskriften var egte nok, hadde Eiler fundet den i kirken?

Han kjendte han blev rød, saa bort og less som hørte han ikke spørsmålet. Tosken han var, som endelig skulde kramme ut med visdommen sin.

Hun stirret skarpt paa ham. Hørte han ikke, hun spurte om han hadde fundet papiret i kirken, da de rev den?

Nei da, forsikret han troværdig. Han hadde lært opskriften av en av karene, han var sammen med paa turen.

Jomfru Stoltz rettet sig myndig.

«Hils den karen fra mig, naar du møter ham, at der han fandt den opskriften, der er der flere. Men hør paa mig, Eiler-ban, du skal ta dig ivare i det trollbøle, du nu er kommen. Jeg har længe visst at Svarteboken fandtes i Malnes, og denne opskriften her er ord til andet tat ut av den.»

Eiler lo brydd. Saa braa-farlig var nu vel ikke det stakkars fattige papiret han hadde bragt [58] hende. Og stutt takket han for traktementet og gik mot døren.

Da kaldte hun ham venlig tilbake og fattet haandens hans mellem begge sine tynde, rynkede hænder og saa ham ømt ind i øinene.

«Jeg har været som en mor for dig, Eiler Hundevart, fra du snaut var ni aar gammel, og nu ber jeg dig indstændig, gløm ikke at befale din sjæl i Guds vold morgen og aften. Jeg kan ikke forklare mig hvad der er hændt; men der følger et klodyr med dig, som du ikke har hat efter dig før.»

Harm i hu forlot han kammerset. Ros og paaskjønnelse hadde han ventet sig, og saa fik han dette – – – Hun kunde ha let for at advare, som ikke hadde mange

leveaarene i vente. Men han vilde frem i verden og var glad ved at ta hjelpen der den var at faa, enten der saa fulgte klodyr eller andetslags dævelskap med paa kjøpet.

[7]

[59] Der var lik fra Jørenfjorden – Lars, sønnen til Peder Obert og Peder-Brita paa Verhalsen var «til jorden» –

Men følget var svært faatallig, for liket hadde vederfartes bespottelig haan og retfærdig gjen gjældelse av den «føggel», gutten støtt hadde hattret fra han blev saapas til kar, han kunde bruke armen til stenkast. Og vetuge folk vilde nødig utsætte sig og sit for hevnfuglens mishag ved at ta del i begravelsen.

Gjengjældelsen begyndte med, at en dag Lars og far hans laa roen efter hyse, kom der en skjur og satte sig til at skrikle paa fremstavnen. Gutten, som ikke taalte se fuglen, trev øskarret og slængte det efter den, men gled i det samme paa den sleipe bundtilje og knuste knæskallen.

«Der fik du det, din forbanna gneiste,» bandte far hans harm, trev sønnen i koftekraven og slængte ham op paa toften. «Har ikkje baade [60] æg og ho mor din med graatanes taarer bedt og formanet dæg: Lars, la den stakkars skjura faa være i fred. – Du veit ho kan hemn sæg, sa vi, og gudnaade den som faar erta ho paa sæg. – Lydd du kanskje? Nei værre og værre besæt blei du. – Reire har du revve ner, og eggan har du mølstra, og føggelen sjøl, det arme kreket, har du steina fraa gaarden. Og gjor' æg min ret, saa slog æg dæg ihjel, din helvetes bytting, du ligg der og pistra.

Ønka du dæg for keet, sei du? Du kan takk og velsign, om du slepp med dettan, for skjura, Lars, ho e mægtig baade i ondt og i godt.»

Men Lars slap ikke – Verk fra knæet aat sig langs med laarbenet og videre opover, og kjøtbete for kjøtbete flaknet fra levende krop, saa det var en ynke at se og høre for alle som kom ind og blev vidne til smerten og til stanken.

Den dagen han sluknet, sat der fuldt med skjur paa stuemønet, og Peder-Brita maatte bruke soplimen for at holde fuglene væk fra sønnen det øieblikket de bar ham til skjaaen, hvor han skulde kvile paa likstraa, indtil de fik ført ham til jorden.

Hele natten og dagen derefter sat skjuren paa skjaataket og skreklet og bar sig, saa det [61] var fælt at høre paa. Mindst hundred fugl var der, og det lød som krævede de regnskap for mange aars overlaster av ham, synderen, som nu laa død og stiv paa bakstebordet inde i skjaaen.

Utpaa kvelden lettet skaren og fløi til ymse kant, saa nær som to, der blev igjen paa taket.

Men da Peder-Brita og Peder Obert og et par av nabokjærringerne tidlig næste dags morgen kom for at svepe liket og lægge det i kiste, var begge øinene hakket ut.

*

Eiler Hundevart blev med likbaaten til Jørenfjorden, siden det var baade letvintere og kortere at komme til Malnesfjordingen den veien, og aat middag i begravellesgaarden. Siden fulgte han med ungdommen til Skorpen paa dans.

Og enten det nu kom av han tjente hos presten og var kjendt for en hag og hændig kar, eller det kom av besvergelsen, han signet sig med morgen og kveld, alle saa var de snilde mot ham og tedde ham aabenbar ære. Kjærringerne kruste for ham med mat, og karene ryddet sæte for ham paa hædersbænken mellem sig og trakterte grust med snus og brændevin.

Næsten nifst blev det, da Auen Paalsa, som [62] jo alle visste var folkeskygg, sent om kvelden kom stavrende til laget og spurte, om det var saa, at sønnen til han avdøde skipper Hundevart var der.

Eiler var midt i en slaatt og yrende fuldt var det paa gulvet. Han kjendte som drog nogen ham i akslen, og da han saa op, blev han vår en lang, skindmager

gamling som stod og skorte sig mot dørkarmen og nidstirret paa ham. Fyren hadde grissent, graat skjeg, og graa haartjafser hang under bremmen paa topluen; om halsen bar han et tykt, blaat uldskjerf.

Eiler Hundevart ante ikke hvem manden var, men jenten han danset med, sa det var han Auen Paalsa paa Mikkelsnesset. Han skulde i ungdommen ha dræpt en mand og røvet liket, og siden hadde han med de døde at gjøre og maatte følge dem, naar de var ute paa gangfærd. Hvad vilde det utysket her?

«Det er visst mæg han vil ha tak i,» kviskert Eiler, slap jenten og slentret ut av dansestuen.

Auen Paalsa kom efter, naadde ham paa trappen og klinte sig op til ham.

«E du søn til han avdøde skipper Hundevart?» gneldret kallen ind i øret paa Eiler.

«Ja, dem sei det,» svarte Eiler stuss, han likte ikke opsynet til karen som spurte.

[63] «Føll med mæg attom novva,» bad kallen, og stiltret stivbent nedover trappetrinnene.

Eiler fulgte halvt nysgjerrig, halvt arg, hvad i alverden hadde den trollkallen at si ham i enrum.

Da de vel var i skjul bak novven, trak Auen Paalsa sølvtomlingen og brændevinsflasken frem av koftebarmen og heldte i en dram til Eiler.

Han takket og drak, men Auen trængte slettes ikke bry sig med at skjænke ham, fremmede glunten.

«Du e ikkje saa fremmed som du sjøl trur,» sa kallen og blunket rapt. – «Æg kjem med bud fraa far din til dæg, og skal hels og sei, du kjem længst med bære aa bruk gudsoran.»

Eiler blev kokende harm. Var det ikke nok med den tort jomfru Sloltz hadde tilføiet ham, skulde nu ogsaa dauingerne komme og lægge sig paa tverke med tøis og unødig formaning.

«Reis til helvetes baade I og budskapet Jæres,» sa han mut, «og hels han far fraa mæg, at æg e mand for sjøl at bestem over handlemaaten min, saa han

træng ikkje bry sæg med at skikke bud omigjen.»

Da lo Auen Paalsa aldeles lydløst med hopknepe øine og vidtaapen mund, og Eiler glante ^[64] klomsen ind i det røde, tandløse svelg og fælsket for kallen.

«Du e kort for hovve, som far din var det før dæg, og du kan lite paa æg skal bring svaret dit frem,» forsikret Auen lystig og strøk Eiler paa akslen.

Nogen kaller stimte om novven, en av dem var bumand, resten var finn og halvfinn. De saa Auen Paalsa staa og le, og det syn var dem saa uvant, at de plent glemte den forretning de selv gik i, og blev staaende paa rad og glane og saknet ord for hvor rent forundret de var.

Eiler nyttet øieblikket og smatt fra dem ind til dansen, og straks stimte kallene efter, randt op paa siden av ham og frittet ublut:

«Ka va det dein karen hadde aa sei dæg?»

«Ka fan skjel det dokker,» gnefset Eiler, trev en jente og blandet sig uvørren i flokken av dem som danset.

Men han var utpekt, og hvor han snudde sig, saa han øine som frittet, og jenten han danset med, tagg rent syk i stemmen: «Sei mæg ka han ville dæg, saa e du snild.»

Men Eiler trampet stø takten, svang jenten, saa stakken stod som hjul, og less ikke høre. Fan til ublu herk!

[8]

^[65] Paa en mosgrodd sten ved tjernet paa Opsaatmyren sat Eiler Hundevart og svalte sig efter dansen. Hvite liljeknopper og grøntglinsende blade fløt paa det svartblanke vand, stargræsset raslet i nattekjølen, og myrdun dubbet paa tynd

stilk. Træt var han og dygtig ørskjen av alt brændevinet, og skulde gjerne lægge sig til at sove paa stedet.

Han tok kassetten av, vrængte den og gnugget ansigt og hals med foret og satte den paa igjen, bet en dygtig skraa og tygde kvast, mens tanken søkte tilbake til laget han nys hadde forlatt. Det var især jentene han mønstret; men ikke én av dem han hadde fjaset med, ønsket han hos sig der han sat. Nei ikke en eneste en – – –

Enten var jentene magre og skankete som utpinte krøttur i vaarknipen, eller saa var de smekfete og trompete og vagget som gaas paa gjødsti. Og utstaaende kjakeben og skakke [66] øine hadde næsten alle de han hadde danset med i kveld, og saa hadde de været mørklett. Aa fys for nogen hesp!

Nei, jenten han vilde vælge, hun skulde være skjær i huden og rød i kinderne, med klare blaa øine og lysebrunt haar. – Ikke fregnet – ikke rødhaaret, ikke gulhaaret engang fik hun lov til at være, og slettes ikke mager og slaapen, men rund og bløt paa kroppen, med faste smaa patter. Hadde Skaalbrækjenten været et par aar ældre og ikke fuldt saa storstændig, kunde det kanskje blit hende – – Men pyt san, Eiler Hundevart hadde fremtiden aapen og taalte bie til den rette kom.

Haa, haa, haa gjespet han søvnic, det blev visst bedst at faa undagjort resten av veien, skulde han faa blund paa øiet før opstaaertid. De brukte indfinde sig tidlig de andre bygningsmændene, og han vilde nødig staa tilskamme.

Mødig reiste han sig fra stenen, børstet omhyggelig mosen av helgedagsbuksen og blev staaende litt og stirre paa myren han skulde over.

Sol flømmet gjennom skaret i nord, og den brune, svertesvidde myr fik som gyldentrødt skjær der glansen traf den. Men utenom, der glansen ikke traf, var blaasvart skygge, og graa taake tvandt lik loddent ukjøre fra sump og [67] bløtmose og bugtet og krøp mellem pors og smaakrat. Hist og her sat maaser og dormet paa toppen av en tue, de lignet hvite dotter der de sat – en lom skrek langt borte, og fra skaret i nord kaklet et par ryper og varslet fare.

Hadde han endda kjendt alle snarveiene utenom sump og hængedike og sluppet at ta sig frem paa maafaa; han likte ikke myren ved nattetid – den var

utryg og lumsk, og folk sa det spøkte.

[9]

[68] Ældste datteren til Nils Sjurssøn og Johanne Olavesdatter Eidet bekom i daaben navnet Jochumine Margrete efter presten Jochum Telman og Margrete, konen hans. For presten hadde tedd sig rent aparte paa hædersdagen deres, været med til bryllupet og holdt en nydelig skaaltale for brudgommen.

Tvende ganger hadde presten strøket «Kima» paa kindet. Første gang var hun mellem fem og seks aar, men hun husket det som var det skedd idag. Der laa endda isgjørme baade paa Storkjønnen og paa torvdammene og i tverveiten paa myren. Og bak i kjelderhaugen var der en stor sneskavl med en lerretsvæv paa blek.

Den væven hadde moren sat hende til at passe. Og hvergang skavlen braante saa en snip av tøiet laa paa bar mark, sprang hun og sa fra, og moren kom og drog i væven, saa den ikke blev skjæmt av jordflekker.

[69] Under bremmen av skavlen stod nyspretten groe, baade bustekall og soløie, men groen var mere hvit end grøn, for skavlen kastet skygge og isvandet rislet over den.

I bakken ovenom skavlen grodde bløtt, grønt græs og nydelige smaa blade og blaa fiol. Og der var det varmt og tørt at sitte og spille sig med skjæl og krusbrot.

Faren hadde kjøpt renskindspesk til hende i Lofoten, og den hadde hun paa da det skedde. Hun var saa glad i den pesken, haarene var myke at ta paa, og den var pent pyntet med røde og gule klædes-strimler, og aldrig hadde hun aat slikt vakkert plagg hverken før eller siden. Hun sat paa kjelderhaugen og spelte sig, og presten og drengen kom like forbi der hun sat. – De var endda paa tur til Malnes.

Hun gjorde som mor og mormor støtt tilholdt hende at te sig overfor fremmedfolk, reiste sig, rakte frem penhaanden og neiet og sa: «Gud signe møtet.»

«Hvad er du for en pen liten finnepike,» sa presten; og idetsamme han sa det, var det han strøk hende paa kindet.

«Æg heit Jochumine Margrete Nilsdatter Eidet, men di kalla mæg for Kima, og æg e opkaldt ette «han far sjøl» og konna dokkers, for dokker va saa snild me han far og ho mor [70] paa hædersdagen deres.» Den remsen hadde hun hørt mangfoldige ganger, og den kom kjapt.

«Nei er du det!» hadde presten sagt, og han var blit tungsindig i ansigtet.

Mer skedde ikke dengang.

Men hun mindtes at mormor rev den nydelige pesken av hende, da hun fik vite at presten hadde kaldt hende finnepike, og hev den paa varmen. Det spraket og flarte paa grusteinene, mormor og far skjendtes, og mor graat.

Den gang forstod hun ikke hvorfor de var uvenner, men nu aatte hun fuld besked om at faren var helfinn og søn av hun avdøde Rein-Ellen paa Jørland, og at moren var bumandsdatter med gaard og grund og hadde bragt stor skam over slegten sin ved at indgaa det giftermålet.

Og mormor var ute av stand til at glemme nedværdigelsen, derfor hattret hun datterbarnene, baade Jochumine og begge søstrene hendes, hun Didrikka og hun Elle Sjurine.

Men det trængte ikke mormor bry sig med, for farmor deres, hun Rein-Ellen paa Jørland, var brøtten av vel saa høgt berg som Synev Pedersdatter Eidet, sa far, naar han sat og la ut for smaajenterne sine om al den ustyrtelig braate «meddel» farmor deres hadde sanket – [71] baade den hun tok med sig i jorden, og den del han fik utbetalt som farsarv.

Og hvad den gromme gaarden angik, som Johanne skulde ta i arv, saa hadde mormor pantsat den med rubb og stubb, og hadde ikke han været, sa far, og gaat god for gjælden, hadde den blit solgt.

Andre gangen presten strøk Kima paa kindet, var ved overhøringen, da hun

stod konfirmert, altsaa den attende juni nu i aar.

Hun hadde svaret for tre og høit og tydelig gjort rede for «En salme at synge før maaltidet» – en «biskops pligter» og «hvad tilhørerne ere sine lærere og sjælesørgere skyldige». Og da hun var færdig med oplæsningen av det sidste, strøk han hende – – –

Al menigheten saa det og var vidne til utmerkelsen, og selv skulde hun gladelig ha kysset støvet for føtterne hans.

Fra den stund blev hun stolt, som finn bruker bli det, naar der times dem hæder og ære. Hun skilte lag med kameraterne, gik ikke til dans eller anden moro, men sat fortapt og glante og levde omigjen og omigjen det frydelige øieblik hun følte strøket av hans fine, myke fingre mot sit kind.

Aa du – – – Aa store du – – –

Saa kom Eiler Hundevart, presten selv i [72] egen person hadde tinget i kost og logi hos forældrene hendes.

Til at begynde med tedde Kima sig som et skygt dyr overfor fremmedkaren. Var han kry – – Gjorde han nar – –

De brukte gjøre det bøværingerne, naar det gjaldt folk fra annekset – Lurte sjølgod efter alt det løierlige hos én, hermet maalføre, hermet fakter – ertet med ordtøiker efter den og den, flirte maten, flirte klærne en gik med og undte knappest en stakkars Malnesværing folkevet jevngodt sit eget.

Men fremmedkaren flirte ikke – less ikke engang se til den kant hun var, og spanderte ikke et ord, ja ikke en bokstav paa hende, mens han baade spøkte og lo med Didrikka, som var tre aar yngre end Kima og lignet paa morfolket sit. Og hun smaa Elle nævnte han for kjæresten sin og holdt hende paa fanget, naar han fik sig mat.

Men ikke maatte Eiler Hundevart indbilde sig at Jochumine Margrete Nilsdatter Eidet tok sig nær av slikt smaatteri. – Aa nei da! Hun var sønnedatter til hun avdøde Rein-Ellen og kunde faa saa rik finneglunt hun vilde – hundre ganger grommere end Eiler Hundevart. – Men han kunde da gjerne estimert at snakke til hende – – – – –

[73] Der fulgte øket hygge ved at ha fremmed karfolk i huset. Nila blev pratsom og Johanne, kjærringen hans, gjorde sig al mulig flid med kokematen.

Om kvelden, naar strævet for dagen var endt, sat mændene og berettet fra færdesturene sine. Gammel-Anders kom stavrende op bakken og satte sig hen til dem. Og fik de kallen paa glid, var han næsten den gjæveste til at berette.

Tolv somre paa rad hadde han været seggelt til Bergen, og sidste aaret gav han sig igjen der og blev med en tysker som skulde til Færøerne med hustømmer og derfra til Hamburg og saa tilbake til Bergen. Han vilde se sig litegranne om i verden, inden han giftet sig og grodde stedfast.

«Kolsen der var i Hamborg? Jau net som i ei maurtuve, men du jøsses for kvindfolk – ovantil var de splitternaken og neantil var de klædt i flor.

Ja du glor, du svartnita der du set,» humret kallen og kløp Kima i leggen, og saa lo de alle de voksne.

Men om det gjaldt livet, kunde ikke Kima skjønne hvad de lo av. De arme kvindfolkene maatte jo fryse sig helsesløs, naar de ikke aatte mere klær paa kroppen.

[74] Ukes-dagen efter at fremmedkaren var kommet tilgaards var en lørdag. [n2](#) Han sluttet arbeidet til middag, skiftet paa sig helgedagsklærne og begav sig til prestegaarden.

Kima laa og skurte yttertrappen, da han pyntet kom ned fra loftet.

«Farvel, gneldra,» lo han, satte over hende i et bøgs og sprang ned til sjøen der Husvaag-manden laa med baat og bidde paa ham.

Hun blev staaende ved trappen med vaskekluten i næven og stirre efter baaten til den rodde i skjul bak odden. Aa nei saa stuslig og tomt det blev efter Eiler!

Men da moren og hun Didrikka tok paa at jamre over ødsligheten, de med, kneiste Kima med nakken. Den karen, var det nokke at sakne!

«Du e saa snosk og storstændig du Kima, at det e ei skam aa høre paa. Sjaa paa ho Didrikka, søster di, ho har daa folkskik og e bli og venlig, naar nokken

snakka til hende; men i dæg e der hverken ord eller ei. Det e net som du ikkje var av samme folkeslaget.

Æg ha mange gaange tænkt med mæg sjøl om det e farmor din, det kry beistet, du slegta paa, for far din e det nu slettes ikkje. Han kan omgaaes baade høg og laag, og det samme kan æg.»

[75] Kima blaaste spotsk: «Æg gjær eit i heile han Eiler Hundevart, nu veit I det.»

«Han estemer dæg ikkje – terre dæg, han estemer dæg ikkje,» ertet Didrikka opgjønt ved morens skryt.

Men da brast taalmodet for Kima. Var det ikke nok med den forsmædelsen, hun alt hadde døiet, om ikke den patungen av en fremslænge trængte niksle hende med det attpaa. Hun drev søsteren en under øret saa det smaldt, og rømte stortutende paa dør.

Inden kveld var de godvenner, og Didrikka laa i armkroken til Kima og fortalte om alle de ganger fremmedkaren hadde nappet hende i fletterne. «Æg vil gift mæg med han, naar æg blir stor. Trur du han vil ha mæg?»

Kima grundet.

«Du e saa toskat i bok, Dikka, du blir ailler konfirmert, og daa kan du heller ikkje faa gifte dæg.»

«Sei du det, Kima! Aa trøste og bere mæg, æg døir av kjærlighet, faar æg han ikkje. I morra den dag begyn æg aa læs. Men du maa vær snild og høir mæg i budan og artikklan nu paa timen før vi somna. Vil du det, Kima?»

«Ja, kan du det første bud?»

«Det veit du æg kan.»

[76] «Lat mæg høir»

«Det første bud. Du skal ikke – – – du skal ikke – – – Sæt mæg paa gli, Kima!»

«Ha fremmede guder.»

«Ha guder for mig,» ramset Didrikka kjapt.

«Fremmede guder,» rettet Kima, «presten e saa hakkende nøie med at faa det ordret læst.»

«Fremmede guder for mig. Det er. Vi skulle frøgte – frøgte – – frøgte og elske gud saa vi ikke tar vor næstes –»

«Det e det sjuende, du nu e borti.»

Didrikka pustet anstrengt og strøk den lyse haarfluren væk fra ansigtet, som var blit hett og rødt ved det uvante tankearbeide.

«Vi skulle frøgte og elske,» ramset hun ivei.

«Det er galle,» gneldret Kima.

«Vi skulle frøg – –»

«Det er galle.»

«Sæt mæg paa gli daa, toska, du som veit det. »

«Vi skal over alle ting frygte og elske, staar der.»

«Aa ja – nu kan æg det. Vi skal over alle ting elske – –»

«Det e galle. »

«Det løgst du, di mær, lat mæg faa sjaa i boka.»

[77] Kima tok kattediksmen fra hylden over sengen og gav den til søsteren.

Men Didrikka glemte at aapne, krøkte knærne opunder haken og spurte braatt.

«Veit du ka han Eiler Hundevart fortælt han far igaar?»

«Nei, fortæl mæg det.»

«Jau, sønnen hans Skrub i Lonkan, han Job, de kalla, han kun' slettes ikkje lære «katmesja». Han stridde og han læste, men attvist blei han aar ette aar.

Men saa hente det her en haust, han Eiler laag der paa sildfiske, at han og han Skrub hørte at det skaut attom laaven. Og daa de gik ut for at sjaa, saa var det han Job, som skaut tilmaals ette budan.

Men daa blei han Skrub saa foreitrande sint, at han svor at «katmesja» skulde han Job ha i sæg enten glunten vilde eller ikkje, og om kvelden tok han Skrub aa

reiv blad for blad uta boka aa døppa det i kokanes sildsø, og han Job maatte ete det som mølje, mens de andre aat flatbrød. – Men sjaa daa lært han gusoran, sa han Eiler Hundevart.»

Faren ropte op til dem fra stuen og bad dem tie stille – han var træt og skulde tidlig op.

[78] Jentungerne smatt under dynen og laa dørgende stil, og Kima kjendte alt søvnen stryke øielokkene, da Didrikka kviskret:

«Søv du, Kima?»

«Ja.»

«Du, æg vil prøv me budan i morra til meddan, naar vi bløit mølje paa kveitesøet.»

[10]

[79] Drugere dag end søndagen som nu fulgte, hadde Kima aldrig oplevd. Først jaget hun krøtturte «attafjelds», saa kløv hun til øverste bergknausen. Hun hadde den vanen at sitte der oppe og drømme sig væk fra alt hun ellers var sat til at utrette. Snart reiste hun med skyen over himlens rund – Saa var hun dronning i berget hos huldrekallen, bar guldkrone og silkekaape til hverdags, mens hun gik og saa sig om paa aker og eng og snakket godlaat for den gilde bølingen huldren aatte.

Eller hun bodde for sig selv paa Jørland og eide alle farmors ren og alt arvesølvet kjærringen tok med sig i jorden – – Nei ikke arvesølvet, for med det hadde farmor kjøpt sig sted og sæte i det paradys, finnen fik ha i fred for sig selv, uten at bumandsherket slap ind og forstyrret. Dit vilde Kima selv, naar hun døde, endda hun ikke aatte andet [80] arvesølv at bære for sig med, end en sølvske og en bitteliten pen daabsspænde. Men Beiga-Galle kjendte farmor godt, og naar han fik høre at Kima var sønnedatter til Rein-Ellen paa Jørland, slap han hende

kanske ind. Aa du, som farmor blev glad ved at se hende!

Slik brukte Kima drømme; men idag sat hun sturen og stirret sørover mot Bøfjerdingen. Hvad tænkte fremmedkaren paa nu i dette øieblikket – – – Var han staat op? mindtes han hende – – –

Gud give hun kunde skape sig om til en liten fugl, da vilde hun flyve saa fort, saa fort og titte ind til ham gjennem vindusruten. – Og naar han i eftermiddag begav sig paa veien til Malnes, skulde hun flakse med og kvitre vakkert for ham, at ikke turen blev fuldt saa tung og slitsom, som den ellers pleide være. – – –

Da hun langt om længe kom hjem med morgenmelken, fik hun høre vondord av moren for somlingen sin, og blev sat til at lage middagsmaten færdig, mens forældrene fik sig en liten blund før maaltidet.

Men helgrynsvellingen sviddes for Kima, og fiskegryten gjøvde over, saa alt fettete fløt i varmen. Og Nila som satte stor pris paa kveitemølje, [81] blev sint og gav datteren en ordentlig lusing.

Kima strøk paa loftet og furtet maten, og da hun endelig drog sig ned, hadde de spist op hver smetter og smule av al den deilige kveiten. Hun stridgraat over al motgangen og ønsket sig død og borte, men Didrikka, det skarnet, sat paa trappehellen og lo.

Men det aller værste hændte om eftan i kaarstuen hos mormor, for da kom Kima av vanvare til at skubbe ned den fine postelinsmuggen. Den gik i knas, og mormor drev til hende over ryggen med krykkekjeppen og hutet hende paa dør. Aa jøie, jøie for motgang. – – Hadde bare Eiler Hundevart latt bli at gaa hjem, saa var leielsen uteblit.

... Det blev kveld og det blev nat og Eiler kom ikke. Hele huset sov, bare Kima sat hopkrøpet ved sengføtterne og lydte med opspilte øine efter det mindste knirk som kunde varsle hans nærhet.

Ved røstvæggen under vinduet stod sengen hans pent opredd med hvitt putevar og splinter ny skindfeld. Men hendes og Dikkas seng stod i kroken ved skorstenspipen, for der var det lunest, naar veiret var ruskevorrent.

Naar han nu endelig indfandt sig, vilde hun late som hun sov og bare titte paa

ham [82] med ene øiet. Ikke maatte han indbilde sig hun laa vaaken for hans skyld, aa nei da!

Slaguret paa stuen slog tolv og den slog ett og den slog to. Didrikka laa ved væggen og sov tungt, mens Kima vred sig søvnløs; blodet hamret og kinden brandt og sulten suget for bringen. Men ikke vaagde hun sig ned efter en liten matsmule eller en slurk vand til at stille suget med. Han kunde komme i det samme hun var nede, eller forældrene vaakne og spørre hvad hun snakket efter midt paa stilleste natten. De hadde skjendt nok for idag, hattret og forfulgt hende med slag og haansord. Aa gid hun var død i denne stund og sat paa farmors fang i paradiset, for her paa denne kummerfulde jord var det bare sorg og strid og vondt at være.

Hun blev sikkert syk nu, kanskje fik hun et langt, smertefuldt sengelæger, kanskje døde hun fort, men farlig dødssyk av hjertesorg blev hun, det kjendte hun aldeles tydelig der hun laa. Hun vilde be om at faa presten hentet til sig; og faren gikk over myren til Bø og sa, som sandt var, at datteren hans, hun Jochumine Margrete, som stod konfirmert nu i vaar, stredes med døden og ba om at faa tale ved presten og bli «meddelt» før hun sluknet.

De hadde vasket hende og git hende ren [83] serk paa, og hun fikk ligge paa stuen i forældrenes seng. Der laa hvit salvet paa bordet, og to lys brandt, som da han meddelte mormor det aaret hun faldt og brak laarbenet. Og presten strøk hende endnu engang paa kindet med de fine myke fingrene sine, og talte alvorstuldt om synden og om naaden og om blodet som rensar.

Aa nei, saa vakker og hellig han var at skue med den hvite kraven og den side, fine sorte kjolen. De var tilstede og hjalp til med sangen baade forældrene og han Eiler Hundevart, og da handlingen var slut, klappet presten hende endnu engang paa kindet – det blev den siste klap her i jordelivet – og Eiler tok hende i haanden og sa: Til lykke og salighed med sakramentet.

Men usynlig for de andre stod en engel i skinnende hvite klær med en palmegren i haanden færdig til at annamme sjælen og bære den op til Gud.

Hæljern skrapte mot sten. Som et lyn randt hun over gulvet og tittet ut glaset. Saa sandelig sat ikke fremmedkaren paa bordstabilen og drog av sig støvlerne for

ikke at uro de sovende.

Hun randt tilbake til sengen sin og la sig pent med dynen op til haken og hænderne ^[84] foldet under nakken. Aa gudske, gudske lov og tak, at han var kommen!

Der kven det i gangd rh ngslerne –  rlitet grand stanset han paa kjøkkenet, saa knirket det i stigen, og loftsd ren gled op og igjen.

Tr ien og vesten hængte han paa en knagg i væggen, buksen vrængte han uvorren og lot den ligge paa gulvet, og saa la han sig med et træt st nn.

Da smatt Kima for anden gang op av sengen, og langbent, bararmet i den knækorte understakken randt hun over gulvet og stak sig ned ved siden av Eiler uten at måle et ord.

Først tænkte Eiler jage hende; men da han fik se de svarte jente ine som fulde av  mhet hang ved ham, orket han det ikke. Stakkars tosketinget, hun var jo som en vetskr emt fuggelunge, slik skalv hun. Og nensomt tok han hende godt ind i armkroken sin, som var det en liten søster, og slik sovnet de.

[11]

^[85] Selve  lsokdagen faldt det aaret paa en torsdag. De andre kirkebyggerne aatte hus og gaard og drog hjem til sit eget, siden det var gammel h vd i bygden at begynde slaatten den dag, og Eiler Hundevart blev alene paa bygningen.

Han puslet med at renskj re vindusaapninger og sætte ind karmen, men sluttet arbeidet ved nonstid og lurte sig ad en lang omvei til hulen.

Han hadde været der to ganger f r i uken. Første kvelden hadde han med to splinternye lerfat, og da nyttet han leiligheten til at sanke ved til baalet og hente

lere fra fjæren.

Andre gangen var i gaarkveld, da bar han hønen dit; og da hadde han tydelig hat det paa fornemmelsen at nogen lurte paa ham. Det maatte i saa fald ha været Kima, for hun hadde faat det med at henge efter ham nat og lyse dag.

[86] Men hun skulle slippe gjæte hans skridt, tosкетинget, og var hun lur, var Eiler ti ganger lurere og visste naa frem til hulen ad veier hun ikke kjendte.

Fjeldet gufset koldt mot ham, da han het av turen traadte ind, belgmørkt var der mot dagen han kom fra, og talrike draaper smaldt mot gruset.

Han stod litt og lydte til smeldene og tænkte paa skrømt, men tvang sig til at være modig, slog ild og tændte baalet. Og med lyset kom der tryghet, og fælsken svandt.

Hønen bakte han med fjærene paa ind i lere og la klumpen i midten av baalet og karret tæt med glo og mørje kring den, saa hev han mere brændsel paa varmen og sat og glædet sig til rigdommen han hadde i vente. Bare snaue ni døgn fra i nat, og pengene var hans!

Han tænkte skaffe sig gjestgiverbevilling og gaa igang med handel paa Eidet. Stedet laa høvelig til, og nu vilde skjæbnen det saa vel, at Anders Andersen ønsket skille sig av med gaarden og ta ved kaar. Folk vilde spekulere paa, hvorfra Eiler Hundevart hentet sig penger til gaardskjøp. – – Ka Fan skilte det dem! Ikke hadde han røvet og ikke hadde han stjaalet, resten vedkom ikke andre end ham selv.

[87] Fortapt stirret han ind i flammen som skimtet han der alt det han tænkte skaffe sig. En stuebygning med salshøgd, slik storkarene brukte ha det, og brygge og krambod og stenkai, som jægt kunde lægge til. Pent indendørs og grust med mat og drikke skulde det bli. Og aldrig maatte det spørres, at nogen gik sulten fra Eiler Hundevarts hus.

De konditionertes lader og fakter magtet han eftergjøre dem, takket være opholdet paa prestegaarden; værre blev det med alle de forbaskede rare ordene de førte paa tungen og som det krævdes slikt særs lag med at uttale riktig. Aldrig, aldrig blev han tryg der.

Men jeg vil, snakket han høit og sparket hidsig til en gloende brand saa den spratt tvers over baalet og laa og ulmet inde i mørket. Ikke orket han leve den dag, storkarene gjorde ap og flir med hans uttale og laget ordtøker efter ham slik de hadde for vane ape almuemands maalføre, naar en stakkar beflittet sig paa at tale likt dem selv.

Nei saa bætterdø, nu svor han, vilde han før bruke maalet han var opfødt med, og far før ham hadde brukt, og han trøstet sig gladelig se den ind i austeinen som da vilde kaldflire av ham.

— — — Men — — — men — — — det [88] var saa sin sak ikke at føle sig jevngod de andre storkarene, naar han herefter skulde trække i tjør med dem. Og hadde jomfru Elisabet Stoltz ikke været fuldt saa avfældig, vilde han bedt hende styre hus for sig og lære ham at snakke konditionert. Hun var et snildt, rettænkende menneske, han ikke trængte blyges for.

Baalet var ved at dø. Han hentet en børe enerklonger og tør riskvist han hadde liggende ved indgangen, og ilden flaret atter og spredte lysning vidt utover. Aldrig før hadde han hat slikt sterkt lys derinde, og nysgjerrig saa han sig om. Taket var flatt som et stuegulv og oversaadd med runde, hvite flekker, og i midten av hver flek hang en liten tap ikke større end en faldefærdig størknet draape.

Mellem de hvite flekker var fjeldet bart, og der gnistret det i skjæret fra baalet som var fjeldet strødd tæt i tæt med svarte, glinsende glasbeter.

Over bunden av hulen laa fuldt med sten, mange saa store, at en flust kunde gjemme sig bak dem, om en ønsket være skjult.

Røken drev mot indgangen, saa paa den kant var litet at se; men langt inde i hulen skimtet han riften, der Svarteboken laa gjemt. Magtet [89] Fan lære ham helt ut at føre sig som dannismand om han nu bad ham om det?

Svindt hentet han pakken, rystet gruset av omslaget og satte sig til at læse. Traf han opskrifter paa noget han kunde faa moro av, lo han høit og gnugget knokerne paa haanden han hadde fri mot bukselaaret, ellers tedde han sig svært alvorlig og la sig ordene paa minde.

... Der var den igjen, opskriften som var prentet med den røde snirklete skrift, han hadde hat vanskelig for at tyde. Idag vilde han igjennem den, selv om han kom i skade for at løse den onde.

Sindig la han nyt brænde paa ilden og satte sig til at tyde den ord om andet.

«Forsvergelse.»

Gak til en Korsvei og det 3 Torsdagsaftener og sig 3 Gange: Lucifer Ac Ac Ac. Den tredie Aften kommer han sildig og spør hvad du vil. Da siger du, hvad du vil. Han svarer, at dersom du vil underskrive denne Kontrakt med dit eget blod, saa kan du bekomme det, du forlanger af mig, og forlanger mig til at udrette for dig.

Kontrakten.

Jeg N. N. forlanger tjeneste af dig, du unge Lucifer og Lukemborgs Hovmester, ved den [90] levende Gud, saafremt du er mig lydig at høre dig med Liv og Blod til, til evig Tid, Legem og Sjæl, og efter døden høre dig til i Evighed og ikke selv være raadig et Haar paa mit Hoved. Ingen Forandring og ingen Gjendrivning skal høres af mig, saa sandt du udretter det, hvad jeg forlanger af dig. Og til den Ende underskriver jeg med mit eget Blod, at jeg forsverger at tjene Skaberen og den hellige Trefoldighed mere hverken i liv eller Levnet, Nat eller Dag, sovendes eller vaagendes, hverken i Ny eller i Neden, indtil min Dødsstund. Saa skal den høre Dig til, som med dette Blod har underskrevet.

Denne Forskrift eller Kontrakt haver Djævelen færdig og vil have undertegnet.

Dette er et rigtig Udtog og Kontraktens Indhold.

*

Der var ingen glæde i Eilers sind ved den viden, han nu hadde faat, bare saar kvidefuld vé paa grænsen av graat. Var det sjælen som tagg om at bli sparet for helvedes evige pinsel, eller var det samvittighetens manende røst? Han gad ikke gruble over det; men de kunde da gjerne holde fred og ikke plage ham unødig,

men bie til han tok den endelige beslutning – – – Det var langt fra sikkert, [91] at han agtet forskrive sig til Fanden – – – endda.

Omhyggelig pakket han boken i omslaget og bar pakken til revnen og grov den ned i gruset. Bedst den blev i gjemmestedet sit til han fik mere bruk for den.

... Baalet var nedbrændt. Eiler tok en kjep og karret klumpen frem av ildmørjen og knuste den med en sten.

Fjær og hud flaknet fra kjøttet og hang ved leren, og det lugtet liflig godmat av hønseskrotten, da han la den forsiktig tilrette i det ene fat og hvælvte det andet over. Saa børstet han alt vedrusket av klærne, tok fatene i armløkken og gikk ut av hulen til korsveien, han hadde utset sig. Der hadde han spaden gjemt i et kjærr, og bunden var bløt og let at grave i.

Men fra uren tittet et blekt jenteansigt paa ham og speidet hvert av hans fjed. Hun saa han satte fatene fra sig der den smale krøtturstien fra tverskaret dannet kors med den bredere sti i andre skaret. Han spadde et rummelig hul, stillet fatene nedi og grov over.

Saa vasket han næverne i et vasshul, gjemte spaden i et kjærr og skyndte sig ned til storskaret. Og saa tryg var han, at han ikke gjorde fjerneste mine til at se sig om efter uvedkommende.

[92] Kima, ti hende var det, snek sig efter. Han fulgte skogveien, hun sprang bratteste aaskammen og naadde hjem før ham.

De andre hadde lagt sig, men paa kjøkkenbordet stod saupgrøt og surmelk til Eiler og hende. Hun hekste i sig nogen faa skeer av den gode grøten, tømte melkekoppen sin og skyndte sig op loftsstigen.

Da Eiler litt senere kom listende paa hoselæst, laa hun pent avklædt og lot som hun sov. Han gjorde et sving bortom sengen hendes, og hun turde næsten ikke dra pusten av frygt for at han skulde merke hun var vaaken, og hjerteslagene dunket haardt i halsgropen.

Han stod dørgende still, saa kjendte hun næven hans stryke lindt mot kinden en eneste gang, og saa stiltret han til sin egen seng og la sig.

Kima laa blussende het og fuld av fryd over kjærtegnet hun hadde faat. Hun

hadde jo sovet i hans arm og hun var kjæresten hans, endda han aldrig nævnte det, eller gav hende saapas som et eneste litet kys.

By sig frem selvbedt, som mange jenter hun kjendte hadde for vane, gjorde hun aldrig, før fik hjertet briste av længsel; men glad i Eiler var hun, og hun skulde gjerne dø for ^[93]ham, om det krævdes – ofre sit hjerteblood og sit unge liv. Det gjorde en fin jomfru i en vise mormor kunde. Og Kima var ikke kleinere end hun magtet gjøre jomfruen det efter. Eiler Hundevart vilde som ungersvenden i visen ta hendes avsjælede legeme i sine armer og bedække det med taarer og kys, og aldrig faa en glad dag, førend han i graven blev forenet med sin elskede, trofaste mø.

Men det var sandt, hun maatte spørre, inden hun sovnet, hvad det var for noget i de fatene, han grov ned paa korsveien ista. Hun sprak av nysgjerrighet, fik hun ikke vite det.

I den knækorte understakken randt hun over gulvet. «Eiler,» kviskret hun, «sov du?»

«Nei, ka e det du vil?»

«Sei mæg det før du somna, ka det va du grov ned paa korsveien ista. Æg skal ikkje sei det for et einaste menneske, det kan du vær trygg paa?»

Hver blodsdraape i ham isnet ved spørsmålet, og harm løftet han haanden til slag. Men sanset i det samme hvor skræmt og graa i ansigtet hun stod og skalv ved sinnet hans; og tvert snudde han sig mot væggen og sa dumpt:

«Gud naa dæg, Kima, for det du ha øvd mot mæg i kveld. Nu forlora æg mi syndige sjæl, og det e din skyld dit helvetes hespetre.»

[94] Før sneen faldt, var kirken under tak, og dører og vinduer indsat. Men selve indredningen hadde kirkeeeierne paatat sig at bekoste, og den fik staa hen til vaaren kom med lindveir. For det blev saa alt for koldt at drive med denslags arbeide vinterdag i et øde hus uten ringeste adkomst til varme.

Men et vigslet sted for barnedaab og brudevielse og altergang maatte malnesfjerdingerne ha, og derfor blev en sal hos Barbro Zidselle Fhyn, enken efter salig Joel Nilsen Nyke, midlertidig gjort i stand til kirkelig bruk.

Ved første gudstjenesten paa den salen var det, at Barbro Zidselle Fhyn heftet sine øine ved Eiler Hundevart.

Skarpeste lyset fra et av vinduerne paa langsiden faldt like paa ansigtet hans, der han sat. Og hun maatte rigtig undre sig over, saa vakkert det lyse haaret krøllet sig rundt panden, og for en aparte glans der skinte i de [95] blaa, tungsindige øine, som bare stirret ret frem uten at fæste sig ved nogen bestemt person eller ting, det hun kunde skjønne. Dertil kom at han var kraftig og velskapt – ikke svært høi og av alder henimot de fem og tyve. Hun kunde været mor for ham, om Vorherre hadde forundt hende livets frugt med han salig Joel. Og det var sørgelig, hun ikke var det.

Presten lyste velsignelsen fra stolen, og menigheten reiste sig og satte sig igjen og sang salmen efter prækenen; men tanken paa Eiler Hundevart slap ikke Barbro Zidselle Fhyn ... Han var kommen av bra folk og aatte lovord for agtværdig vandel, og ikke skulde det være hendes hjerte imot at gaa i brudeseng med den deilige ungersvend, om skjæbnen undte hende den glæde. Selv hadde hun snaut fylt de halvtres, og hadde bare slitt én mand. Men der var da dem av hendes bekjendtskapskreds, som hadde slitt baade tre og fire og endda var rask og rørig i alderdommen.

Ved middagen forhørte hun sig hos Jochum Telman, om det forholdt sig saa, at Eiler Hundevart bare var sommerkar hos ham. Hun hadde lyst at tinge gutten som en slags styrer paa lag. Presten visste jo, hun sat med gaard og stort sjøbruk efter han salig Joel og trængte snart faa en, hun kunde stole paa. For neimen [96] om det var greit at være stedd slik i verden, at en blev nødt til at være baade kar og kvindfolk, og det var desværre hendes lod for tiden.

Presten lovte tale ved Eiler, men nævnte det ikke med en stavelse før langt uti august, og da hadde Barbro Zidselle Fhyn selv rukkit spørre og Eiler lovt at komme til hende efter Mikkelsmess, for da var tjenesten hans ute, der han nu var.

Hun bød god løn og rimelige vilkaar, og Eiler vilde bort fra prestegaarden og jomfru Stoltz. Den alvidende jomfruen skulde aldrig faa snusen i, at han aatte Svarteboken, eller hindre ham fra at bruke den, om det gjordes nødig.

[13]

[97] Pisa og Blaafu og Vakkerøian, alle de tre likeste melkegjeterne hans Nils Sjurssøn paa Eidet var som sunket i jord.

Samme efta det skedde, saa Nila fra pollen, der han laa roen efter kveldskokning, gjeteflokken sin paa høgste Klubben og la særlig merke til Pisa og Blaafu og Vakkerøian, som gik og gnog for sig selv tæt ved Hullhammaren, de kaldte.

Han var krøtturskjær, Nila, og pratet op til dyrene sine, og Vakkerøian, som var alet unda gjeten han tok med sig fra Jørland det aaret han giftet sig, svarte straks.

Men da Kima kom for at hente gjeterne hjem til natten, fandt hun alle saa nær som de tre Nila hadde set staa ved Hullhammaren. Hun lokket og hun lette, men nei om de kom.

Faren rodde iland og hjalp datteren med at søke, der han trodde de var; men det [98] samme blev det samme, ingen gjeter var at høre eller se.

At klyve hamrer og ur og brat skogli en høstkveld i bekmørke og lokke gjeit gagnet litet. Men straks det næste morgen lysnet av dag, var de paa færde. De

lette den dagen og næste dag og dagen som derpaa fulgte. Forhørte sig hos nærmeste naboer og bad gaaende folk høre efter paa gaardene de kom forbi, om ingen fremmed gjet var rækt dit; men til unytte var det alt de gjorde; ikke fandt de nogen selv, ikke fik de spurning av nogen heller.

Gammel-Synev sjøl og søskendbarnet hendes hun Bolsak-Mette paa Grimstad var med til at lete. De sa ikke stort og streifet ikke vidt, for da de fik høre hvor Nila sisst hadde set dyrene, tænkte de sit, fast de ingenting sa.

Men den som fjerde dags efta, da de alle sat samlet paa stuen hos Nila og fik sig mat og kaffe, tok bladet fra munden og nævnte aapent det alle gik og tænkte indi sig, det blev kaarkallen paa Bønna, han gammel Albrekt Albrektsen, og ordene hans faldt omtrent saa:

«Nu e det heint som ikkje ha heint, si æg va smaaglunt ikkje høger end ho Didrikka her staar. Daa møst vi ei blaa og kvit gjeit, [99] Gulddokka vi kalla, og ho blei sisst set punne Hullhammaren.

Det var endaa han mobbror Lars som saag ho. – Han laag roen ette kokning i pollen liksom du Nila, og det var i medten av august, som det nu e i medten av september, og menkan maane e det nu som det var daa.

Der kom eit kvindfolk gaaanes slette raaka fraa Klubben til Hullhammaren, og ho bat paa ein lysegrøn bunding. Dokker veit det e ikkje saa høgt oppe, og han mobbror saag det aldeles tydelig, at bundingen hadde den letten.

Besst ho gik, saa stansa ho og lokka: Ket, ket, ket, ket, kom naa Gulddokka mi, ket, ket! Kvindfolket var paa størrels saa ho mor, og han mobbror syntes ho liknet ho paa maalet; men det var ikkje hende.

Han fik nap, det var endaa en diger tosk, og daa han hadde faat dein ind i baaten og ængt og hevve kroken og skulde sjaa op efter gjeita og kvindfolket, var de vække.

Vi leitte og vi spurt os førre ette Gulddokka, han far og ho mor og ho Ernstina, søstra mi, og han mobbror Lars og æg; men frit forbarka dyret saags ikkje.

Men niende dags morran, daa ho mor kom til sommarfjøs, stod ho Gulddokka der som skotten op av jora, og vil dokker tru det, ho [100] var ikkje

meire asina, end det krøttur e asine, som blir melka baade morra og kveld.»

Ingen saa op, og ingen sa noget, og kallen som hadde snakket saa aapenhjertig, følte sig brøsthølden og pratet videre:

«Men I, Olaves-Synev, var ikkje han Olaves, manden jæres, ute for et vepfels, eller har æg drømt det.»

Synev sopte brødkrummerne av bordplaten og heldte dem i munden og gumlet fort.

«I har ikkje drømt det, Albrekt-mann, han vart ute for eit kvindfolk, skal æg sei jær.»

«Fortæl mor, e I snild,» bad Nils-Johanna og tok mindste baanet, hun Elle Sjurine, paa fanget.

«Jau,» pratet kjærringen, «han Olaves, Gud glæde hans sjæl der dein e, hadde det med aa sjaa meir end ainna folk, og saa var det en vaar, lauvet var netop sprutte, han gik til Bulidstranden for aa teng han Otter-Jørn til aa kom og hjælp os med aa spre gjøsla.

Bess saa han gik, fik han sjaa et blaaklædd kvindfolk fremma førre sæg. Ho var pynta og pæn med et roset silketørklæ paa hovve. Gik han Olaves fort, gik ho fort, og gik han Olaves langsomt, gik ho ogsaa langsomt, og sæt han Olaves sæg, saa sæt ho sæg likelessen.

[101] Men punne Hullhammaren blei han Olaves saa ussel og trøit, at han seig ihop paa ei tuva, og ka der meir skjedd, kunde han ailler gjør skjekkelig rede for. Men ette meddan fain æg han sovanes i bakkan, og daa va han saa hask og fremmen i auan, at æg ailler skal gløm det, om æg blir huinner aar.»

«Ja du sei det du,» sa Bolsak-Mette og rugget med overkroppen. «Men hus du ikkje, Olaves-Synev, at vi hørt, daa vi var ung, at sønnen hans Karel i Skatvaagen blei tat ind til huilla og vart borte – – ja la mæg nu ikkje lyg – – men sei æg tre vekker, saa sei æg ikkje ein dag for litet. De løist kjerkeklokka ei prækenhelg paa Malnes og fik han ringt ut.

Men dokker hus daa vel fleir end æg, at det sveiv dokker for øiran,» spurte Bolsak-Mette.

Kima sat blek av bare spænding og glodde paa de gamle, som aatte saa god besked om hitfolket, og hun magtet ikke dy sig for at lægge ord med i laget.

«Dem sei de har kjerke og prest akkurat som hos os; men naar de skal sei gudsnamn, nevnt de han Tykje isteden. E det sandt, dokker saa veit det?»

«Hyss, Kima, ikkje bland dæg fremmi, naar ^[102] gammelt folk snakka,» advarte moren og traadte hende haardt paa foten for at gi formaningen mere eftertryk.

«Æg spørr bære om de e sandt,» fortfor Kima stædig.

«De e nu meire de underjordiske end huilla, som har det, du der nevnt,» mente Albrekt Albrektsa. «Men blir du nokken gang tat i berg, Kima, saa nemnt du trøgt gudsnamn, daa maa di slepp dæg ut, enten de vil eller ikkje.»

«Aa, det skal æg hus! Høirt du det, Dikka?»

«Ja,» pustet Didrikka, som stod og hang bak farens stol og orket næsten ikke faa maal for sig, saa fælen var hun.

Nils-Johanna satte mindste jenten fra sig paa bænken og heldte kaffe i kopperne for tredje gang og bad dem værsaagod æte og drikke av det slaget, der var.

De blaaste og de drak, og kallene kveikte pipe. Og om en stund sa gammel Albrekt Albrektsa:

«I snakka om han derre striken hans Karel i Skatvaagen, I Bolsak-Mette; men hus I ikkje kolsen forældran hans fekk rede paa kor han var henne?»

«Nei, det har pleint segge mæg av mindet.»

^[103] Jau, mor til striken gjek til Jørland og spurt mormor hans Nils Sjurssøn, som her sett, og ho var det som saag i brændevinstomlingen, at glunten sat med et duka bord og aat graut. Og ho fortælt ka slags folk han var sammens med, og paala dem aa løis kjerkeklokka.»

Nila rettet sig kry i sætet. Var det ikke saan bestandig, at det var finnen og ikke bumanden, som aatte visdommen angaaende det skjulte, spurte han brysk.

«Saa skaf gjeiten dine frem,» gnefset gammel Synev.

Ja, det kain I brændfortære jer paa at æg skal,» svor Nila, og de svarte finneøine gnistret ondt mot kjærringen.

Men den gangen trængte ikke Nila ty til trolldom, for da han aapnet bislagdøren, gik alle tre gjeterne og gnog i bakken ovenom kirken; og Vakkeriøian brækte, straks den blev ham var.

[14]

[104] Kima laa i høistaalet paa laaven og stridgraat med ansigtet gjemt i hænderne.

Øverst paa staalet laa et bredt lag med løvkjerver til vintermat for smalen. En skjurunge hoppet mellem kjerverne og gløttet paa jenten, uviss om den trængte ta flugten.

Kima hørte skraslingen i det tøre løv og saa sig ørsken om, men sanset ikke fuglen som vår hukte mellem kvistene, og opgit la hun hodet mot armen og gav sig sorgen i vold. Eiler Hundevart var reist, og fandtes der noget tyngre til i verden end miste den en hadde kjær og bar hjerte for.

Han hadde ikke snakket til hende en eneste gang siden den sørgelige natten det med hønen og korsveien hendte. Ikke villet se til den kant hun gik. Og nu idag var han reist uten at be farvel med hende. Aa jøie, jøie for en sorg og bitter tung kvide.

Atter slet graaten hende, saa hun vred sig [105] og hikstet saart efter pusten, og skjuren flakset skræmt øverst under mønet og gjemte sig indved en taksperre.

Hun elsket Eiler av hele sin sjæl, av hele sin styrke og av hele sin fornuft ligervis som katkismen bød hende elske Vorherre. Og hadde hun valget mellem himmeriket uten Eiler og helvede sammen med ham, hun valgte det siste. Og

endda saa aatte han hjerte til at gaa fra hende for bestandig uten et ord til avsked

— — —

Haaret var løsnet og klinte ind til det taarevaate ansigt. Brydd strøk hun tjaferne væk, strakte sig i høiet og stirret ind i graalyset opunder taket, som skimtet hun liknelset av ham der, knepte hænderne og tagg: «Eiler, kjære Eiler, kom til ho Kima. Kom, høir du, kom før æg døir. Eiler, kjære snille glunten min, kom!

Æg vilde ikkje utspionere dæg den natta, du blei saa sint paa mæg. Nei æg vilde det ikkje. – Æg maatte bære være der du var; men du trudd det var for aa se ka du hadde for dæg, naar du var aaleina.

Kjære, snille Eiler, æg skal sei dæg nokke, som ingen ainnen veit – Æg e saa frøgtelig aaleina – Ho mor e sint, for æg likna ikkje de ainner, og ho mormor fordræg mæg ikkje bære for det, der er finnblood i mæg. Den [106] einaste det e han far, han e visst litegranne gla i mæg. Men han far, han e saa underlig. Somme ti' e han kry for han e finn, og somme ti' vil han ikkje være ved det. Men æg, Eiler, æg høir ikkje heime nokken steds.

Det e ikkje saa aa forstaa at ikkje gluntan og veikjen vil vite av mæg og ta mæg med paa moro. Men e det æg som e sollessan skapt indvortes, at æg maa være for mæg sjøl. Og nokken gaang synes æg, æg e grommar end alle di hine; men tiest kjem det førre mæg, at æg e et bespottels og ikkje nokke tess.»

Skjuren hadde knapt om fotfæste indved sperren og slap sig ned paa løvkjerverne igjen, la hodet paa skakke og gløttet paa jenten, som laa der urørlig med steinet ansigt og vidtaapne øine. Saa gav den sig til at pikke og hakke mellem løvet, og det skraslet lydt i kjerverne for hvert litet travelt hop den gjorde.

«... Du Eiler e finar og grommar end alle de ainner,» mumlet Kima henført, og et smil løsnet den steine kummer. «Ingen gaar som du – ingen snakka som du, og ingen har saan god lugt av klean sine, som du – —

Hus, du Eiler, naar æg laag i armkroken din? Hus du kor det var nydelig?

Du kyst mæg ikkje ein einaste gaang, og du klappa mæg ikkje heiller, men himmerike [107] kain ikkje bli halten saa nydelig som aa vær i senga hos dæg.»

Men de gode minder vakte bitterhet i sorgen, og hun reiste sig i trods mot skjæbnen, som saa haardt forfulgte hende, smilet sluknet, og dirrende av harme gik hun i rette med Gud:

«Koffer e æg skapt og koffer har æg faat liv, naar det bære var for aa møss han æg var gla i? Æg spørr dæg Gud, koffer e æg kommen tel væra?»

Kain du ikkje sein han Eiler tilbakers tel mæg, eller lag det saa han ikkje e sint.

Æg vil ikkje be dæg om aa gjør han gla i mæg, skjønt det var ingen sak for dæg, om du bære ville; men vær barmhjertig, Gud, og lat han ikkje vær ond paa mæg, for det orka æg ikkje aa bære. Du ser sjøl, æg har ingen teng aa gi dæg igjen til tak. Men æg skal love dæg aa vær saa snild, saa snild, om du bære vil gjør det godt mellem mæg og han Eiler.»

«Kima!» gneldret det høit utfor laavevæggen. «Kima, kor e du?»

Kima gjemte hodet i høiet og ringet sig liten, og skjurungen smatt ned mellem løvkjerverne.

Døren gled op og klart dagslys faldt i en firkant ind over jevlet, men naadde ikke dit ^[108] Kima laa. Dikka synte sig i aapningen og saa sig rapt om og fik øie paa træklompan til søsteren, de stod ved søre staalet.

«Du kan gjerne snak, Kima,» skrek hun ilter, «for æg veit du e her sian klompan dine staaar paa jevlet.»

Ikke pust av svar. –

Didrikka lukket døren og krøp op i høiet til Kima og rusket hende haardhændt i akslen.

«Det var det æg vil sei dæg, at du e et forbaska tosketre, som ikkje blei med os ainner til sjøen. Nu e han Eiler Hundevart reist, og det siste han gjore, saa spurt han ette dæg.»

Da lettet Kima sit av kummer og graat trutne ansigt mot søsteren og sa skjælven i mælet: «Du skal ikkje staa her og lyg før mæg, Dikka, spurt han virkelig etter mæg?»

«Ja du, han sa, Didrikka, sa han, kor e ho Kima?»

«Ka sa du?»

«Æg veit ikkje, sa æg.»

«Aa ka sa han?»

«Han sa, hels ho fraa mæg, sa han, og ikkje et ord meire.»

«Aa Dikka,» hulket Kima og faldt søsteren sin om halsen. «Trur du ikkje han Eiler Hundevart elska mæg!»

[109] Dikka drog sig unda favntaket og stirret morsk paa Kima, som lo og graat samtidig og tedde sig, som hadde hun forlora baade vet og forstand. Vilde hun aldrig faa ind i skolten sin, at det var hende, Dikka, fremmedkaren var glad i, og ikke i Kima, det hespet, som han ikke estimerte saapas som at snakke til endsige ta i. Jamen kunde en nære paa harmes over slikt jaaleri.

Men der var noget ved Kima i den stunden, som tvang Dikka til at ta sig ivare. Hun sat mut og grundet, saa sa hun gammelklok.

«Du kain jo tru han e gla i dæg, saa har du trøsta, selv om han e gla i ei ainna.»

Ordene vakte Kima til eftertanke. Trøste og bere hendes syndige sjæl; hun hadde jo utlevert sin dyreste hemmelighet til Didrikka, som straks vilde fly til moren med den, og sammen vilde de erte og gjøre nar.

Hun tvang sig til at le og late som intet. «Du kain skjøn æg meinte ikkje nokke med det æg sa», gjønte hun. «Det e tainpine æg gret for; men vil du lov mæg for Gud, Dikka, at du aldrig skal nævn for ei levandes sjæl det tøise, æg sa, saa skal du faa den nydelig pene daapsspænden, han far fandt i tølan etter ho farmor.»

Den spænden var det vakreste Didrikka [110] visste, og aldrig hadde hun trodd søsteren vilde skille sig av med en slik skat.

Mente hun det, spurte hun vantro.

Og Kima som med glæde hadde ofret tusen spænder, om hun hadde dem, hellere end se sig utlevert til flir, forsikret dyrt og hellig, at Didrikka skulde faa den nu paa timen de kom ind.

«Kima sjaa her! Nu læg æg fengeren paa aue og ber Fan slaa til, hves æg sei for ei levanes sjæl, det du sa, om dæg sjøl og han Eiler. Trur du mæg nu!»

Skjurungen flakset i det samme frem av kjerverne og satte sig tæt ved dem paa bjelken, og Dikka skrek og randt ned av staalet og trak Kima med sig.

«Trur du det var han Meisk som kom for aa slaa til?» spurte hun livræd, da de begge stod utenfor laaven i sol og dagslys.

[15]

[111] Barbro Zidselle Fhyn var av bedremands slegt og stammet fra Mads Nicolai Fhyn som i sin tid drev utliggerhandel og siden kjøpte Ramberg og levde der til sin død.

Der var stor velstand i slegten, og foruten rede penger og jordegods, bragte Barbro Zidselle med sig i egteskapet tolv opredte senger, dækketøi i dreil og damask, fem dusin linlakener og putevar og damaskes haandklær foruten alt linnnet av bomuld og hamp; nyttige ting til sir og til bruk av kobber, messing og tin, og husgeraad av alle tænkelige slags. Men først og sisst at nævne hadde hun sølvtøiet, der skaffet hende og manden den tunge græmmelsen.

Fint og vægtig var sølvet, og mand efter mand hadde besiddet det som en skat, de alle hadde at øke, og ingen forringe. Og mindst av alt tænkte Barbro, da hun annammet det som arvegods, at det skulde minke mellem hendes hænder.

[112] Men skjæbnen vilde det anderledes. Av hele den dyrebare herlighet aatte Barbro i behold tre forsirede sølvkrus, fire forgyldte tomlinger, to dusin spiseskeer, en sølvstake, et saltkar, et hodevandsegg og fem gafler, akkurat de faa fattige tingene, hun i farten fik puttet i klaffebuksen hans Joel, hun gik med under kjolestakken, den vinterdagen øvrigheten kom uforvarende som en tyv om

natten og krævede arvesølv utlevert til grundfond for Norges bank.

Men brikken og det lille og det store kakefatet og tre dusin teskeer og eggespaderne og fiskespaden og de tre tykke suppeøserne og et dusin hverdagskeer og karaffelopsatsen og sukkerskaalen og fløtenebberne og noget andet smaatteri – alt rante øvrigheten med sig.

Og hvad fik de til erstatning? Jo et bevis skrevet paa tykt papir. – Som om den papirlappen, den være saa tyk den være vilde, kunde glinse i skap til husvælelse for øie og sind.

Øvrigheten bad dem vakkert ta vare paa beviset. Men Joel Nilsen solgte papiret for fire riksdaler til en farende herremand, som drog rundt og samlet paa slike papirer.

Men da Jochum Telman fik høre det Joel Nilsen hadde gjort, kaldte han sin egen medhjælper, den agtværdige Joel Nilsen Nyke, ^[113] for et naut. Beviset vilde i tidernes løp ha skaffet hundrevis av dalere, tordnet presten, og saa hadde de solgt det til en snaal bedrager for en slikk og ingenting.

Naa, gjort var gjort og ikke til at ændre. Aar kom og aar svandt, og en dag blev Joel Nilsen kaldt hjem til sin Herre og Gud, der han ikke mere hadde arvesølv eller anden meddel behov.

Men Barbro Zidselle sat igjen og stred og strævde for at holde den jordiske mammon vedlike. Hus og gaard, krøttur og sjøbruk, to gaardsdrenger og to tjenestjenter foruten husmænd og løskarer hadde hun under sig. Var det saa at undres over, at hun længtet dele magten og ansvaret med en efter sit eget sind, og som hun visste vilde staa paa hendes bedste.

[114] Sengkammerset hos Barbro Zidselle Fhyn var delt i to. Ene halvparten med adkomst fra kjøkkenet hadde hun eslet Eiler Hundevart at ligge paa. – Andre halvparten med indgang fra stuen hadde hun selv. Men der var dør i panelingen mellom begge kammerser. Drengene og begge jentene laa paa kjøkkenloftet.

Hun hadde skicket begge gutterne og en av husmændene med firroringen til prestegaarden for at hente Eiler Hundevart. Tjenesten hans var utløpet i forgaars; men veiret var for utrygt til at fare efter ham da, og det samme hadde været tilfældet igaar. Men idag var det fint veir med passe bør, og naar det lakket mot kvelden, hadde hun dem sikkert tilbake, og gudinderlig give, den vakre gutten vilde slaa sig til ro under hendes tak og befinde sig vel.

Travel traakket hun dagens mange gjøremaal tilende og undte sig knapt ro til at sitte [115] før henimot nonstid, og da blev det rokken hun grep efter. Endda manglet der et par hesper islæt til væven hun vov paa, og dem betrodde hun ingen anden end sig selv at spinde. For vadmelet skulde bli juleklær til Eiler.

Prøven hadde hun faat sendt fra Hadseløen der var just kuløren paa mote blandt storkarene – dallblaa renning og staaalgraa væft, og naar tøiet blev stampet og presset, vaagde Barbro Zidselle, det kom til at ta sig ut i klær paa en ung velskapt krop.

Det ringlet og kløk med bjelder utfor husvæggen, fine singl av messingbjelder og haarde kløk av jernbjelder. Barbro skjøv rokken tilside, la plagget hun brukte ha over fanget mens hun spanndt, paa stolsættet og gik til røstvinduet for at se paa buskapan sin, der nu fik gnage haaen av hjemmemarken. Der var alle ti melkekjørene og begge de røde og hvite kalver, og der kom hesten og kvigen, og alle tre griserne diltet efter og aat græs, de med. Men gjeterne saa hun ikke.

Og nidkjær for sit skred hun til andre vinduet og speidet til hun fik øie paa dem i storuren. Der var bra med græs, som stod og raatnet til unyttes, saa der maatte de gjerne gaa.

[116] Paa flaten under uren beitet en flok sauer. De hadde nys tat smalen ned fra heiene for at se om hver hadde sine i behold, og gaat og lett efter dem som manglet. Igaar fandt budeien hendes fem, saa nu hadde hun sine otte og firti med

smaat og stort gaaende i flokken derborte paa flaten. Smaabeist, som sau og gjet, var det ikke større vaage ved at ha mange av. Fik de bare en liten høivisk til morgen, vinterfødde de sig selv og beitet i tangbroen om saa fok og sne stod himmelhøit.

Værre var det med storbeistet, og trøste og bere Barbro om fisket slog feil, saa de ikke hadde avfaldet at dryge foret med. Da blev det svart nød i fjøset. Og av alle de jammer-stønn Barbro Zidselle visste at nævne, var ingen saa forfærdelig i sin anklage, som naar umælende dyr ropte til Vorherre om mat. Hun hadde været med paa at kjøre kniven i utpinte krøttur, brutt av saar og sult; men Vorherre i sin miskundhet bevare og skaane hende for at se det syn omigjen.

Værdig skred hun tilbake til røstvinduet, og fra buskapen streifet blikket husene paa andre siden vaagen. Det røk av piperne, ytterdørene stod oppe, og smaaunger og krøttur vrimlet rundt husvæggene.

Ikke et eneste karfolk var at se. Det ^[117] var lørdagsefta, og da brukte de ha tilhold paa Ellingsen-kramboden, og dræpte tiden med tobak og dram og druge skrøner, saa et stakkars kvindfolk maatte blues og blekne, om hun vaagde sig i nødvendig erend paa buen.

Det lakket mot kveld. Fra øst kom skumringen og la skygge over land og sjø. Den kom fort, som vilde den indhente dagen og solen, der var ved at gaa til hvile i havet i vest. Barbro stirret spændt ind i det fattigslige graa; var det et seil, den brune flekken, hun skimtet der langt ut paa? Der fænget den glans i straalerne fra den synkende sol og sluknet med den. Men det var baatseil!

... Vilde skjæbnen være hende naadig denne gang, og skulde hun nu faa mætte sit øie og stille hjertets sultne sug efter det som var vakkert og behagelig at se og føle paa. For salig avdøde Joel, Gud glæde hans sjæl – han var ikke bare søtmelken at være gift med. Ikke aatte han haar paa hodet, det lugtet ikke godt av pusten hans, og saa var han plaget med «fotkjyll».

Men gaves der mellem himmel og jord noget tristere for et kvindfolk end nat efter nat ligge i seng med en mand hun ikke orket smyge sig indtil med al sin krop – –

^[118] Men du jøsses som hun kastet væk tiden med funderinger og glemte det

viktigste. Hadde hun ikke at smøre lefser og steke fløtevafler og fjelge sig selv, inden baaten la tillands.

Svint rugget hun ind paa kammerset og tok frem barberskrinet hans salig Joel. Der var skarpe kniver og speil i lokket, og hun maatte overfare haken sin inden Eiler Hundevart kom, for det var blit saa besæt til at gro skjeghaar paa den, siden hun steg paa alderen.

Da haken var undagjort, kom turen til haaret. Hun tok huen av, løste de lange fletter og gnidde haaret omhyggelig ind med vellugtende olje, glattet efter med finkam, flettet og fæstet og bandt silkehuen paa igjen. Saa fandt hun sig et rent forklæ i mellemste dragkisteskuften, knyttet det brukte utenpaa og skyndte sig ut paa kjøkkenet.

Da karene var matfjont efter reisen, bad Barbro Zidselle Fhyn Eiler Hundevart ind paa dagligstuen og trakterte med dram og sukkerbete. De sat ved klaffebordet, han i salig Joel sin skindtrukne armstol, hun i sin rummelige kubbestol, og lyset stod og brandt midt imellem dem.

Hun sa, som tilfældet var, at hun agtet ^[119] at sætte ham over de andre tjenerne og gi ham magt og myndighet jevnt med sig selv. Og Eiler, hvis sind hadde været knuget av mismod siden det med hønen slog feil, og ikke visste sig anden vei til ære og rigdom end forskrive sin arme, syndige sjæl og krop til helvedes herre og fyrste, blev glad for tiltroen hun syntet ham.

Men styret fik bli paa de hænder det var, for ikke kunde hans ringe indsigt maale sig mot hendes, saant aparte dygtig kvindfolk hun aatte ord for at være.

Glad ved kytet hans la hun begge armene flatt efter bordkanten og lænet sig mot dem saa barmen svulmet. «Kvindfolk er kvindfolk, Eiler Hundevart,» sa hun og saa ham ind i ansigtet. «Æg raar ikkje med at være overalt, og sjæle glad skal æg bli den dag, æg faar en anden til at dele borden med mæg. Men nu maa du værsegod smake paa traktementet, det e til ære for dæg æg ha borre det frem.»

Morgenen efter – det var endda søndag – bar Barbro kaffe paa sengen til husbondskaren sin. Der var bakkels og nysmurte lefser og fløtevafler paa brettet, som til en storkar, og selv staset hun i hvit dreielsnattrøie, purpurrød understak, gul og blaa ringete hoser ^[120] og lave, sorte skindsko. Unda silkehuen stak der glat

hørgult haar, og huden paa hals og hænder var kriddende hvit og drysset med fregner.

Hun satte brettet fra sig paa sengen og bad ham endelig forsyne sig av det ringe der var, mens hun la et tór i ovnen hans. Det blaaste surt ute, fortalte hun, og der var tynd isskorpe paa vassbaljen i bislaget, da hun kom for at fylde kaffekjelen.

Men da Barbro var færdig med ilæggingen, satte hun sig paa sengekanten og drak selv en taar for at holde Eiler med selskap. Hun var støtføtt og fyldig, og stakken strammet rundt hofterne saa skjørtsplitten glipte.

«Jammen er hun drug,» tænkte Eiler, han laa og tok øiemaal av kjærringen, «men du verden for en glo at ha hos sig i sengen en kold vinternat.»

[17]

[121] Andre lørdagskvelden kom Barbro Zidselle Fhyn for at «ligge paa sengelist» hos Eiler Hundevart.

Det var ellers mands pligt at ligge paa list hos den kvinde han syntes om. Men denne uskyldige guldgutten vilde jo ikke forstaa at han bare hadde at aapne munden til spørsmaal, saa var Barbro og alt hendes hans retmæssige eiendom, og derfor fik vel hun, som aatte livserfaringen, hjelpe ham paa glid, saa han fik munden op.

Eiler flyttet sig brydd nærere væggen, da den trivelige matmoren hans la sig paa sengelisten. Adfærden hendes var gaat av bruk blandt ungdommen, men han kjendte godt betydningen, endda første akten med at sitte paa bænk sammen var hoppet over.

Men det var kar og ikke kvinde som hadde at føre an ved et frieri, og det saaret ham som mand, at hun mistvilte hans mod i [122] den veien, samtidig som det smigret ham, at hun var saa brændbraa til at by ham giftermaal.

Barbro famlet efter hodet hans, at det kunde faa hvile godt og mykt paa armen hendes, og spurte halvhøit:

«Søv du?»

«Nei,» gnefset han stutt og less ikke merke haanden.

Det var mørkt paa kammerset, men spredet var tat fra vinduet, saa de i skinnnet av natten saavidt skimtet omridsene av hinanden.

«Flyt dæg nærare hit,» bad Barbro, «at æg kain kjeinn, at du e her. Det e lettar aa snakke, dess nærar vi ligg.»

Men han aatte ikke lyst til at flytte sig. Og saa plaget det ham, at hun, et trivelig, til aars kommet kvindfolk skulde ligge vondt og vippe paa en haard sengelist, mens han selv laa lunt og mykt.

«Vil ikkje I heiller flytt jær opi senga tel mæg. I ligg vest vondt paa den harde lesta,» foreslog han.

Men Barbro Zidselle Fhyn var kommen av bra folk og var selv en agtværdig kone, som paa en prik kjendte de hensyn hun skyldte sig selv og ham. Og det hun i kveld saa sig nødt at gjøre, hadde mangt et bra kvindemenneske ^[123] gjort før hende, saa hun trængte ikke blues hverken for prest eller fut, om de saa hende nu.

Men anderledes blev det, om hun la sig helt opi til glunten.

«Tak skal du ha for godviljen din. Men æg ligg bra her æg ligg og vil ikkje ha det anderledes. – Men det var det, æg skulde ha sagt, har du aldrig tænkt aa slaa dæg paa handel?»

Det spørsmaal hadde Eiler mindst av alt ventet sig, og uvilkaarlig snudde han sig mot kjærringen.

Straks var Barbro med haanden under nakken hans og drog ham nærmere, og han lot det villig ske, og likte godt den varme, myke arm under nakken sin.

Siden hun spurte, kunde han gjerne svare, og naar han undtok at være skipper paa egen skute, visste han ikke det, han hellere vilde bli end gjestgiver. Og hadde han hat penger, skulde han ha kjøpt gaarden hans Anders Andersa paa

Eidet og begyndt handel der. Stedet laa bra til for færdselen, og han var sikker, det skulde ha gaat.

Hun lutet hodet sit ind til hans og pratet kyndig om manglerne ved Eidet som handelssted. Det laa altfor langt fra fiskevær, og ^[124] fisken var og blev det tryggeste betalingsmiddel en handelsmand hadde at regne med. Nei da var det efter hendes ringe formening bedre han begyndte at handle paa Nyke, hvor fisket dreves aaret rundt.

Og de blev liggende og drøfte saken for og mot; og hun var øm som en mor og fuld av omtanke for hans vel, saa han glemte han var en fattig strik, der intet aatte foruten sig selv, og aapenhjertig skriftet han hende sin attraa efter penger og gods og en agtværdig stilling i samfundet.

Hun kunde lite paa han engang naadde frem, forsikret han freidig. For i selskap med hende var han ikke ræd Fanden, og der maatte gives en utvei at slippe fra kontrakten, selv om han underskrev den med sit eget blod.

Hun smaalo av iveren og strøk og klappet ham med haanden og gnugget kindet sit mot haaret hans.

«Jammen kain du naa det, og naa det fort, om du vil gift dæg med mæg,» okket hun. Og vemodig la hun til:

«Æg e ikkje nokken ungdom længer; men æg ha vorre gla i dæg, Eiler, fra første dagen æg saag dæg – Og æg skal vær saa inderlig snild mot dæg, at du aldrig skal ank paa, du ^[125] tok mæg til konne, og ikkje ei veikje paa din eien alder.»

I et glimt steg Kimas billede frem for ham, og han mindtes hendes magre, slanke pikekrop som noget vakkert, og endda han oftest hadde stygget ved hende de gangene, hun hadde kvilt i hans arm. Laa hun her nu, han vilde tat hende tæt ind til sig og været glad i hende.

«Du svarer mig ikkje, Eiler,» klaget Barbro paa graaten.

«Ka vil I, æg skal sei – Vil I ha mæg, kain I ta mæg.»

Da knæpte Barbro Zidselle Fhyn sine hænder i tak og lov til skjæbnen, som undte hende den ufortjente, makeløse naade, for resten av livetiden at faa sove i

seng med nogen saa ung og vakker og kalde ham sin.

«Du faar ha godnat daa, kjæresten min, og mangfoldig tak for denne stunden. Og Vorherre velsigne dæg, for du e gla i mæg,» sa hun inderlig rørt og reiste sig mødig av sengelisten.

«Men jammen trur æg, æg e svang, har ikkje du ossaa løst paa en bete god mat, Eiler?»

Eiler vilde ikke negte det, og frydefuld jibbet kjærringen efter nytappet øl og saltmat, og han tænkte, mens han aat, at det kanskje ikke var det værste som kunde hænde ham at faa Barbro til kone; hun var svær til at diske ^[126] op med alskens god mat og makeløs villig til at varte ham op.

De aat og de pratet og bad atter godnat – og døren blev lukket mellem kammerserne. Han laa og hørte Barbro labbe hoselæst inde hos sig selv; det knaket i bundfjælene, da hun la sig, om litt hørte han lange, rolige aandedræt, hun sov.

Men Eiler laa vaaken og vred sig og hadde stor lyst at gaa ind til hende, men undsaa sig, siden hun selv lod til ikke at ville det. Ærg hev han dynen av sig, sprang frem av sengen og stillet sig ved vinduet for at kjøle blodbranden.

De rimhvite marker fik blaaagtig skjær av nordlyset, som hadde bredt sig over nathimlen og flammet og jog, steg og sank, minket og vokste og var aldrig i hvile.

Der markerne endte, svartnet havet. Han kunde ikke se det nu; men han visste fra før det var endeløst stort og deltes ikke av fjeld som i Bø, hvor Hadseløien og Lofotfjeldene satte grænse. Kanske det var derfor han aldrig blev glad i havet her paa samme maaten som han var det i Vesteraalsfjorden. Den kunde være mægtig grum, men ogsaa blid og blank og leken.

Havet her det knurret og mol og maste, ^[127] enten det var storm eller død stille. Baaer brøt, og død lurte, og vrak veltet mot land, saa rakfjæren efter en paalandsstorm var som strødd med spliter av fartøi og last. – Og han tvilte for det fandtes et nøst eller fjøs i hele Nykvaagen, der ikke helt eller delvis var bygget av rakst.

Ulik de andre folk i bygden blev de som bygde og bodde herute ved det ytterste hav. Flink i baat og letlivet paa landjorden – glad i drik og glad i at slaas. Men et blaaslaat øie, nogen blodige risp var smaatteri ikke værd at nævne, var kroppen ellers hel. Og aarelangt nag, slik det inde i fjordene kunde vokse, bre sig og lægge øde, var ukjendt her.

Men Eiler hyste avsmak for kalas og svir og følte han for altid vilde bo som en fremmed blandt folkene her, selv om han giftet sig med Barbro og begyndte handel paa Nyke.

Branden i blodet sluknet, og vemod og saar utlængsel kom i steden.

Intet dugde uten det ene at staa som skipper paa egen skute og seile, bare seile langt, langt ut i vide verden og se fremmede riker og lande – Aldrig heftet av kjærring og unger, ikke stedfæstet i gaard og grund, men ^[128] fri som fuglen, der ensom seilte gjennom luften den blaa, og satte sig hvor den fandt hvile for foten, og fløi videre, naar dens hug stod til det.

Løis han Meisk og bli fri og gi pokker i Barbro og al hendes rigdom, lokket fristeren. Naar du blir en mand i dine kraftigste aar, er hun en vissen, indtørket kjærring, og hvad hogn kan hun være dig da? ... Helvedes pinsel, pyt, den kan du vel finde en utvei at fri dig fra – Snyte Fan for kroppen og sjælen ved at finde tilbake til Gud, naar du merker det lakker mot enden, hvad sier du til det, Eiler Hundevart, du som ellers er saa gløgg og klok.

Men om døden kom hastig og uforvarende?

Naar han betænkte den svie et eneste litet brandsaar voldte, for en kval maatte det da bli, naar hele en selv med krop og sjæl stektes i ild og koktes i svovel og sletes mellem djævletænder og aldrig fandt lise og fred – og aldrig fik slut.

Men værre end helvedes pinsel blev det at leve livet her nede paa jorden uten at turde rope til Gud i sin nød, eller søke hen til ham, naar hjertet var fuldt av glæde og sindet aapent til tak og pris.

^[129] Nogen bibelsted han engang hadde hat til utenadlekse for presten, randt ham i minde, og han mumlet dem halvhøit:

Hvor skal jeg gaa fra din aand, og hvor skal jeg fly fra dit ansigt?

Dersom jeg farer op til himmelen, da er du der, og reder jeg seng i helvede, se da er du der.

Vilde jeg tage morgenrødens vinger, vilde jeg bo ved det yderste hav, saa skulde ogsaa der din haand føre mig, og din høire haand holde mig fast.

Og vilde jeg sige: mørket maa dog skjule mig, saa er natten et lys omkring mig. – Mørket er ikke mørkt hos dig, og natten maa lyse som dagen – Mørket er som lyset.

Thi du, du eiede mine nyrer, du skjulte mig i min mors liv.

Frossen tasset han tilbage til sengen, og da angsten begyndte at komme igjen, foldet han hænderne og læste bønnen, han hadde lært av Svarteboken at signe sig med.

Jeg inden fire vægge befale mig i Jesu Kristi hænder. Himlen være mig blid. Alverden være mig god ligesom Jesu Kristi legem og blod. – Alle mænd, kvinder, piger og drenge, unge og gamle, smaa og store, fattige ^[130] og rige, ja alle kreaturer skal neie og bukke for mig, ligesom englene neiede for jomfru Maria ved hendes velsignede søn Jesum Kristum, og jeg, Eiler Hundevart, skal vinde held og yndest ved gud fader, søn og helligaand. Amen.

[18]

^[131] Barbro Zidselle Fhyn og Eiler Hundevart blev enig om at gifte sig sidste søndag i november.

Det var en uhøvelig tid av aaret at ha bryllup paa, saa forlatt som himlen da var av sol og dagslys. Men Barbro Zidselle Fhyn aatte ikke dage og timer langt

mindre uker og maaneder at skusle væk mellem sig og den lykke hun saa inderlig attraadde.

Og fik hun ikke den glæde nu at se alle dem, hun helst vilde se hos sig paa sin hædersdag, var hun kone for at be til gjestebud, naar vaaren meldte sig med sol og lindveir. Da kunde fremmedfolket ta paa fisketur til Dalvandene og dra til Nykene paa eggrekst og korte opholdet med dans og lek baade inden og utendørs.

Men giftermaalet orket hun for sit liv ikke opsætte. Og Eiler var fornuftig og rettet sig efter hende.

[132] Bryllupsaftenen oprandt med snefok og storm og hele havet i oprør. Det var paalandsvind, og sjøen bruste og brøt ind vaagen, saa mændene fik nok at gjøre med at berge baatene i land og surre dem til stok og sten med bastline, at ikke stormen og sjøen skulde knuse dem.

Og veiret øket. Det var fuld maane og middags flo, men før sjøen var halvflødd, naadde vandet flomaalet, og karene frygtet for, hvordan det vilde arte sig, naar den var fuldflodd. – De bar og de slæpte alt flytbart høit paa land og bredte over med presenning og seil, for ikke at forlore al velfærden, om galt hendte og nøstet føistes væk av storm og sjøbór.

Lars Ellingsens brygge med krambod og varelager var mest utsat. Den laa ytterst i vaagen, hvor brottet aatte mest magt, og Dannel Borkenhagen, der styrte handelen for Lars Ellingsen, som selv hadde stort gjestgiveri paa Stene, stampet op og ned bratbakken mellem stuelaannen og bryggen og aatte hverken rist eller ro. Paa kramboden var der varer for mange penger, og paa bryggeloftet laa alt der krævdes til livets ophold for en fiskende befolkning. Det var længe til vaaren, da jægten kunde hente ny forsyning fra Bergen, og røk [133] bryggen, strøk kramboden og lageret med, og nøden vilde fort melde sig.

For hver baare som brøt mot stolper og stenkar, gik der et stønn gjennom bryggen, der bevret og skalv likt et dyr under pisk. Og kom rosserne samtidig med brottet, gynget huset og gav sig i fuger og sammenføininger med brest og braa smeld, saa Dannel Borkenhagen hvert øieblik ventet den vilde styrte paa sjøen. Han turde ikke bli inde, aatte ikke ro til at staa stille, og traakket rastløs bratbakken i skindhyre og langstøvler, uviss om hvad skjæbnen hadde eslet ham

av gjenvordighet, inden stormen atter la sig til hvile.

Nykesiden laa i læ for veiret, men vandet brøt over nøstdørstokken der ogsaa. Og Eiler Hundevart og begge tjenestegutterne slét og bar og drog for at berge det berges kunde, og aatte ikke tanke hverken for brud eller bryllup.

I brudehuset staaede Barbro og Joen Rask sin Sara, som skulde være matmor i laget, med at faa alt i orden til gjeesterne indfandt sig, og hadde det sprengravelt trods de mange hjælpere. Mandfolket var jo optat utendørs, og kjøkemesteren, han Dannel Borkenhagen, hadde nok i sin egen bekymring og kunde slettes ikke komme og gi dem en haandsrækning ^[134] før skadeveiret gav sig saapas, han trodde sig tryk for krambod og brygge.

Barbro bar sandelbrun hverkenskjole og hvite strimler om hænder og hals, guldnaal med otte røde stener og splinterny silkeatlaskes hue.

Ofte slap hun arbeidet og stillet sig ved røstvinduet at speide efter Eiler – Hun skimtet ham og gutterne som mørke skygger i snefokket og var svært ræd han skulde mase sig ut og bli uskikket til at ture festen tilende.

Et par ganger sendte hun budeien med bøn til ham om at komme ind og faa sig litt varmt i skrotten, men fik begge ganger det svar tilbake at han hadde andet gjøre nu hele velfærden deres stod paa spil, end sitte paa stuen og agere storkar sammen med hende.

Hun lo stolt da jenten bar frem svaret: «Den Eiler, den Eiler! Kunde Vorherre git hende nogen bedre at verne om det hendes var, end den velsignede guldgutten!»

Og Barbro Zidselle Fhyn traakket høit og traakket lavt, kommanderte og ordnet, at alt skulde bli pent og festlig. Det hvitnet av talglys i blanke staker paa dukete bord, blinket i messing og kobber, glas og sølv – Og lugt av rent lintøi, lavendel og kongerøkelse svam i rummene der hun tren frem.

^[135] I storstuen og paa salen sprakte bjørkeved i ovnene og døren til salskammeret, hvor der ingen ovn var, stod paa vid væg. Spredet var tat av de opredde gjestesenger, og ederdunsdynerne slaat tilbake, at sengene kunde bli behagelig at hvile i for de trætte gjeester. Der var rummelig plads for tre og fire i hver seng. – Og paa kjøkkenkammerset og paa gammelstulofte var der redd

flatseng over hele gulvet.

Men presten og gjesterne fra Bøfjerdings, og dem inde fra fjorden, kom nok ikke idag desværre. De kunde umulig ta sig frem i slikt forrykende veir. Men stormen kunde gi sig til imorgen, og det var Barbros sikre fortrøstning, at de som var buden, de kom, selv om det blev i seneste liten. Imidlertid fik de feste som nærmeste veien hadde og nyde glæden mens anledningen var der. Hun for sin del kom aldrig til at staa brud mere her paa jorden, om døden skilte hende og Eiler ad – –.

Stormen vokste og sjøen steg. Da den var fuldflødd, brøt den over valen og skilte Vaagen fra Nykesiden. Hvert nøst stod i vand, og under Lars Ellingsens brygge var et par stolper slaat løs.

Karfolket halte med baatshaker og stænger for at faa dem væk fra bryggen, ellers vilde de virke som murbrækkere mot stenkarret og ^[136] de stolperne som endnu stod støt; men det viste sig lettere sagt end gjort. Stolperne var sleipe av grønske og tunge at slite paa, og ikke før hadde de slæpt dem en bette, saa nappet dragsuget taket fra dem, og det blev samme balet omigjen.

Men mændene gav sig ikke. De likte dulme sin vanmagt ved at ha en ting at slaas med, istedenfor at staa stille og glo. Den ene avløste villig den anden og sent om sent fik de stolperne væk fra bryggen.

Kvindfolk og unger holdt sig indendørs som rimelig var. De fulgte mændenes færd fra vinduet, og ansigt ved ansigt laa klemmt mot ruten.

I ly av fjøs og laave stod utgangerkrøtturte og kurte i frosten og snefokket, mens grisene sanket sig i flok og la sig andføttes i sneskavlen og lot sig freidig fyke til. De brukte det vintersdag, naar sne og storm blev dem til plage, og rikket ikke paa et ledd engang, om en voksen kar trampet tversover hele hurven i tanke om det var sne og ikke levende kjøt han gik paa.

... Det stod ikke i menneskelig magt at redde det skjæbnen hadde utset sig til ødelæggelse – Nøstet hans Bertel Monsa var det første som ramlet. Sjøbóren sopte det med sig og mól det i knas mot berget.

^[137] Saa tok vinden seksringen hans Even Sebulon og hev den handløst tvers

over vaagen, som var det en næverskrukke og ikke en traust, tung baat. Og ikke før var den skaden skedd, saa blaaste taket av stuebygningen hendes Anfin-Tomine, som var enke med fem forsvarsløse smaabarn; og karene stimte dit for at bringe hende og ungeflokken frelst i hus til nærmeste nabo.

Men saa sprang vinden over til syd, og det blev slut paa ulykkerne for denne gangen.

*

Hele Vaagen var buden med til bryllupet, og stort og smaat, gammelt og ungt sat bænket om kaffebordet, da en av gaardsgutterne kom ind og meldte han saa flust med gaaende folk paa sletten østenom gaarden.

De som sat høveligst til, strøk duggen av ruten og glante ut – Det var i avdagningen; men maanen var fuld, saa det var bra lyst, endda snefokket varte ved. Jo der kom en hel smale med gjester, de gik paa skier og bar bylt paa ryggen, og man gjettet straks det var fjordingerne som kom.

Nogen smaagutter hentet limer og rissveiger og strøk paa dør for at slaa sneen av dem, spillemanden stemte felen, og kjøkemesteren grep flaske og sølvstøp og stillet sig ^[138] ved ytterdøren, færdig at styrke gjesterne med velkomstdram efterhvert som de tren ind; og Joen Rask sin Sara stillet sig ved siden av ham med et stort fat med bakkelse i næven.

Men Barbro Zidselle Fhyn og Eiler Hundevart stod haand i haand ved høisætet og til venstre for dem stod spillemanden.

Sju vintre strøk gjennom stuen, da flokken veltet ind. I spidsen kom Jochum Telman i kort vargskindspels og skindbrok og en mægtig svær kobbeskinds væske paa ryggen. Saueskindsluen hadde han nedover ørene, og ansigtet var kobberødt av vind og veir.

Nærmest ham kom Margrete, konen hans. Ferm og rask paa foten var hun, med vid vadmelsbrok under den knækorte kofte og et stort uldtørklæ tullet om hodet, saa bare næsetippen og øinene skinte frem.

Falk paa Vinje og steddatteren hans, den lange, spinkle Sylvia, som var tinget til brudepike, bar korte saueskindspelser foret med klæde paa yttersiden og vide

uveirsbrøker av mørkt vadmél. Bak dem vrimlet det av mænd og kvinder tilføket av sne fra top til taa, men sprættende oplagt til leven og moro.

Spillemanden stemte i med en strykende slaatt, og før Dannel Borkenhagen fik stunder ^[139] til at by frem drammen, fattet Jochum Telman Barbro om midjen og danset foran ut gjennom gangen, ind i storstuen og tilbake til dagligstuen, og hele flokken fulgte par om par. Istapper føk til ymse kant fra de spilte stakker, og sne smeltet og fløt i fotefaret efter dem der de hvirvlet avsted.

[19]

^[140] Det var en søndag efta mot slutten av vaarfisket, at Auen Paalsa paa Mikkelsnesset kom indom Nila for at be om at faa følge med ham ut fjorden til Hovden.

Der var ikke nei i Nilas mund til en slik bøn, baade var de kjendinger og litegranne skyldt; for Auen Paalsa var dattersøn til Berent-Mita, som siden blev gift med farbror til Nils Sjurssøn Eidet.

Men han agtet ikke fare før i kveldingen, sa han. Og Auen Paalsa, som hadde vasset myren i issørpe og var baade utast og træt, var glad han kunde faa kvile i varmt hus og dunste av sig svetten før de la paa fjorden.

Johanne matfjonte kallen det grommeste hun formaadde, og Nila gav ham snus og tobak til pipen, hentet verktøikassen ind og satte sig til at spikre overlær paa treklomper til smaajenterne sine. Men først bad han Auen inderlig undskylde, han tok frem arbeide en søndag, ^[141] men ungerne aatte ikke noget at ha paa benene.

Løipgryten hang og kokte paa gruen og Nils-Johanna, som drev med at lage istand niste til manden, lot døren mellem kjøkkenet og stuen staa oppe, og der

stank tørre fiskehoder over hele huset.

I sengbænken ved søre vinduet laa en blek, svarthaaret jente og døde, og en stor, brandgul kat laa ved siden av hende paa hodeputen.

Auen kunde ikke dy sig for at skotte dit bort. For som jenten laa der mager og avpillet som en fuggelunge, mindet hun ham livagtig om Jørlandsfolket; og trolig var det ældstedatteren til Nila, hun Kima, de kaldte, endda hun knapt var at kjende igjen fra sist han saa hende.

Fra jenten i sengen gled blikket til Elle Sjurine og Didrikka, som sat i en krok og spilte sig med krusbrot og lurvedokker. De var av et andet folkeslag, og lignet moren. Men de var ikke halvten saa vakre i hans øine, som hun skrøpset i sengen.

Nilas, som sat og gav akt paa kallen, spurte tungsindig:

«Ser I paa ho Kima mi? Ho ha vorre kleirusken støtt sian i fjorhaust snyen la sæg. [142] Men saa ille som nu ha det aldrig vorre med hende, og æg e reidd ho stryk med.»

Hadde de søkt raad?

Selvsagt hadde de søkt raad! Først gik de til ho Lisbet paa Møkland, som sa at Kima hadde forkjølelsen i legemet og skulde ta en gloende sten og slippe nedi en bøtte urin og sætte sig vel tildækt over dampen.

Naar det var gjort skulde de ta et stykke flesk og tørkoke det tre ganger i vandet av en førstefødt mandsperson, og siden gi det til hunden eller grisen, saa vilde sotten sikkert forlate hende og gaa over i dyret, som hadde større motstandskraft til at overvinde den.

De gjorde i et og alt, det Lisbet forordnet. – Han Perkel, hunden deres, vilde ikke smake flesket; men purken den aat det med lyst. Men den som ikke blev friskere, det var Kima, stakkar.

Siden hadde de hørt sig om baade vidt og bredt efter lægeraad for den syke. De hadde git hende kveitegalde med krudt paa fastende hjerte, og de hadde lurt i hende tre lus i det hvite av en gaaselort indbakt i stomp. Men her saa Auen Paalsa selv resultatet av alt deres mas. Det var litet lystelig.

Moren stod og tørket svetten av Kima, som nu var vaaken. «Ho døir ikkje,» bedyret hun ^[143] skraasikker. «For i gaarmorges blanna ho Jørn-Ane brøstmelk med Kima set eie vatten, og einten dokker vil tru det eller ikkje, saa skjelte det sæg kvær for sæg aldeles tydelig i glasset, naar vi betragta det mot lyset.»

Kima laa og hørte paa snakket deres, men la selv ikke ord med i laget. Hun hadde fundet sig i omsorgen deres og villig slukt det de gav hende ind, om det var aldrig saa ufyslig. For fra den stund det rygtedes sandt og sikkert, at Eiler Hundevart skulde staa brudgom med Nyke-enken, var livets herlighet sluknet for hende selv; og da kunde det jo være det samme, hvad de gjorde med hende. Frisk blev hun saa aldrig.

Hun graat ikke da hun hørte om bryllupet, klaget ikke heller. Men indi hende svidde det og brændte det som i et aapent saar, og hun kjendte det rislet og randt blod, bare tanken streifet ham hun var glad i.

Og saa var trætheten kommen og tungsindet og al anden skrøpelighet, til hun ikke gadd staa op av sengen eller ta skikkelig næring til sig. Ja som et ungt træ, som sygner og dør, av det at frosten har svidd knop og blad, slik var hun, og ingen, ingen kunde frelse hende, og ikke vilde hun frelses heller, nu Eiler var gift med en anden.

^[144] Auen sat fortænkt og grublet. Det kunde være, moren hadde ret, og jenten frisknet til – Men han lystet spande og læse over hende «korsaa», om de vilde gaa ut og ikke forstyrre ham med rend i dørene, mens han var optat med sit.

Nei var det likt sig!

Og Nila slængte træklompan ned i verktøikassen og gik fore, og Johanne og begge smaajentene listet efter paa taa, ræd for med den mindste støi tirre kallen og bringe ham fra det han hadde fore.

Da døren var lukket, tok Auen krakken og satte sig bortaat sengen til Kima, som glante stort paa ham, men tidde.

«Kjein du mæg igjen, Kimabaan?»

Ja vist kjendte hun ham, forsikret hun ivrig. «I e jo dattersønnen tel Berent-Mita, som sian blei gift med morbror tel han far, og vi e jo næsten skyldt.»

Auen Paalsa likte svaret. Det visste tydelig, at jenten regnet sig til farfolket, og finnen glemmer aldrig slegtregistret sit.

Vilde hun han skulde gjøre hende frisk.

Kima rystet paa hodet. Gjøre hende frisk magtet hverken Auen eller nogen anden. Det var bedre de lot hende dø!

Hvor hadde hun det værst? spurte finnen [145] og fattet hende lempelig om venstre haandleddet.

«Ikkje nokken steds. Det e hjerte saa blør,» svarte hun brydd, men rødmet i det samme og ønsket ordene usagt, og blyg skjulte hun ansigtet mot katten.

Han less ikke merke fakterne, men tok en svart uldtraadfloke frem av koftebarmen, slet av en stubb paa et par alen og puttet resten indpaa barmen igjen. Saa hev han felden av Kima og gav sig til at spande hende fra ytterste stortaaspidsen til krunen. Ved hvert led stanset han, slog knute paa traaden, mumlet noget hun ikke skjønnte, og spandet videre.

Fra krunen spandet han tilbake til taaspidsen, og saa kom turen fra langfingergom til langfingergom, forside og bakside med mumling og tviing og knuter for armlid og fingerspidser.

Tilslut spyttet han paa traaden og bandt den rundt midjen hendes, og der fik den bli, til den faldt av av sig selv, sa han og dyttet felden godt om hende.

Hun likte haandlaget hans. Det var som strømmet der kraft fra ham over hende. Hun og blev rolig, næsten glad og fik pludselig en brændende lyst at spørre ham efter Eiler. Han maatte jo vite det, han som var [146] finn og hadde viden om fortid og fremtid, om det var sandt, Eiler var reist til Bergen for at kjøpe ind varer, det hadde faren fortalt hende.

Auen Paalsa merket at jenten stred med noget hun vilde ha sagt ham, og spurte for at hjelpe hende paa glid.

«Koffer blør hjerte dit, Kimabaan?»

Hun maatte svare og si ham det slik det var, endda hun trodde hun skulde dø av skam.

«Det e for Eiler Hundevart si skyld.»

Kallen blev mørk i opsynet, hadde Eiler Hundevart drevet løier med hende og lovt, det han ikke agtet staa ved, skulde fyren faa med Auen at gjøre.

«Aa kjære vene, bli ikkje vond,» tagg Kima, og strøk og klappet ham paa kofteærmet – «Eiler Hundevart har aldrig sagt, han e gla i mæg, det e bare æg som bær hjerte for ham, og det faar æg bære tel min dødensdag – Men æg har saan inderlig hug tel aa vett, om han kjem levannes heim fraa Bergen, og kolsen han har det nu.»

«Vil du lov mæg ikkje og sei et ord og ikkje rør dæg, mens æg ser ette, saa skal du faa vette det.»

«Æg skal ikkje nemn et ord og ikkje rør paa et lem,» forsikret Kima og dyttet felden nedom ryggen sin, for hun kulset.

[147] Katten sprang frem av sengen, og Auen aapnet døren til kjøkkenet for den, stak hodet ut og sa:

«Her maa ingen kom ind før æg sei det.»

Og atter satte Auen sig paa krakken, lukte øinene og la armene i kors over brystet, og var det ikke for at han gjeiket og rugget med overkroppen, maatte en tro han sov.

Der flømnet klar vaarsol ind vinduet, og himlen var lyseblaa. En stor flok snespurv fløi like forbi vinduet og slap sig ned paa bakken, der sneen alt var braanet, saa flekker av barmarken laa bløt og mørk og dampet i solsteken. De hoppet og plukket og vrikket og kvitret, og vips saa var de væk, alle paa to nær, som flakset i snarerne til Dikka og Elle Sjurine.

«Dikka, der e titing i snara,» holdt hun paa at rope, men sanset løftet sit og glante fælen paa Auen.

Hodet hans var trukket ned i koftekraven, han var rynket og vissen i ansigtshuden med stor, halvaapen mund og grissent skjeg; der stak graa haartotter frem unda hundskinsluen, og det pep i ham net som i en humle.

Men saa tidde laaten, ansigtet stelnet, og kallen sat stiv som en død.

Hun fik saan brændende lyst at stikke fingeren [148] borti fjæset hans og kjende om han var kold; men hun visste det gjaldt liv om hun vækket ham nu, og lot være.

Klokken tikket og kjettingen raslet naar loddet sank. Elle Sjurine og Didrikka stod ved snarerne og vridde hodet rundt paa titingskrypene de hadde fanget; med de to der blev det akkurat sju og halvtres. Der slap de snaren og drysset høifrø over den, at titingen ikke skulde merke hestehaarsløkkerne.

Det blev pludselig saa stuslig i stuen, og hun længtet efter at høre stemmen til søstrene sine. Vaaknet ikke kallen snart?

«Det e tre dage til jægten e i Bergen, men han Eiler Hundevart e ikkje ombord der. Han blei igjen i Trondhjem hos slegta tel konna si. Han heil paa med nokka prenting i prottokol paa eit kontor hos ein dannismand i sid frak, og det ser ut saa han lika sæg godt. Inat tænkt han paa dæg.»

Kima rent kvap ved stemmen, den var anstrengt og fjern, men Auen sat strunk og vaaken.

Hun fæstet sig bare ved de siste ordene. «Tænk han paa mæg,» ropte hun, og lo over hele ansigtet.

«Ja, det gjær han – Og har du løst tel det, saa skal du faa lov aa møt han Eiler Hundevart [149] fjortendagsdagen ette hjemkomsten til Nyke – du kain sjøl hoille regnskap med tia. Klokka tolv om natta skal du være i Nykdalen, og daa skal æg skjek han tel dæg; men du maa et og drekk og bli fresk tel turen, for du veit det e ein drug bette vei herifraa og tel dalen.»

«Aa æg skal nok bli fresk,» mente Kima, satte sig overende i sengen og klappet Auen paa haandbaken til tak for glæden han hadde skaffet hendes arme hjerte. Husket saa med et at Auen Paalsa fulgte de døde og fik lyst til at høre, hvordan farmoren, hun avdøde Rein-Ellen paa Jørland, hadde det der hun nu var.

«Sei mæg det, Auen, mens I set her hos mæg og e blid, har I nylig træft ho farmor mi, og veit I kolsen ho har det?»

«Koffer spør du om det, førkje?» gnefset kallen.

«Han far fortælt mæg daa æg var lita, at finnan de hadd et parradis for sæg sjøl under jora; og at ho farmor offra ailt arvesøllet for aa faa lov tel aa vær der ette ho va dau.

Krestenfolket sei det e ikkje saint – einten kjem sjæla til hemmelen til Gud, eller saa fær ho til helvettes til han Tykje, det sei di.

Men nu æg sjøl laag og skulle døi, fek æg ^[150] saan inderlig løst til aa træf ho farmor, for æg e saa gla i ho, skal æg sei Jær. Men æg aatte ikkje arvesøll at bære for mæg med, for den pene daapsspænden, han far gav mæg, maat æg gi tel ho Dikka, for at ho ikkje skulde sladre til ho mor, at æg gret den dagen han Eiler Hundevart reiste.

Men sei mæg det nu. Veit I virkelig ikkje kolsen ho farmor har det?»

«Ho farmor di har det bære godt, for ho viste paa forhaand kor ho skull hen, naar ho slokna. Det e værre for krestenfolket, du nemn – di veit manggaang ikkje kor di høir heime og vemra og sviv og kjem sæg ikkje tel ro.»

Jenta laa med spilte øine og slukte hvert ord han sa. Da han tidde, kviskret hun haas av iver:

«Helvette, Auen Paalsa, aa sei mæg, kolsen e det der?»

Et rapt smil blafret over det rynkete mandsfjæs; men gravsens alvorlig kom svaret.

«Æg ha saint og sei ailler vorre der, Kimabaan.»

Men nu syntes Auen det fik være slut med frittingen for denne gang, og reiste sig stølbent av krakken, for at varsle Nila og kjærringen hans, at nu kunde de komme ind.

^[151] Men midt mellem klaffebordet og døren stanset Auen strak som en staur, glante stygt og vrængte med øinene. Ansigtet hans blev grønblegt som paa et lik, og svetten tytet i store draaper paa panden og næseryggen.

Hvad var det han glodde paa, som gjorde ham saa livræd, tænkte Kima og fulgte retningen av blikket hans, men saa ikke andet end solskin paa sne og enkelte bare flekker.

Ræd krabbet hun op av sengen og rusket i ham.

«Auen, e I sjuk?»

Han glante brydd paa hende.

«Ka e du vel mæg, klaget han. Æg sei dæg det, førkje, du saa spør og grev etter ailt, det e ikkje løstmat for en levannes krop aa føll di daue.»

Dermed slet han sig fra hende, rev op døren, fór gjennom kjøkkenet, ut bislaget og slamret ytterdøren haardt igjen efter sig.

Nila og Johanne og begge smaajenterne sat paa kaarstuen hos Synev da det skedde.

De saa Auen Paalsa fyke forbi vinduet nedover mot Øren og skjønnte straks det erend han fór i, fast de ingenting sa, for ikke at vetskræmme ungerne, men fortet sig over i nystuen til Kima, som laa og storgraat midt paa stuegulvet.

[152] «Hyss graat ikkje,» stagget moren og hjalp hende i sengen. «Skræmte kaillbeistet vettet a dæg med trollfaktan sine?»

Men Kima, som ikke vilde forraade en tøddel av det som var sagt og hendt, til moren og mormoren, som støtt hakket paa farfolket hendes, fræste ildsk:

«Skal æg legg her tel æg sveilt ihel. Høir dokker ikkje, æg vell ha mat!»

*

Da klokken nærmet sig syv, kom Auen Paalsa tutlende ind bislagdøren og bad om en skvæt koldt vatten. Han var saa ussel og træt, sutret han.

Johanne skubbet stol til ham og gav ham en stor skaal nysilt melk at drikke.

Han takket og drak, og tænderne hakket lydt mot kanten av skaalen.

Da han hadde tømt den til siste døgg, satte han den paa kjøkkenbænken –
«Var Nila reist?»

Johanne less ikke høre spørmaalet, men fylgte skaalen paany og bad ham verssegod drikke sig utørst; og taus stod hun og stirret paa det visne, dødstrætte ansigt, og paa haanden som skalv, saa melken skvalpet over.

[153] Nila hadde det travelt med treklompan, pratet hun lindt, da kallen gjentok spørmaalet, og ikke skjønnte hun det kunde bli reise av før i graalysningen i

morgen tidlig. Men der var intet til hinder for, at Auen kunde faa sengrum hos dem i nat, om han ikke forsmaadde.

[20]

^[154] Barbro Zidselle Fhyn hadde fra hun som syttenaarig ungmø satte foten under eget bord, hat al sin handel i Trondhjem hos hr. Morten i Fjordgaten.

Ham hadde far før hende hat til kjøbmand, og Barbro var ikke den som brøt med det tilvante, om det nu var blit saa meget grommere at handle hos bergenskjøbmændene. Hendes erfaring hadde lært hende, at hun fik samme vare til vel saa rimelig pris i Trondhjem. Og hun for sin del kjendte sig mere i slegt med den kjøbstaden, end med Bergen og bergenserne, som aat landet gjennem gjestgiverne og gjorde folket skatskyldig under sig.

Salig Joel hadde føiet sig efter hendes vilje, og Eiler Hundevart sa hende ikke imot da han blev paalagt at gaa fra jægten i Trondhjem og knytte handelsforbindelse med hr. Morten istedenfor med en bergenskjøbmand.

Og for at bane veien for ham, gav hun ^[155] ham brev og hilsen med til den velagtede kjøbmand Lukkas Jacobus Morten, og bad at han for hendes salig avdøde faders og for salig Joel Nilsens skyld vilde ta sig av hendes nuværende mand, Eiler Hundevart, og mens jægten var sønnafore i Bergen oplære ham i alt handelen vedrørende. Samt forlene ham med varer til at begynde egen forretning paa Nyke. Den han tænkte drive, ikke som en gjestgiver med krohold og borgen til kreti og pleti, men mere som en slags byttehandel, slik utliggerne drev det i hendes salig avdøde farfars tid.

Eiler Hundevart blev mottat med megen velvilje. Han bodde hos hr. Morten og nyttet tiden godt; og det var næsten med tungt hjerte han efter den lille

forsmak paa kundskap gik ombord i jægten. – Den gamle, hyggelige kjøbmand hadde behandlet ham som søn og jevnbyrdig, tat ham med ut og synt ham agtelse som om han var en født storkar og ikke bare ret og slet fisker og bondemand. Men saa hadde rigtignok Eiler Hundevart selv kveld og morgen signet sig med bønnen, som sikret ham yndest hos Gud og mennesker.

Mens Eiler var borte, kortet Barbro dagene med at faa gjort om gammelstuen til krambod. ^[156] Der var disk med mange skuffer, og hylderne opefter væggen var avdelt i rum, hvert til sit slags. Ved ene vinduet stod en høibenet skrivepult, arv efter farfaren, og en skindtrukken krakk var stillet til rette foran den. Der skulde den kloke, vakre manden hendes sitte og sysle med regnskapen sin.

Hun længtet værre end en ungmø, og den dag jægten ankret paa havnen, og hun hadde ham velberget hjemme hos sig igjen, satte hun et stort rødt kryds i almanakken, at dagen aldrig maatte gaa hende av minde.

Han pakket ut og han kalkulerte varerne og visste ikke hvad fot han stod paa av bare glæde over endelig at øine opnaaelig maal for sin higen og tragten efter at komme frem i verden. Begyndelsen var ringe; men den dag skulde komme, han sat som bygdens grommeste gjestgiver, saasandt som han hette Eiler Hundevart.

Barbro vanket til og fra. Hun hadde det travelt med husets mange gjøremaal; men hans glæde var hendes, og hun aatte ikke den ting i sit eie hun ikke av hele sit hjerte undte den unge, vakre manden sin.

[21]

^[157] Det var lys sommernat to uker senere. Blankt laa havet under disig himmel, og blank laa vandenens rad indefter Nykdalen.

Storvatnet paa flaten nærmest Raen spelte husene paa Nyke – hovedbølet og

de tre husmandsstuer med torvfjøset væg i væg med stuerøstet. Det speilte ogsaa de nakne, hompete strænder og himlens disige hvælv.

Kringlevatnet kvilte i næste avsats og bækken mellem det og Storvatnet var strid og dyp. Det speilte flytende fugl: lom, stokand og stormaaser, den glesne bjørkeskog rundt vandet og kjyr og gjæt som laa paa bredden og ørtet.

Skilt fra Kringlevatnet ved en stenet, kratgrodd bakke, en strimmel bløtlændt myr og en tør lyngmo laa Dalvatnet klos opunder de bratte græslier. Stupbrat ur delte mellem lierne, og øverst oppe paa fjeldets smale, nakne egg stod hundrevis av sau og glodde nedi dalen.

[158] En baat drev paa vandet og overskrævs paa midttoften sat Eiler Hundevart i skjorteærmer med en lang trøe og tømte ørret. Det hadde ikke været i hans tanke at dra ut paa fisketur før i kveldingen, da han pludselig blev grepen av slik brændbraa hug til at ta til Dalvatnet, at han næsten ikke orket oppebie det klokkeslæt, han med frelst samvittighet kunde stænge kramboden og plukke frem redskapen sin.

«Æg trur du maser for dit korte liv, Eiler,» sa Barbro, hun kom fra stabburet med smørkjernen og saa manden sin ifærd med at fæste taum paa stortrøen. Han tænkte nu vel aldrig dra paa fiske i nat?

Jo, han vilde til dalen. Hadde trang til at røre kroppen efter al stillestaaen paa buen.

Barbro som mente det blev stuslig nattens tider oppe i dalen, bad ham heller vente til en av tjenestgutterne kunde bli med ham. De var ute med seinoten nu, men overimorgen eller lørdagskvelden var de ledig. Selv var hun ikke god for at gaa saa langt.

Eiler lo av omsorgen hendes, han var ingen smaagut som trængte følge, og i kveld vilde han paa fisketur, hvad hun saa hadde at indvende.

Hun stod paa trappen og saa efter ham, [159] da han gik ned til vandet, og det sved i bringen hendes av saar ank over at han hadde hjerte til at gaa fra hende, nu de skulde ha elskovsstunden sin.

Han rodde Storvatnet uten at kjende et eneste nap. I Kringlevatnet fik han to

smaa kjører; men i Dalvatnet bet det kjapt, og seksten lubne fjeldørret laa alt i nævermeisen.

Det nappet igjen; og da han lutet sig over ripen for at greie med snøret, saa han gjennom vandet, som klart speilte fjeldet og himlen, en jente staa og vinke. Og det som mere var, han drog straks kjendsel paa hende. Han glemte dra ind fisken, saa op og ropte:

«E det dæg, Kima?»

«Ja,» svarte jenten med høi, lys røst.

Hvad gjorde hun der oppe paa eggen?

Hun saa om sauene deres. Der var nogen som ikke hadde lammet, da de slap dem.

Saa ... var det det.

Han løftet fisken ind og rodde nogen tak nærmere land. Hun stod som en støtte mot himlen og stirret ned paa ham, og jevnbredd hende stod sau i sau og la øret efter lyden.

Han kvilte paa aarerne. Hadde hun fundet sau?

«Ja!»

Kunde hun ikke komme ned til ham. Han ^[160] vilde gjerne hilse paa hende og høre hvordan de hadde det indpaa Eidet, og om kirken snart var færdig.

«Æg kjem straks.» – Og fort satte hun nedefter lien. Snart gik hun tvekrøkt og klorte tak i græsset, snart samlet hun stakkene om sig og furte paa enden, traf hun krøttursti, sprang hun opreist, og de bare ben rørte knapt marken.

Han rodde tillands for at gaa hende imøte; men lien var bratt at gaa opimot, og han satte sig i græsset og bidde paa at hun kom til ham.

Het og andpusten naadde hun frem. Hun hadde konfirmationsstasen paa, men ikke støvlerne. – Det rosete silketørklæ var glidd av haaret og hang paa venstre akslen, og ytterstakken var brettet op bak.

«Signe møtet,» hilste hun blygt og satte sig i bakken.

«Sjøl signe møtet, og tak for du kom ned til mæg.»

«Ikkje noget og takke for,» sa hun og plukket græsrusk av stakken, mens hjertet hamret av glæde over at sitte ham nær.

De par maaneder, siden Auen Paalsa spandet over hende, hadde git hende kjøt paa benene. Men for Eiler Hundevart, som ^[161] til daglig hadde Barbros trivelige krop for øiet, var hun spinkel som et skrøpelig rør. Han skjønnte ikke hvor han hadde været henne med tanken sin, dengang han syntes Kima var styg. – Bent frem vakker var hun med den brune, varme løden og det kulsvarte haaret. Bare bitte litet grannet for tynd kanskje, ellers hadde han ikke noget at utsætte paa hende.

Hadde hun været syk siden hun var blit saa mager, spurte han.

Var hun mager! lo Kima, og ansigtet hendes tindret av lykken hun kjendte ved at han la merke til hvordan hun saa ut. Nei da skulde han ha set hende i vinter og i vaar, før Auen Paalsa gjorde aat ved hende. – Da var hun første mager.

Han skubbet sig nærmere og fattet om anklen hendes med et raskt grep.

«Sei mæg det, Kima, ka e det som ha feilt dæg?» bad han mykt.

Hun saa ham troskyldig ind i øinene: «Æg feila ikkje nokke nu, ser du vel. Men i vinter blødde hjertet met av længsel ette dæg.»

«Kima,» mumlet han, og gjemte hende indved barmen sin.

[22]

^[162] Fugl trillet og sang hele dalen over, og dugg blinket i glans av aarle sol, da Kima langsomt kravlet op lien.

Paa øverste kammen stanset hun for at svale sig i morgenkjølen og for at faa et siste glimt av Eiler Hundevart, inden hun la paa sprang benveien efter heien.

Hun hadde braatt om og maatte være hjemme og i seng, før forældrene vaaknet.

Der rodde han over Kringlevatnet, og aareslagene klang lydt op til hende i den klare, stille luft. Solen skinte paa vandet, og skjorteærmerne hans lyste snedrivende hvite, og det glitret i aarebladene hvergang han løftet dem.

Der naadde han vassenden. Han trak baaten paa land, bandt den og sprang bakken nedover til Storvatnet, og skogen gjemte ham – – –

Hun lo lydløst og presset hænderne mot ^[163] bringen. Nei, at han var glad i hende, han som var saa fin og klok og rik og grom og aatte krambod! Han sa han vilde ta med til hende et pent natttrøitøi og et nydelig brunt perleband næste fredag, for de hadde blit enige om at møtes til samme tid og paa samme sted som i kveld. Hun vaagde godt syne moren stasen, og si, hun hadde faat den av en glunt, hun var venner med. Det var halve moroen med en friergave at syne den frem; og moren var blit saa snild og omtænksom, siden Kima var syk, og føiet hende i alt, saa hun vilde ikke grave og spørre om hvem gutten var.

«... Guldhøna mi, perledokka mi, kaldte han mæg,» næsten sang hun, og øinene fløt fulde, mens hun andægtig levde lykkestunden om igjen. Rundt hende laa og stod sau, ryper kaklet paa ungeflokken, som yr av sol og dag vimset mellem mos og veirslaat lyng, heilo fløitet, og steinsmut trippet og flakset saa nær den vaagde komme og glyttet nyfiken paa jenten som urørlig stod og glodde ned i dalen.

... Der rodde han Storvatnet, og nu varte det ikke lang stunden, før han var hjemme hos sig selv.

«Eiler, ser du mæg?» snakket hun høit, og steinsmutteren fløi skvetten til næste knaus.

^[164] Han sa de maatte være forsiktig, at ingen fik noget at si – – – Gud inderlig velsigne ham, trodde han, hun vilde nævne til en levende sjæl, det de hadde hat fore sig i nat. Det var ikke nogen synd, alle gjorde det samme, bare de turde slippe sig til.

En graa sau med to svarte, nyfødte lam efter sig skilte lag fra flokken og råk bort til jenten og gnugget kjendt snuten mot kjolestakken hendes. Hun kvap og saa paa den.

«Nei trur æg ikkje det e du, Gaasa, som vil syn frem lamman dine,» ropte hun glad, hev sig paa knæ og slog armen om halsen paa sauene og klødde den paa kjaken og bak øret.

Og jenten stirret paa sit eget billede i det blaasvarte dyreøie og syntes pludselig hun maatte nævne sin lykke for et levende væsen.

«Aa Gaasa, kjære, snille, pene, vakre sauene min, tel dæg kan æg sei det trygt, for du slaidra ikkje. Veit du, han Eiler Hundevart ha kjæla mæg i nat.»

[23]

[165] Paa hoselæst listet Eiler Hundevart til sengkammerset, aapnet lydløst døren og smatt ind. Barbro laa tyk og fornøiet og sov med aapen mund og hænderne korslagt over brystet. Hun hadde skiftet rent paa sengen og sig selv og pyntet sig med natkappe med en rynket strimmel rundt kanten. Men trods stasen saa Eiler for første gang siden han var blit gift mand at konen hans var vissen i ansigtshuden som en næpe om vaaren og manglet to tænder i fremmundten.

Da han lettet paa overdynen og stak sig ned ved siden av hende, vaaknet hun og skottet til klokken i kroken. Den manglet syv minutter i halv tre.

Han blev længe, fik han fisk?

Jo han hadde faat seksten med smaate og stort, mumlet han nummen i mælet og snudde ryggen til hende. Om litt sov han.

[166] Men Barbro laa vaaken og utkvilt og suget begjærlig den friske em av skog og kjølig nat som hang ved ham. Vorherre være tak og pris at Eiler var velberget hos hende igjen. Hun hadde hat saanne vonde fornemmelser av ondt som hang over hende, før hun sovnet.

Eiler sov længe den morgen som fulgte, og da han vaaknet, var han uggen og ute av lag. Paa kjøkkenet stod Barbro bøid over deigtruget og knadde lefser, da han kom ut, og stakken stubbet bak saa leggene syntes til knæhasen.

Jøs, for tømmerstokker, fór det gjennom ham, og han mindtes med velbehag Kimas spinkle ankel, han med lethet kunde ta om. Men han skjøv mindet fra sig. Ikke kunde Barbro stakkar, gjøre ved, hun var drug som kvindfolk flest i hendes alder, og sisst av alle trængte han haane hende. Svært snild var hun og let at bo i hus med, og en staselig kjærring at syne frem for almuen paa kirkebakken. Han vilde set den kar – ungar eller enkemand – som ikke hadde grepet til med begge næver, naar Barbro Zidselle Fhyn forringet sin mund til at be ham bli sin.

[167] ... Dag fulgte nat og nat fulgte dag, og der var snart ikke den ting ved Barbro, Eiler ikke stirret sig lei paa: Det farveløse haaret, fregnerne og den druge midje. Hun rugget i hofterne, naar hun gik, og barmen disset. Men Kima hadde faste smaa patter, han kunde gjemme med sin haand, og hun var svai som en vidje – – –

Men var dagene vonde, nätterne blev hundrede ganger værre.

Gods og timelig velvære hadde Barbro skjænket Eiler Hundevart til overflod, og til gjengjæld krævde hun sin fulde ret av ham som egtemand. Men fandtes der monstro bitrere til for en kar end være mand for den kvinde han stygget ved. – En snakket om voldtægt mot kvinder, som om der ikke kunde øves det samme mot mænd. Det han maatte nøie sig ved nu, var mindst likesaa ilde, det var raa vold mot naturen.

Og ikke hadde han sanset før nu, at hendes graadige krop paa disse faa maaneder de hadde været sammen, hadde suget hans manddoms kraft, saa han var blit mager og huløiet og skjælv paa haanden som en olding.

Men hun *var* konen hans, og intet uten døden kunde skille ham av med hende. Han [168] tvang sig til at være venlig og late som om alt var vel og bra.

Og Barbro ørsket i livsrusen og sanset ikke andet end sin egen umættelige lykketrang som maatte passes og fôres, for det var for hende livet.

[24]

[169] Den tid Eiler var i Trondhjem, hadde han læst bøker om guder og vikinger og tapre helter. – Der stod ogsaa noget om et deilig land de kaldte Grækenland. Bøkerne var paa svensk og han hadde det vanskelig for at skjønne alle ordene; men det fik han da ut av det han læste: at kjærligheten det var en kostelig gudegave, en pligtet værne om, saa ikke onde mennesker kom og skilte de elskende ad og knuste deres hjerter.

Et vers hadde han skrevet av og gjemt, for det var vakkert. Og siden han blev glad i Kima, læste han det ofte:

Då kommer vår käriek med tysta fjät
och odödlig kyss han oss skänker.
Då varder forlåtet den man som grät.
Skam den som illa tänker.

Han elsket Kima og kunde aldrig faa hende til brud her hjemme. Men hadde han make til skib en av sjøkongerne i boken aatte, vilde [170] han ta sin mø og flygte med hende langt, langt uti den vide verden.

Ja til Grækenlands skjønne øer vilde han reise. Der var ikke vinter og frost som i det kolde nord, skogen stod herlig grøn aaret rundt og trærne bar spiselige frugter som i paradisetts have og jorden korn til overflod. For et liv de kunde leve der, uten sorg og angst for at gjøre andre ondt.

Kima var selv som en fager roseblomme. Som en doggfrisk ros var hun, som der stod i bøkerne. Og den rosen var hans.

*

Torsdag aften ved sengetid stod Eiler Hundevart paa korsveien. Han vendte ansigtet mot havet, som svartnet i vestenstorm og med klar fast røst kaldte han:

Lucifer Ac Ac Ac.

[25]

[171] Kima kom først til møtestedet.

Idag var hun i lerretstrøie og gaabortstakk, for konfirmationskjolen hadde slitt sørgelig ilde sisst hun hadde den paa, og faat en flære bak. Nu hang kjolen vel forvart i kammerset indenfor stuen, og moren hadde strengelig forbudt hende røre den uten til kirkebruk høitidshelgene.

Hun gjemte sig mellem nogen svære stener nede ved vandet og holdt utkik efter Eiler; og pulsen hamret og kroppen glødde til møtet med ham hun bar hjerte for. Langt borte ved andre enden av vandet fik hun øie paa ham. Han gik fort og glante paa lien og saa ikke hende der hun sat gjemt.

«Ho,» hauket hun, vinket med haanden og sprang imot ham det fortteste benene vilde bære.

... Han slap ikke fra før, hadde hun ventet? Til Barbro sa han, han vilde hente hesten for [172] at faa hjem noget ved de hadde ved Storvatnet, og han turde ikke bli hos hende saa længe som sisst.

Kima likte ikke det utidige jag som var over ham, og ansigtet hendes trak mot graat. [n3](#)

Var hun til plage, kunde hun gaa med det samme.

Toska, bet han i, trodde hun kanskje det var moro for ham at gaa fra hende. Hun skulde vite, hvor han stundet efter at faa være sammen med hende støtt.

«Gjær du det!» sa hun glad og slog armene om ham. Men han fridde sig lempelig ut av favntaket og satte sig med hende paa knæet i ly av et vierkjærr, for det blaaste surt og blev kjølig for ham som var varm av turen.

... Det var noget han vilde si hende; men først maatte hun love dyrt og hellig ikke at misforstaa, for han *var* glad i hende. Han hadde svoret ved sig selv ikke at

røre hende, før han hadde hende velberget ombord paa skibet sit – Det skulde ikke vare længe, og hun fik være taalmodig og stole paa ham. – Og i bøgerne, han hadde læst, gik det for sig paa den maaten.

Kima glante fælen. Hvad i alverden var dette for tullsnak, skulde de ikke kyskes og kjæle og ha det godt, naar de holdt av hverandre.

[173] «Ka e det for toskeri, som staar i de bøgerne, du læs i,» sa hun næsten paa graaten. «Vi bruka det ikkje sollessan hos os.»

«Hyste, Kima, en maa vel bli den første, og staar det i bøgerne, maa det være sandt, om ikkje vi forstaar det. Men ka sei du om det at æg har et fint skib?

Skibet? Det hadde hun rent glemmt. Naar kom det, og hvor hadde han det nu? Var det stort? Var det pent? spørmaalene faldt tæt, men selve den ting at han aatte skib, forundret hende ikke det bæss. Han var Eiler Hundevart og formaadde alt.

Det laa i havn sørpaa, men var ventendes hit om en tre ukers tid. Og nu spurte han hende for alvor. Var hun villig at bli med ham ut i den vide verden, siden skjæbnen hadde negtet ham den lykke at gjøre hende til sin brud her hjemme, hvor de var kjendt?

Det lød saa høitidelig og sørgelig, at hun foldet hænderne som til en andagtsstund.

«Du veit æg vel, og æg skal være rede, naar du henter mæg. Men det blir tongt at skjelles fraa aille dem heime og fraa krøtturan.» Men kunde han skjønne og forstaa, at ingen eneste én hadde omtalt for hende, at Eiler aatte stort skib?

Ingen kjendte til det, og det var ikke [174] værddt, hun nævnte det heller. Men en rik, fornem herremand Eiler traf sammen med i Trondhjem, hadde forært ham skibet og penger attpaa, saa han trængte ikke ta med en tøddel av Barbro sin meddel, og det var han glad for. Kanske herremanden selv var ombord, naar skibet kom, hvis ikke, skulde han skikke hunden sin med til pant paa venskap.

Men – – Kima drog paa ordet, var det saa pent i den vide verden som her hjemme, og hvor hen skulde de reise.

Om det var penere end her, visste han ikke, og der var fuldt op med steder de

kunde reise til; men han for sin del vilde først til Grækenland. Der var det vakkert, for det stod der i bøkene.

Grækenland – det landet hadde hun aldrig hørt nævnt.

Men *han* visste om det, og folk, som hadde været der, sa trærne hang fulde av skjønne frugter net som i paradiset, og korn og potet og næpe vokste av sig selv uten at en trængte saa eller plante.

Var det langt derfra og til dit araberne bodde.

Ja, nei – – det vil si, han var ikke stø paa det. Hvorfor spurte hun om det?

En av de arbeidsmændene fra Lofoten, som nu ^[175] holdt paa at male kirken utvendig, hadde med sig en forunderlig bok, som hette «Den hellige Genoveva». Hadde Eiler læst den?

Nei.

Ikke hørt gjetet den heller?

«Nei, men fortæl ka den handla om, du saa veit det.»

Hun sat i lyngen ved siden av ham og dyttet stakken om benene, for det *var* kjølig, og fort ramset hun det hun mindtes av det hun hadde læst om greven som var gift med en jomfru av Brabrant. De elsket hinanden inderlig, men greven maatte drage i krig mot araberne og overlate sin elskede grevinde til tjenernes og hushovmesterens omsorg.

Men hushovmesteren var et stort naut av en fyr og vilde forføre grevinden. Men hun var fast i kjærligheten til greven, og da han ingen vei kom med hende, anklaget han hende for utroskap med kokken.

Nok om det, de blev begge kastet i fængsel og der fødte grevinden en søn. Men Eiler kunde tænke, at hushovmesteren var saa fæl, at han negtet hende barnklær og daab til sønnen sin. Saa døpt hun ham sjøl i en vasskvætt og kaldte ham Smerterik. Og bad nat og dag til Gud om hjælp.

Men hushovmesteren la ondt for grevinden ^[176] og skreiv til greven at barne hadde hun hat med kokken. Og greven befalte at de skulde dræpes. Kokken fik forgift, og grevinden og Smerterik blev ført ut i en stor skog for at halshugges. – Men Gud laga det slik, at tjeneren, som skulde gjøre det, sparte hendes liv, mot at

hun svor paa at hun aldrig skulde vise sig paa slottet.

«Men kolsen gjek det sian, sei det fort, for æg maa snart gaa fraa dæg.»

«De fandt ei hule og levde der, men de maatte ligge paa marken og spise røtter, og hver dag kom der en hind og gav Smerterik patte, og de var saa fattig at en sten kunde graate.»

Rørt rensset Kima stemmen.

Grevinden klaget sin nød for Gud, og han sendte hende dyrene i skogen til trøst. En dag kom der en ulv med et saueskind til Smerterik, det fik han til klær.

Mange aar derefter var greven paa jagt. Han saa en deilig hind han maatte ha fat i. Hinden sprang fore, og greven satte efter, og saa visste han ikke av før den smatt ind i en hule og blev borte.

Det var der Genoveva bodde. Hun hadde netop været syk, og hun var saa avpella, at det var umulig at kjende hende igjen.

[177] «Kem i gudsnavn e du?» sa greven. «Kom frem i lyset, saa æg kan faa sjaa dæg.»

«La mæg først faa laan kappa di,» sa hun. «Æg e et ærbart kvindfolk, men saa fattig, at æg ikkje eg klean paa kroppen.»

Ja, saa kjendte greven hende igjen og tok Smerterik og hende hjem til slottet, og alt blev godt. «Æg skal fortæl dæg det meir utførlig ombord paa skibet.»

«Det var en sørgelig historie,» sa Eiler, han var svært blank i øinene. «Men kain du forstaa dæg paa greven, som saa vellig fæsta lit tel det den skurken skreiv. Det vild' ikkje æg ha gjort.»

Kima klappet ham stolt paa trøieærmet.

«Du veit aille kain ikkje være saa gløgg som du,» sa hun glad og la kindet op til skulderen hans.

[26]

[178] Det var samme uken, som fjordingerne hentet alteret og prækestolen fra storsalen, at den kulsvarte magre finnebikkja første gang syntte sig paa Nyke. Sjølvfolket og tjenerne sat endda paa kjøkkenet og aat ferskfisk og lever, da den kom spaserende ind dørgløtten og luntet bent hen til Eiler Hundevart og tagg med høre fremlabben efter mat.

«Fys, vil han hut sæg, jag rækebikkja paa dør,» kommanderte Barbro og hyttet til hunden. Men Eiler sa den kunde bli, og la nogen beter fisk paa en ren tallerk og satte til dyret, som glefset i sig som hadde den ikke smakt mat paa mindst et aar.

«Skal du ikkje by den rømmekolle til fisken,» slengte Barbro potsk; hun likte daarlig, manden tedde sig sjøltraadig og gik utenom hendes vilje.

Han tænkte just gjøre det, gjønte Eiler, og før Barbro fik suk for sig, grep han rømkollbunken [179] ingen hadde spist av, og stillet den paa gulvet ved siden av den tømte tallerken.

Tjenestfolket lo av kaatheten, og Barbro lo hun med, og hentet en ny bunke fra melkerækken. Men i sit hjerte svor hun en dyr ed paa at saa sikkert som hun hette Barbro Zidselle Fhyn og var kone i sit eget hus, skulde bikkja smake sopelimen inden dagen var slut.

Men alt hun lurte og lokket, fik hun ikke fat i den. Hunden fulgte Eiler, der han gik og stod, og skulte ondt til Barbro; og før kvelden kom, hadde der grodd slik fælske i hende for ubestet, at hun knapt orket se til den kant den var, langt mindre lægge haand paa den.

Da de gik for at lægge sig, smatt den ind i sengkammerset og smøg under sengen.

Men da sa Barbro kort og myndig fra, at enten fik hun eller hunden forlate kammerset.

«I træng ikkje anstreng jær, æg skal gaa sjøl,» sa Eiler og gik til kammerset ved siden av. Der stod ungarssengen hans, og paaklædt hev han sig nedpaa og brettet snippen av overbredslet om skulderen og ansigtet, næsten glad ved at slippe kvile med Barbro.

Hun kom efter.

Hvad var det som plaget ham, suttret hun, han skjønte da vel det ikke var ham, men ^[180] hunden hun ikke orket ha inde hos sig. Der fulgte ondt med den, hun kjendte det tydelig. Men kunde han ikke være snild og lægge sig der han var vant, tagg hun ydmyg og nappet i overbredslet.

«Hunden blir med,» hugg han bisk.

«Nei, Eiler, gudforlate mæg om æg tør. Sjaa paa den, der den staar færdig til at fare i mæg. Ser du auan? de gnistra som glør, og sjaa klørn. Aa jøie mæg, æg trur æg daana og døir, ser du ikkje, det e han Meisk!» hylte hun vetskræmt og slamret døren i laas efter sig.

Eiler hev overbredslet og glodde paa dyret. Han hadde staat i den faste tro, at det var han Perkel hans Nila paa Eidet, og for Kimas skyld hadde han tedd sig venlig mot den. Men nu saa han, det var en viss anden mand i liknelset hans Perkel, som kom for at tjene ham.

Han hadde tænkt sig aabenbarelsen hundre ganger værre, og tredje torsdagsaften, han skulde til korsveien for at undertegne kontrakten, hadde modet forlatt ham, saa han ikke for alt i verden vaagde staa ansigt til ansigt med Hinmanden.

Derfor var det, han rispet sig i lillefingeren og skrev navnet sit med blod paa et passe stort papir og la det under en sten, sikker paa ^[181] at Fanden vilde prente kontrakten og syne sig for ham i den skikkelse han selv fandt høveligst.

Besst at ta kommandoen straks og ikke late ræd. «Læg sæg,» truet han lavt. «Du kain bære vaage skræmme livet av ho Kima, som du nu har gjort det med ho Barbro, saa skal du faa smake tampen, din dævel.»

Hunden gliste med kjæften, som om den lo, og la sig flat med snuten paa fremlabberne at nidstirre paa ham.

Eiler likte ikke blikket, han blev kvalm av det og snudde sig mot væggen. Nu kunde han faa skib og guld og alverdens herlighed; men han gadd ikke be om det, før han var blit bedre vant til følgesvenden sin.

Ute høljet regnet, saa det smaldt i marken, og gjennem panlingen hørte han Barbro be med høi stemme:

Sjaa hit, jomfru Marja!
sjaa mine ynker,
sjaa mine saar,
sjaa kor æg verk,
sjaa kor æg blør,
blør mine hænder,
blør mine føtter,
blør met saar i mi side.
Med torneriset e æg klængt,
med tornespiker e æg hængt.
Nu e aille sjæle a helvette løist.
[182] Nu e mit hjerte i tusende støkker knøist.
Ammen, i Jessu velsignede namn, ammen.

Barbro Zidselle Fhyn bad ikke ofte, men naar det skedde, skedde det av hele hendes hjerte og hele hendes sind. Hunden fôr hylende paa dør, og Eiler Hundevart sovnet i ungarssengen sin med en saar ank av at ha øvd uret mot hende.

[27]

[183] Det var rikt seifiske den sommeren, og dunger med slo og fiskehoder laa og raatnet i fjæren og mellem rorboderne, og forpestet luften med stank. Millioner av fluer summet paa avfaldsdungerne, og mark kravlet og krøp.

Saa kom regnet. Det varte ved uavbrutt i fem døgn og da begyndte sotten. Somme sa den kom med væten, men nogen sa det var den svarte rækerbikkja paa Nyke som kom med den. Og de som det sa, skydde Eiler Hundevart og kramboden hans værre end alt ondt.

I tredje hvert hus laa en syk og ynket og ørsket i feber og pine. Men den første som strøk med, var Dannel Borkenhagen, store sterke manden, og Barbro Zidselle Fhyn fulgte like efter.

Hun var i Vaagen og klædte Dannel Borkenhagen som lik, og da de la ham i kisten, maalte hun fotsaalerne hans mot handloven ^[184] sin, og saa da at høre foten var længst. Det blev altsaa et kvindemenneske, han fik til følge; men litet ante hverken hun eller de andre som var tilstede, det skulde bli hende selv.

Da hun kom hjem, var hun sturen og tok til graaten, da Eiler spurte om hun var laak. Han stelte om hende, hentet en dram og vilde ha hende til at lægge sig straks, men hun blev oppe til vanlig sengetid.

Før hun sovnet, bad hun om at faa ligge i armkroken hans, og Eiler aatte ikke hjerte til at negte hende den trøsten. Hun var vemodig og nedfor, og han hadde sat sig fore at være venlig mot hende den stunden, de hadde at være sammen – Svært længe blev det ikke, for til gebursdagen sin den attende august klokken tolv høgstdags hadde han bedt han Meisk skaffe sig skib. Det skulde komme opunder land og flage efter lods, og selv vilde Eiler ligge utpaa det kløkkeslættet, saa ingen trængte undre sig over at netop *han* blev med.

Kima vilde han ta ombord paa et øde sted efter nærmere avtale og ikke hente hende paa Eidet, som først var bestemt.

Da Eiler vaaknet, var Barbro uten sans og samling. Han stelte om hende og gav hende av den sottomedicinen hun selv brukte dele ut til syke. Det var fem draaper enebærolje, fem ^[185] draaper balsom og fem draaper salvie i en dram kokhett franskbrændevin.

Men sitte over hende nat og dag orket han ikke. Han kunde bli smittet, han med, og forlise sin sjæl og krop til Fanden, før han hadde høstet ringeste utbytte av kontrakten, og den glæden undte han ikke han Meisk.

... Der ruget stor gru over været; en og anden snakket om at fare til Vaagan i Lofoten og spørre doktoren tilraads. Men det var mange mil dit, og ingen vilde være den første til at ta bryderi og utgifter med en slik tur, og kanskje han ikke engang var at træffe, naar de kom. Vorherre raadde jo for livet, og der døde ikke flere end han bestemte, enten saa doktoren blev spurt tilraads eller ikke.

Men enken efter han Dannel Borkenhagen, som hadde mistet manden sin under sotten og nu saa alle tre baansungerne tæres av plagen, orket ikke slaa sig tiltaals med den trøsten. Hun skicket tjenestdrenge sin med stor sending til Smed-Lisbet paa Møkland og bad hende for gudsskyld komme og læse «sottoran» over de syke smaa krypene hendes – De var for unge og for dyrebare at miste.

Smed-Lisbet paa Møkland var et aparte kvindfolk. Far hendes var en omvankende islandsk ^[186] student og moren en husjomfru av bedremands slegt.

Nogen aar av sin ungdom tilbragte Lisbet i huset hos gamlepresten paa Øksnes. Hun blev med barn, og for at skjule skammen, giftet presten hende med den rike, gjerrige tilaars komne smeden paa Møkland, og gav Lisbet i brudegave de to bismerpund og seks mærker jord, han selv aatte i gaarden.

Barnet døde før det blev født til verden. Der kom ikke flere, og Lisbet slet aarenes ensformige gru hos den mand, hun var overlatt som et andet stykke bufæ.

Blandt arvelodden efter moren var nogen gamle folkemedicinske opskrifter islændingen hadde glemt efter sig, og for at døve savnet av den lykke hun aldrig kunde naa, gav hun sig til at doktorere paa folk og fæ og vandt stor tiltro.

... Hele Vaagen visste at Smed-Lisbet var budsendt, og spændingen økte som dagen skred. Magtet hun stanse sotten, eller i det mindste skaffe lindring for dem som led? Og hadde det ikke været fornuftigere at hente Auen Paalsa. Han var finn og aatte kundskap om det skjulte.

Kvinder og barn skiftet om at holde utkik, og litt før nonstid øinet de hende paa stien ^[187] under Bratturen. Hun gik fort, og bak hende kom gutten med bommen, der hun gjemte alle remedierne sine.

Der laa baat færdig at sætte hende over havnen, og fra støen og op til buset hans avdøde Dannel Borkenhagen stod der tæt med folk og kopte.

Smed-Lisbet less ikke se dem. Hun bar graa kordes kjole, sort uldkast med roser i hjørnerne og sirtses kysehat utenpaa strimmelhuen. Forøvrig var hun liten av korpus, ilter i fakterne og svært streng i «sjunet», saa ingen ubedt vaagde snakke til *hende*.

Paa trappehellen møtte enken og ledte Smed-Lisbet ved haanden ind i sorgen og motgangens hus, og nogen faa av de dristigste i hopen smatt efter ind i gangen.

*

I kammerset ved siden av kjøkkenet laa de tre syke smaabarn. Huløiet og graablek var de med sort skorpe paa lepperne. Gamlemoderen, mor til han avdøde Dannel Borkenhagen, gik fra seng til seng og lædsket de tørreⁿ⁴ munde med sukkervand av en forgyldt kontorkop. Men endda barnene visste Smed-Lisbet var paa stuen, aatte de ikke kræfter at te sig det granne opspilt.

Døren gik op. Foran kom Smed-Lisbet ^[188] med en gul pose paa armen og en stutt jerntén med en dott hør i høire næven.

Efter kom enken med et tændt lys og bak hende i døraapningen myldret hode ved hode.

Smed-Lisbet skred strunk til den første seng, tændte dotten, svang den over barnet og sang med skinger røst:

Jeg maner dig sott med samme ord
som Gud skapte himmel og jord.

Jeg maner dig sott med samme ord
som Jesus skapte sit kjøt og blod.

Far ut av kjøt, far ut av bein.

Far ind i stok, far ind i stein,

Far til helved om du vil.

«Ammen, evighet i herlighet og kraft og dit er riket, ti ondt fra os frels, men fristelse uti os ikke led, skyldnere vore forlate vi som skyld vor os forlat, og brød

daglige vort os giv, himlen i er han som jorden paa vilje din vorde, riket dit tilkomme, navn dit vorde hellig, himmelen i er som du vor fader.»

For hver seng tændte hun ny hørdott, men sang de samme ord. – Det oste svidd, røken snev tæt og ungerne nøs og snappet efter luft.

«Jesus velsigne baane,» sa gamlemoderen, hvergang en av ungerne nøs, og ordene lød sagte og inderlig midt opi den skingre sang.

[189] Men i den selvsamme stund, da Smed-Lisbet mante sotten væk fra baansungerne til enken efter han salig avdøde Dannel Borkenhagen, opgav Barbro Zidselle Fhyn aanden. Ingen stod hos hende i hendes sidste stund, for tjenerne var ute og kopte paa Smed-Lisbet, og Eiler Hundevart laa paa sengen i andre kammerset og var ikke god for at staa paa føtterne.

En mager svart finnehund laa paa gulvet foran sengen med snuten mot forlabberne og nidglodde paa ham.

[28]

[190] Nils-Johanna og Kima hadde det brændtravelt med at fli huset til kirkeindvielsen, som skulde være paa søndag som kom.

Det krævde ikke liten omtanke at faa alt i orden saa omkalfatret der skulde bli. Kammerset hadde Jochum Telman tinget til soverum for sig og fruen, saa der maatte sengklærne bankes og luftes og nyt senegræs lægges i sengbunden. Hun var streng og svært nøie paa det «ho sjøl», og naade Nils-Johanna, om det skedde, at prestefolket fik «bet» paa sig i hendes hus. – Det blev et fælt opgjør.

Stuen og kjøkkenet hadde storkarene i Hovden lagt beslag paa. Der skulde der hænges gardiner for vinduerne og slaaes op bord og bænker og disked op med alskens godt spiselig til ære for dagen og den høie geistlighet. Der var alt kommet

et par digre kasser med krustøi og vin og hvad det nu var alt sammen.

[191] Torvskjaaen vilde Nila gjøre om til krambod og staa der og sælge brændevin og tobak og smørkringler, og i kaarstuen hos Synev fik alle som vilde lov til at koke sig kaffe.

Om det saa var laaven, var den sopet og sandstrødd, at almuen kunde ha et indsmætt i tilfælde av regn.

Alslags pen lyng, roseblommer og kraakefot laa i haug borte ved kirken. Der sat ungdommen fra de nærmeste gaardene kveld efter kveld og bandt kranser og la dem i vand i en stor balje, at kransene ikke skulde visne inden lørdag, da den store pynting av kirken skulde foregaa.

Men bispen og prosten, de skulde sove paa Rise hos Joen Rask; saa Joen Rask sin Sara fik da noget at ta hænder i hun med, som maatte hyse og lage aftens og frokostmat til de fornemme herrer.

Mens travelheten var som aller værst og der bare var litt av dagen og snaue natten igjen til lørdagen, bares der bud og tidende til gaards fra Nyke, at Barbro var vandret og Eiler Hundevart syk og pratet i ørsken om at Fanden vilde hente ham.

Et par timer senere fik de grundigere besked. Kima var ifærd med at vaske taket paa kjøkkenet, da gutten som hadde fulgt [192] Smed-Lisbet tilbake til Møkland, kom indom og bad om en skvæt drikke. Nils-Johanna satte frem en rømkollbunke, og mens han aat, berettet han utførlig om al elendigheten i Vaagen og paa Nyke. Og om den svarte bikkja, og han Eiler Hundevart, armingen, som laa i feber og indbilte sig han hadde forskrevet sig til han Meisk.

Kima slap vaskekluten, strøk ut i bislaget og ropte: «Mor kom hit.»

Hvad var det hun vilde? spurte moren brydd, hun var ifærd med at glatte putetræk, men slap manglebrettet og svinset ut til datteren.

«Mor,» sa Kima, og grep hende rundt armen med begge næver og ansigtet hendes var gustnet av angst, «æg maa tel han Eiler Hundevart paa timen, og passe ham mens han e syk.»

«Har du møst vettet, jente! E det nu tid tel at forlate huset, som her ser ut? –

Kom lat os spørr han far din, og høir ka han sei.»

De fortet til skjaaen, der Nila stod og spikret sammen bord til kramboddisk, og moren fremla Kimas urimelige forlangende til hans avgjørelse.

«Han Eiler legg og døir, lat mæg faa lov far,» tagg jenten aldeles utom sig av sorg for ham hun var glad i.

[193] Nila saa fra datteren til konen og tilbake paa datteren. Han husket en fager Jonsokkveld for godt og vel sytten aar tilbake, da en ung jente kløv folkehopen og midt for alles aasyn la armene om halsen hans. Som Kima stod der fast bestemt paa at sætte viljen sin igjennem, lignet hun moren, slik hun var den stunden, og mildt sa han:

«Lat hende gaa, Johannamor. Æg skal hjelp dæg aa vask kjøkkenet, bære æg blir ferdig med desken her.»

[29]

[194] To døgn og noget paa det tredje hadde Eiler Hundevart ligget i sotten. Folk skydde ham for hundens skyld; den var ikke til at rikke fra sengen, og den eneste som vaagde se om ham, var en av husmandskonerne, som slang til og fra. Men meste tiden laa han alene.

Han hadde det vondt. – – Men værre end smerten, sykdommen voldte, var angsten for at dø. Han vilde ikke, han maatte ikke dø. Ikke *nu*, han hadde saa meget ulevd og Barbro var vandret – – –

Fare til verdens ende og gifte sig med Kima, som han før hadde tænkt, trængte han ikke nu. Fik han leve, kunde de jo gjøre det her; han var fri og aatte gods og guld, og han vilde beflitte sig paa at bli et ordentlig menneske.

Men nei, der var ikke haab og redning for ham. Der sat Fanden og snikte paa sjælen, og gjennem evigheters evighet skulde hans ^[195] arme sjæl og krop pines og stekes i helvedes pøl – – «Aa Gud, koffer tellot du mæg aa forskjertse min sjæl! Aa Gud, du e grusom,» skrek han og spjæret og slet i overbredslet. Og hunden ulte omkap med ham og krafset paa sengekanten med kvasse klør.

Slik fandt Kima ham. «Hut!» sa hun og trampet i gulvet til bikkja, som knurret og viste tænder. «Hut, sei æg!» skrek hun morskere, gik tæt hen til den, og grep den i nakken. Den skalv under grepet, stak halen mellem benene og strøk paa dør.

Saa hentet hun lunkent vand og vasket skorpen av lepperne paa ham hun hadde kjær, og blandet sukkervand og lædsket den tørre tunge og sat hos ham med haanden hans i sin til han blev rolig og døde hen. Herre Jesus, hvor han var skræmt og utpint at se paa.

Han døde og ørsket og døde igjen til næste eftermiddag. Da kjendte han hende pludselig, og et smil lyste op i hans pinte ansigt. Var *hun* her?

Ja, hun var kommen for at sitte hos ham til han blev frisk, forklarte hun og klappet ham paa haanden.

«Æg blir ailler fresk,» jamret han og svetten spratt i store draaper over panden og rundt munden.

^[196] «Jau vest blir du fresk,» sa hun tryg, og kysset ham paa panden, men tørket straks den ramme saltsmaken væk fra munden sin.

«Aa, du veit ikkje ka æg ha gjort, du Kima. Æg ha sælt sjæla mi tel han Tykje. Der sett han og snik paa dein. Ser du han ikkje?»

«Nei, kor helst?»

Eiler lettet hodet fra puten og gløttet efter hunden. Den brukte ligge foran sengen, forklarte han mat og ség nedpaa og sluttet øielokkene.

Mente han den svarte bikkja som lignet han Perkel, vilde hun bare fortælle, at den rakkeren skysset hun ut straks hun kom i gaar kveld.

Lystret han hende?

Ja, paa flekken. Den hadde ikke vist sig siden.

«Kima mi, kain du frels mæg?» ropte han og fattet om haanden hendes.

«Fortæl mæg ailt, e du snild. De e ikkje nokke som e umulig for dein som e gla i en, saan som æg e gla i dæg.»

Og Eiler skriftet hende sandt og oprigtig det som var foregaat med ham fra den stund, han fandt Svarteboken under klædet paa alteret og til nu han laa her en synder forstøtt av Gud.

[197] «Men du skull ikkje ha forskrevve dæg,» hulket Kima, «for kristenfolkets¹⁵ helvete, det e saa fælt. Og penga og gods og ære det aatte du jo før.»

Eiler stønnet saart. Det var ikke for penger og gods han hadde solgt sin sjæl. Men hun hadde ikke prøvd, hvordan det smakte en mand at være i seng nat efter nat med konen sin, naar hjerte og hug var hos en anden. Forlate hans blodige synd, tænkte han ikke mangel en gang, naar Barbro krævede ham, at helvede kunde ikke være stort værre. Og – – Ja saa var der ikke mere at si – Han løste han Meisk for at faa skibet, saa *de* kunde faa være sammen, som holdt av hverandre.

«Vær ikkje fortura, Eiler, der skal findes raad tel at faa løist dæg.» Ja, nu husket hun tydelig, at han gammel Anders Andersa sa engang til far hendes, de sat og snakket sammen, at hadde nogen forskrevet sig, og bar kontrakten til kirken og la den paa alteret, saa gjaldt den ikke længer, for Gud var sterkere end Fan, sa han gammel Anders Andersa.

«Vil du æg skal fly i vegen med din?»

Han Meisk hadde den i forvaring.

Men Eiler sa ista der var gjenpart av den i Svarteboka. Kunde hun ikke faa den? [198] «Æg skal spreng saa fort saa fort. Og du skal bli frelst.»

«Vil du det, Kima?»

«Vest vil æg det. Kor har du boka?»

Den laa paa bunden av færdeskisten, der stod borte ved vinduet, og nøklen laa

i lommen paa den buksen som hang ved ovnen.

Boken fandt hun, der han sa den laa, og puttet den paa barmen indenfor kjolelivet og hegtet igjen. Saa stirret hun rundt, som savnet hun noget, sprang ind i andre kammerset, ut paa stuen, gjennom gangen til storstuen. Der laa Barbro lik, og Bibelen laa paa et litet bord mellem to utændte lys ved hodegjærdet.

Kima fattet om «Skriften» med begge hænder, holdt den op for ansigtet av den døde, neiet og sa bønlig:

«I faar virkelig undskyl at æg tar den fra Jær; men han Eiler træng den meir end I gjær, og han maa ha den.»

Og fort løp hun tilbake og la «Skriften» i sengen til ham.

«Pas endelig paa den mens æg e borte,» formante hun. «Og saa faar du ha farvel; og kors i Guds namn,» la hun til og slog korstegnet over ham, slik hun de utallige ganger hadde set moren signe Elle Sjurine mot de underjordiske og andet ondt trollpakk.

[30]

[199] Regnet hadde git sig, det blaaste friskt fra øst og himmelen var klar, da Jochum Telman og Margrete, konen hans, kom fra Rise. De hadde fulgt bispen og prosten dit og spist aftens sammen med dem og sittet og pratet i godt lag. Men endda det var svært sent og næsten nat, vilde de kaste et blik ind i kirken og se om alt var i orden til morgendagen. Utvendig var den bordklædt og rødmalt, og Jochum Telman saa til sin sorg, at den lignet mere en laave nu, end da den bare var tjærebræd paa naken tømmervæg.

Han hentet nøklen paa knaggen i stuen der klokkeren hadde hængt den, og laaste op døren.

Der var skumt inde mot den lyse sommernat utenfor, og det lugtet friskt av nyhakket brisk, som var strødd overalt paa det hvitskurte gulv.

Rundt prækestolen og i koret hang lyngkranser i bugt og ring, spredte smaa roseblommer, [200] baade strandrose og kattelabb og prestekrave og smørblom, lyste op i det grønne, og paa alterets snehvite duk skinnet de hellige kar. Det umalte midtfelt i altertavlen hadde faat indfældt to nye bord, og der hang frelseren paa korsets træ, og Moses og Aron stod paa sine hylder til høire og venstre for korset.

De stanset i koret og saa da at der var hængt kranser paa lækteret over indgangen. Skulde de ikke gaa dit op og se, hvordan kirken tok sig ut derfra, foreslog Margrete.

Gjerne det.

Og de traadte med vare fjed efter midtgangen og op trappen som gav sig under fottrinnene, og stillet sig side om side ved kanten av læktret. Hatten holdt han i haanden, og det tykke graasprængte haar var strøket glat bakover fra panden; det skarpe skjegløse ansigt var magert med et mildt drag om munden, og ryggen litegranne luten. Hun var fyldig og rank og rødmusset og aatte ikke et graat haar i de svære fletter hun bar i krans rundt hodet.

Det knirket under fotsaaler paa det sandstrødde tun, nogen nærmet sig fort, stod litt paa terskelen og kom ind.

Presten og fruene tittet forsiktig. Hvem kunde det være som vaagde sig ind i kirken nattens tider?

[201] En ung jente gik efter midtgangen op mot alteret, aapnet hængslet i krinsen, traadte ind og la en flat pakke paa det hvitdukete alterbord, midt mellem begge lysestakerne. Saa løftet hun ansigtet og de foldede hender op mot den korsfæstede Frelser og bad med lydelig røst:

«Herre Jesus Kristus, kjære Gud, lat ikkje han Meisk faa sjæla hans Eiler Hundevart, e du snild! Gi ham heller min. Ammen.»

Og braat som hun var kommen sjev hun ut, og fottrinnene tapte sig i den stille nat.

«Hvem var det?» hvasket fruene og lænte sig uvilkaarlig ind til manden sin.

Men han stod med et fjernt, forklaret uttryk, og øinene straalte forunderlig blank i den dype skumring paa læktret.

De gik sammen til alteret og Jochum Telman aapnet saueskindsomslaget og saa de tætskrevne blade.

«Her er en sjæl i nød,» sa han alvorlig, «og nu, kona mi, maa du la mig alene med min Gud.»

Stille la han pakken tilbage paa alterbordet, tok Margrete ved haanden og ledte hende til utgangen.

Der bøide han sig og kysset hende varmt paa haanden.

«Min hustru, min kjære,» sa han ømt, og skjøv hende lempelig ut og trak døren igjen.

[31]

[202] Morgensolen presset over fjeldet og laante det blaa hav streif av blod, det var høit til himlen, og lys taake svam over eng og aker da Kima labbet benveien over jorderne for at naa fortere frem.

Han maatte ikke være død, han maatte ikke være død, tagg hjertet uten ord, dem hadde hun forødt paa sin vei over fjeldet i kampen med Gud.

Huset var som utdød; en svart og hvit kat laa paa trappehellen og solte sig, men sprang da jenten kom.

Kima aapnet stille døren og gik ind paa kjøkkenet. Der stod et fat bygmelsgrøt og en skaal sur melk paa bordet. Hun la merke til det, fordi maven krævde føde, men hun rørte det ikke.

Saa lukket hun op døren ind til Eilers rum. Han sov med kindet mot
bibelboken og smilte lykkelig i søvne.

[203] «Eiler,» sa hun og rusket ham lempelig i skulderen, «Eiler, du maa
vakne.»

«E det du, Kima,» spurte han mat og tok efter haanden hendes, «kolsen gjekk
det?»

«Bære bra! Og nu maa du skynd' dæg og bli fresk, for sjæla di e frelst. Æg
bydd Vorherre mi eia i bytte.»

Noter:

[n1.](#) og] *rettet fra: og og (trykkfeil)*

[n2.](#) lørdag.] *rettet fra: lørdag, (trykkfeil)*

[n3.](#) graat.] *rettet fra: graat (trykkfeil)*

[n4.](#) tørre] *rettet fra: tørrre (trykkfeil)*

[n5.](#) kristenfolkets] *rettet fra: kristenfokets (trykkfeil)*

Regine Normanns *Eiler Hundevart* er lastet ned gratis fra bokselskap.no